

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

TAIWANIN GEOPOLIITTINEN ASEMA

Pro gradu -tutkielma

Kadettipursimies
Jaakko Valjus

75. Merikadettikurssi
Laivastolinja

Maaliskuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi 75. Merikadettikurssi	Linja Laivastolinja
Tekijä Kadettipursimies Jaakko Valjus	
Tutkielman nimi Taiwanin geopoliittinen asema	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2009	Tekstisivuja 80 Liitesivuja 8
TIIVISTELMÄ <p>Taiwan on 1600-luvun jälkeen ollut usean hallinnon alaisuudessa. Eurooppalaisen, kiinalaisen, japanilaisen ja amerikkalaisen ovat vuosien saatossa kilpailleet saaren hallinnasta tai sen saamisesta omaan vaikutuspiiriin. Toisen maailmansodan jälkeistä aikaa Taiwanin historiassa on hallinnut Kiinan ja Yhdysvaltojen välinen valtakamppailu, joka on tänä päivänäkin yhtä kiistanalainen kuin kylmän sodan aikaan.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mikä on Taiwanin asema Yhdysvaltojen ja Kiinan välisessä geopoliittisessa kilpailussa. Taiwanin tilannetta käsitellään uuden geopolitiikan teorian avulla. Teorian perusoletus on se, että taloudellinen kilpailu on nykyaikaisessa maailmassa poliittista ja sotilaallista kilpailua merkityksellisempää. Tutkimusongelmaa lähdetään ratkaisemaan näiden kolmen kilpailumuodon kautta. Tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on selittää, miksi Taiwan on tärkeä Yhdysvalloille ja Kiinalle.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että Taiwan on merkityksellinen Yhdysvalloille ja Kiinalle poliittisen kilpailun vuoksi. Valtiot ovat toisen maailmansodan jälkeisenä aikana sitouttaneet itsensä poliittisella retoriikalla ja lainsäädännöllä Taiwanin tilanteeseen. Yhdysvaltojen tarkoituksena on estää Kiinan nousu uhkaamaan sen alueellista ylivaltaa. Kiina taas haluaa korjata nöyryyden vuosisadan aiheuttaman vääryyden ja palauttaa maan suuruuden entiselleen.</p>	
AVAINSANAT Kiina, Yhdysvallat, Taiwan, uusi geopolitiikka, sotilasstrategia, ohjuspuolustus	

TAIWANIN GEOPOLIITTINEN ASEMA

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman tausta	1
1.2 Tieteelliset lähtökohdat ja teoreettinen näkökulma	2
1.3 Tutkimusasetelma	5
2 GEOPOLITIikka	7
2.1 Perinteinen geopolitiikka	7
2.2 Geopolitiikan muutos	10
2.3 Uusi geopolitiikka	11
3 TAIWAN	14
3.1 Taiwanin historia	14
3.2 Taiwan kansainvälisten sopimusten näkökulmasta	19
4 TALOUDELLINEN KILPAILU	22
4.1 Taiwanin painoarvo Kiinan ja Yhdysvaltojen kaupankäynneissä	22
4.2 Kiinan ja Taiwanin välisen kaupan merkitys Kiinalle	24
4.3 Yhdysvaltojen ja Taiwanin välisen kaupan merkitys Yhdysvalloille	26
5 POLIITTINEN KILPAILU	29
5.1 Kiinan poliittiset intressit Taiwanin suhteen	29
5.1.1 Kiinan hallinnon virallinen Taiwan-politiikka	29
5.1.2 Poliittiset voimat julkilausutun kannan taustalla	33
5.1.3 Puolueen valtataistelut ja armeijan rooli	34
5.1.4 Tulkinat "yhdestä Kiinasta" ja Taiwanin demokratisoitumisen vaikutukset	35
5.2 Yhdysvaltojen poliittiset intressit Taiwanin suhteen	37
5.2.1 Yhdysvaltojen sitoutuminen Taiwanin tukemiseen	37
5.2.2 Poliittiset voimat sitoutumisen taustalla	40
5.2.3 Vakuudet liittolaisille	42

6 SOTILAALLINEN KILPAILU	44
6.1 Taiwanin sotilaallinen merkitys Kiinalle	44
6.1.1 Kiinan "Grand Strategy"	44
6.1.2 Sotilasstrategian kehitys ja sen vaikutus asevoimien kehitykseen	46
6.1.3 Merelliset ambitiot	49
6.1.4 Kiinan strateginen ydinasepelote	51
6.2 Taiwanin geostrateginen merkitys	53
6.2.1 Geostrategisen kilpailun historiallinen tausta	53
6.2.2 Taiwanin käyttö sotilaallisiin tarkoituksiin	54
6.3 Taiwanin sotilaallinen merkitys Yhdysvalloille	57
6.3.1 Yhdysvaltojen sotilaalliset tavoitteet Taiwanin tilanteessa	57
6.3.2 Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä	58
7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	62
7.1 Yhteenveto	62
7.1.1 Taiwanin historia	62
7.1.2 Taloudellinen kilpailu	63
7.1.3 Poliittinen kilpailu	63
7.1.4 Sotilaallinen kilpailu	66
7.2 Johtopäätökset	68
7.3 Pohdinta	70
LÄHTEET	72
LIITTEET	80

KUVIOT

Kuvio 1	Tutkimuksen viitekehys	6
---------	------------------------	---

TAULUKOT

Taulukko 1	Taiwanin historian tärkeimmät käännekohtat	21
Taulukko 2	Tavarakauppa välillä Kiina/Yhdysvallat – Taiwan	24
Taulukko 3	Taiwanin tärkeys Yhdysvalloille ja Kiinalle	69

TAIWANIN GEOPOLIITTINEN ASEMA

JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta

Taiwan on ollut 400 vuoden ajan Itä-Aasian suurvaltapolitiikan keskiössä. Eurooppalaisesta siirtomaaisännyydestä alkaneen ajanjakson jälkeisenä aikana saari on ollut monien hallintojen alaisuudessa, ja koko tuon ajan saaren hallinnalla on ollut suuri merkitys alueen poliittisessa valtakamppailussa. Toisen maailmansodan jälkeisen ajan merkittävin poliittinen kilpailu Itä-Aasian alueella on käyty Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä. Tämän kilpailun suurin huomio on keskittynyt taisteluun Taiwanin hallinnasta.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miksi Taiwan on niin tärkeä Yhdysvalloille ja Kiinalle, että sen johdosta valtiot ovat valmiita käymään sotaa toisiaan vastaan. Maiden välinen vastakkainasettelu juontaa juurensa maailmansotien jälkeiseen poliittisesti kahtiajakautuneeseen maailmaan, jossa Neuvostoliitto ja Yhdysvallat kävivät aatteellisista erimielisyyksistä johtuvaa kylmää sotaa ympäri maapalloa. Kommunistisen puolueen johtama Kiina oli tässä taistelussa amerikkalaisten pääkilpakumppani Itä-Aasian alueella. Sosialismin leviämisen vastainen taistelu johti Taiwanin osalta ratkaisemattomaan tilanteeseen, joka on jatkunut tähän päivään saakka.

Taiwanin kiistanalainen tilanne on kiinnostanut kansainvälisen politiikan tutkijoita jo kuudenkymmenen vuoden ajan. Asian kiinnostavuus piilee sen merkityksellisessä asemassa koko itäisen Aasian suurvaltakilpailun keskiössä. Tutkimusten laaja kirjo keskittyy usein tarkasti rajattuun poliittiseen tai sotilaalliseen näkökulmaan, kuten Kiinan asevoimien kehitykseen, Pekingin ja Taipein valtakamppailuun, tai Yhdysvaltojen Taiwan-politiikkaan. Maailman kymmenen johtavan tutkijayhteisön joukkoon arvostettu International Crisis Group on julkaissut vuosien 2003 ja 2005 välisenä aikana viisi tutkimusta, jotka käsittelevät laaja-alaisesti Taiwanin tilanteen taustoja sekä esittävät ratkaisuvaihtoehtoja kriisille. Kiinan sotilaallista kehitystä ja valmisteluja Taiwanin suhteen on tutkittu useiden länsimaisten kirjoittajien toimesta.

Richard D. Fisherin teos on yksi viimeisimpiä esimerkkejä näistä tutkimuksista. Arvostetuimpiin suomalaisiin Kiina-asiantuntijoihin kuuluva Linda Jakobson on julkaissut useita Taiwanin asemaa yhteiskunnalliselta ja poliittiselta kannalta tutkivia teoksia. Muista suomalaisista tutkijoista voidaan nostaa esille Turun yliopiston valtiopöytäopin laitoksen tutkija Mika Harju-Seppänen, jonka tutkimuksen kohteena on ollut Kiinan ulko- ja turvallisuuspolitiikka.

Taiwanin kysymyksen tarkasteluissa kiistan taustojen käsittely tyydytään usein ohittamaan lyhyellä viittauksella Kiinan sisällissodan aikaisiin traumoihin ja kommunistisen puolueen sitkeään haluun yhdistää maa. Kattavia tutkimuksia syistä Kiinan, Taiwanin ja Yhdysvaltojen välisen kiistan taustoista on sen sijaan hankalampi löytää. Alan M. Wachman on ansiokkaasti tutkinut Taiwanin merkitystä Kiinalle sitoen nykytilanteen vahvasti Kiinan pitkään historiaan. Tällä tutkimuksessa pyritään muodostamaan kattava käsitys Taiwanin merkityksestä siitä taisteleville suurvalloille.

1.2 Tieteelliset lähtökohdat ja teoreettinen näkökulma

Tämä pro gradu -tutkielma on kvalitatiivinen asiakirjatutkimus, jossa pyritään selittämään¹ tiettyä rajattua ilmiötä. Tutkielma on strategian perustutkimusta, jonka tavoitteena on merkityksien löytäminen ja tieteellisten perusteiden luominen päätöksenteolle. Laadullinen tutkimus on usein aineistolähtöistä, jolloin lähtökohtana ei yleensä ole tietty teoria tai hypoteesi, jota lähdetäisiin toteuttamaan käytännössä. Aineistolähtöisten ja teorialähtöisten tutkimusten välimaastoon sijoittuu ns. teoriasidonnainen tutkimus, jossa teoriasta etsitään selityksiä aineistosta nousseiden tulkintojen tueksi. Tätä tutkielmaa voidaan pitää teoriasidonnaisena tutkimuksena, sillä tutkielmassa on teoria aineiston käsittelyn taustalla, mutta varsinaisia hypoteeseja ei pyritä todistamaan. Tutkielmalla on tapaustutkimuksen piirteitä, sillä tutkimuskohteena on rajattu kokonaisuus, josta pyritään etsimään yksityiskohtaista tietoa.²

---

¹ Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan tutkimuksen tarkoitus voi olla kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava; Hirsjärvi, Sinikka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Jyväskylä 2004, s. 129.

² Hirsjärvi – Remes – Sajavaara, s. 125, 155; Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka Anna: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto, Tampere 2006, luku 2.3.2, luettu 3.3.2009.

Kansainvälisen politiikan tutkimus voidaan jakaa kahteen pääsuuntaukseen, realistiseen ja pluralistis-liberalistiseen tutkimusperinteeseen. Realistinen tutkimusperinne oli poliittisen realismin johdattamana vallitseva politiikan tutkimussuunta kylmän sodan aikaisessa maailmassa. Sen perusolettamus on valtioiden pitäminen ainoina merkittävänä poliittisina yksiköinä anarkistiseksi kuvatussa maailmassa. Realistisen näkemyksen mukaan valtioiden tavoitteena on kansallisen edun tavoittelu omaa valtaansa lisäämällä. Yksi poliittisen realismin keskeisiä käsitteitä on voimatasapaino, jota valtiot hakevat hillitsemällä kilpakumppaniensa vallan kasvua.³

Pluralistis-liberalistisen tutkimusperinne ei näe maailmaa raadollisena valtakamppailun areenana realismin tavoin. Maailma on tämänkin perinteen mukaisesti hajakeskittynyt, mutta ei anarkistinen. Valtioiden välillä vallitsee jatkuva vuorovaikutus, joka aiheuttaa keskinäisriippuvuutta niiden välille. Kansainvälisen politiikan hallitsevana voimana ei tutkimusperinteen mukaan pidetä asevoimaa, vaan laaja-alainen yhteistyö hallitsee maailmanpolitiikkaa. Pluralistis-liberalistiseen tutkimusperinteeseen kuuluvat institutionalistiset suuntaukset korostavat kansainvälisten instituutioiden merkityksellisyyttä kansainvälisen yhteistyön muotoutumisessa.⁴

Taiwanin tilanne kehittyi toisen maailmansodan jälkeen Kiinan sisäisten poliittisten ristiriitojen ja Yhdysvaltojen alueellisten valtapyrkimysten seurauksena. Sitä voidaankin pitää eräänlaisena poliittisen realismin ohjaaman ulkopoliittikan konkreettisena tuotoksena. Tässä tutkimuksessa on Taiwanin merkityksellisyyttä selvittäessä etsittävä vastauksia myös historiallisesta kehityksestä. Tämän johdosta poliittisen realismin tutkimusperinteen valinta näkökulmaa etsittäessä tuntuu luonnolliselta. Liberalistis-pluralistisiin suuntauksiin tukeutuminen saattaisi olla hankalaa Taiwanin tilanteen poliittiseen realismiin liittyvän historian vuoksi. Poliittisen realismin valinta tutkimuksen näkökulmaksi saattaa kuitenkin nykyaikaisessa maailmassa olla liian yksisilmäistä sen pelkistävyuden vuoksi. Taiwanin aseman merkityksellisyyteen nimittäin vaikuttavat monet asiat, joita voidaan kuvata poikkitieteellisiksi. Saaren merkityksellisyyttä arvioitaessa voidaan tutkia poliittis-

---

³ Lintonen, Raimo: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisusarja 1 No 9, Helsinki 1996, s. 28 - 30.

⁴ Sama, s. 44 - 47.

sotilaallisen näkökulman lisäksi myös mm. historiallisia, yhteiskunnallisia, kulttuurisia tai taloudellisia näkökulmia.

Poikkitieteellisyyden vaatimukseen on pyritty vastaamaan valitsemalla geopolitiikan teoria tutkimuksen näkökulman perusteeksi. Geopolitiikkaa harrastetaan useilla tieteenaloilla, ja sitä voidaankin pitää aidosti poikkitieteellisenä tutkimusperinteenä. Harlen ja Moision mukaan geopolitiikka suorastaan vaatii monitieteellistä lähestymistapaa.⁵ Geopolitiikan teoria kuuluu suurteorioihin, jotka pyrkivät maailman järjestelmällisiin esityksiin yhteiskunnan luonteesta. Sen avulla on pyritty tulkitsemaan historiallisen kehityksen tuloksena muotoutunutta maailmaa. Tämän tulkitun maailmankuvan perusteella on taas pystytty asettamaan poliittisia päämääriä. Geopolitiikka on läheisessä yhteydessä poliittiseen realismiin molempien pitäessä valtioita maailmanpolitiikan tärkeimpinä toimijoina. Poliittinen realismi onkin saanut vaikutteita perinteisestä geopolitiikasta.⁶

Perinteisessä geopolitiikassa on tutkittu fyysisen ympäristön ja ulkopoliitiikan välistä suhdetta. Toisen maailmansodan jälkeen huonoon valoon joutuneen geopolitiikan mainetta alettiin palauttaa 1980-luvulla. Tämän seurauksena syntyi tuoreita suuntauksia, joihin lukeutuvan uuden geopolitiikan mukaan maailma on jakaantunut toistensa kanssa kilpaileviin alueellisiin valtoihin. Kilpailu tapahtuu nykyaikaisessa maailmassa ensisijaisesti taloudellisin keinoin. Taloudellisen kilpailun rinnalla alueellisten valtojen välillä tapahtuu jatkuvaa poliittista kilpailua, jonka äärimuotona voidaan pitää sotilaallisen voiman käyttöä. Tämä tutkielma perustuu uuden geopolitiikan mukaisen kilpailun hahmottamiseen rajatulla maantieteellisellä alueella. Geopolitiikan teorian käsitteitä tarkastellaan tarkemmin tutkimuksen toisessa luvussa.

---

⁵ Harle, Vilho – Moision: Muuttuva geopolitiikka, teoksessa Harle, Vilho – Moision, Sami (toim.): Muuttuva geopolitiikka, Gaudeamus kirja, Tampere 2003, s. 8.

⁶ Tuomi, Osmo: Uusi geopolitiikka, Ulkopoliittisen instituutin julkaisusarja nro 4, Gaudeamus, Tampere 1996, s. 29, 32.

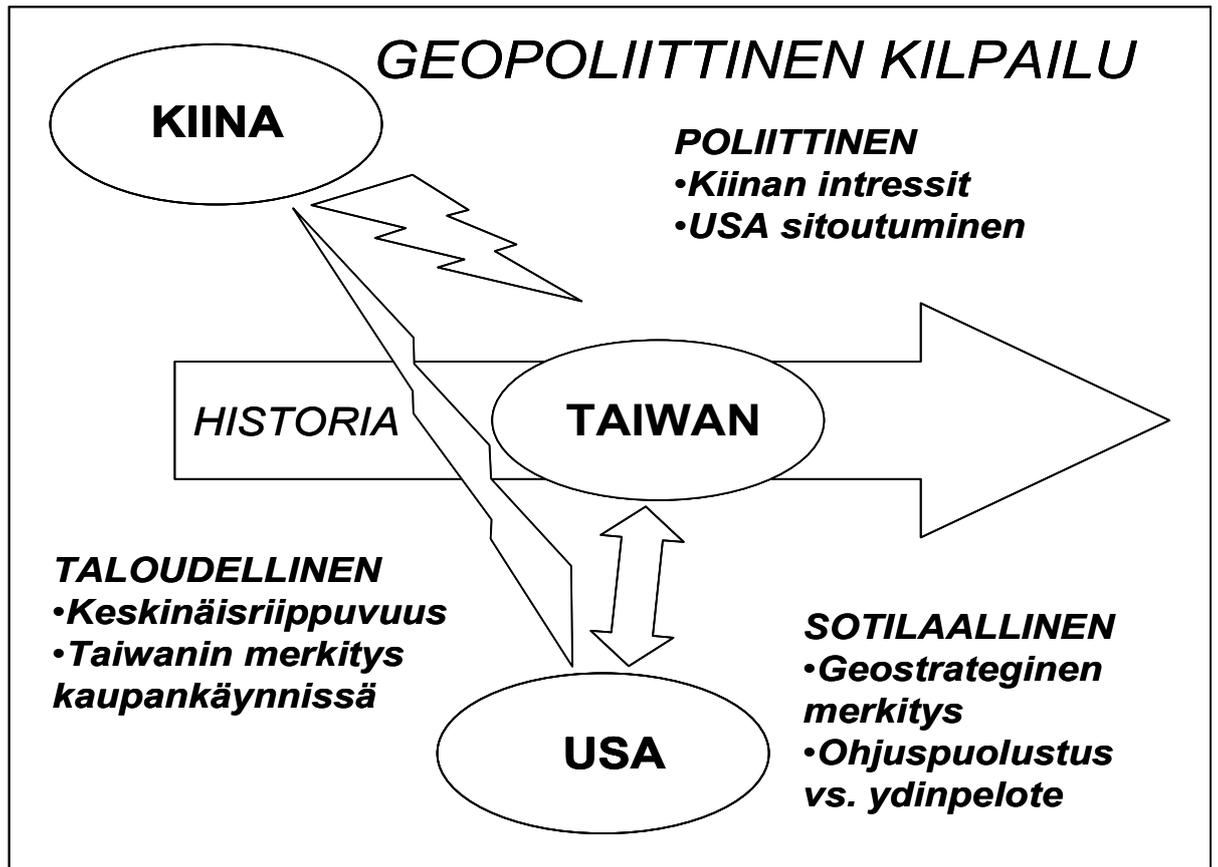
1.3 Tutkimusasetelma

Tämän pro gradu -tutkimuksen tehtävänä on selvittää, mikä on Taiwanin asema Yhdysvaltojen ja Kiinan välisessä geopoliittisessa kilpailussa. Tutkimusongelmaan pyritään vastaamaan seuraavien osaongelmien avulla:

- Mitä tarkoitetaan geopoliittisella kilpailulla?
- Miten Taiwanin historia on vaikuttanut nykyisen tilanteen muodostumiseen?
- Mikä on Taiwanin taloudellinen merkitys Yhdysvalloille ja Kiinalle?
- Minkä takia Taiwan on poliittisesti tärkeä Kiinan johdolle?
- Mitkä syyt vaikuttavat Yhdysvaltojen poliittisen sitoutumisen taustalla?
- Mikä on Taiwanin asema Kiinan sotilasstrategisessä ajattelussa?
- Mikä on Taiwanin geostrateginen merkitys?
- Miksi Yhdysvallat on sotilaallisesti kiinnostunut Taiwanista?
- Mikä on Taiwanin asema Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmässä, ja miten tämä vaikuttaa Kiinan ydinasepelotteeseen?

Tutkielma on rajattu maantieteellisesti Taiwaniin ja sen lähialueisiin. Käsittelyyn on sisällytetty Itä-Aasian merellisten valtioiden tarkastelua. Tämä on välttämätöntä, jotta ymmärretään alueellisen suurvaltakilpailun luonne. Ajallisesti tutkimuksessa käsitellään alueen toimijoiden historiaa aina eurooppalaisesta siirtomaa-ajoista kylmään sotaan. Käsittelyn pääpaino on kuitenkin Yhdysvaltojen ja Kiinan suhteiden ajankohtaisessa tarkastelussa.

Taloudellisessa käsittelyssä suurin huomio on kohdistettu tärkeimpiin taloudellisiin tunnuslukuihin sekä osapuolten viime vuosien kaupankäyntiin. Poliittisen käsittelyn yhteydessä tarkastellaan hallintojen virallisen Taiwan-politiikan lisäksi käytännön toiminnan osoittamia merkityksiä. Sotilaallisen tarkastelun yhteydessä alueen geostrategisen merkityksen arviointi perinteisen sodankäynnin kannalta saa suuren huomion. Tarkastelussa on ydinasepolitiikan osalta pyritty selvittämään Kiinan ydinasepelotteen tämän hetkinen tila sekä Yhdysvaltojen ja Taiwanin yhteisen ohjuspuolustusjärjestelmän mahdolliset vaikutukset sen säilymiseen. Taiwanilaisia käsityksiä saaren merkityksellisyydestä siitä taisteleville suurvalloille käsitellään tässä tutkimuksessa ainoastaan niissä yhteyksissä, kun se on asian ymmärtämisen vuoksi tarpeellista. Kuviolla 1 havainnollistetaan tutkimuksen viitekehystä.

Kuvio 1 Tutkimuksen viitekehys

Tutkimusmenetelmänä käytetään dokumenttianalyysia. Tutkimuksen aineistona on pyritty käyttämään laaja-alaisesti erilaisia dokumentteja, kuten muiden tutkijoiden kirjoittamia tutkimuksia, hallintojen poliittisia julkilausumia, sopimuksia ja lainsäädäntöä sekä tilastoja. Tutkielman aineistosta voidaan käyttää termiä valmiit aineistot, sillä tutkimuksen pääasiallisena aineistona on muiden tutkijoiden, yhteisöjen ja hallintojen julkaisemat asiakirjat. Valmiiden aineistojen tulkinnessa on otettava huomioon, että niissä on aina mukana kirjoittajan omat tarkoitusperät.⁷ Tämän johdosta tutkielman jokaisessa luvussa on pyritty käyttämään samanaikaisesti useita lähteitä, jotta voidaan todentaa lähteiden paikkaansa pitävyys.

⁷ Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka Anna, luku 6.6.

2 GEOPOLITIIKKA

Tutkimuksen teoreettisen lähtökohdan ymmärtämiseksi on välttämätöntä käsitellä siihen liittyviä tieteellisiä perusolettamuksia ja käsitteistöä. Tutkielman toisessa luvussa pyritään avaamaan lukijalle geopolitiikkaa tieteenalana sekä kuvaamaan uuden geopolitiikan tärkeimmät käsitteet. Luvun alussa käsitellään tieteenalan perinteistä olemusta, josta siirrytään geopolitiikan 1900-luvun loppupuolella alkaneen muutoksen jälkeen käsittelemään uutta geopolitiikkaa.

2.1 Perinteinen geopolitiikka

Geopolitiikka on läheisessä suhteessa poliittiseen maantieteeseen, ja sitä pidetäänkin yhtenä poliittisen maantieteen suuntauksena. Molemmissa käsiteltävänä asiana on alueiden ja politiikan välinen suhde. Poliittinen maantiede lähinnä kuvaa ja selittää tätä suhdetta, kun geopolitiikkaa on totuttu käyttämään poliittisten päätösten perusteluun.⁸ Tuomen mukaan geopolitiikka ymmärretään politiikkana, jonka perusteet ja tavoitteet johdetaan yhteisöjen ja niiden fyysisen ympäristön suhteesta. Geopolitiikan katsotaan liittyvän erityisesti fyysisen ympäristön ja ulkopoliitiikan tekemisen väliseen suhteeseen.⁹

Maantieteen ja poliittisen päätöksenteon suhteen kuvaamisen lisäksi geopolitiikan on määritelty olevan erilaisten päätöksentekoa ohjaavien tekstien, artikkeleiden ja vallitsevan tieteellisen keskustelun joukko. Geopolitiikan on myös sanottu esittävän poliittiseen päätöksentekoympäristöön liittyviä kansallisia ja kansainvälisiä näkymiä.¹⁰ Toimittajien, poliitikkojen ja sotilaiden käyttämässä arkikielessä geopolitiikalla tarkoitetaan usein jonkin valtion turvallisuuspoliittista sijaintia.¹¹ Geopolitiikan alakäsitteenä on geostrategia, jolla tarkoitetaan geopolitiikan soveltamista käytäntöön.¹²

Käytännön geopolitiikkaa on harrastettu jo löytöretkien aikana viime vuosituhannen puolivälissä, ja geopolitiittinen ajattelu on lähtöisin Antiikin ajan jumaltarustoista.¹³

---

⁸ Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, WSOY, Juva 1997, s. 163 - 164.

⁹ Tuomi, Osmo: s. 34.

¹⁰ Sama, s. 35.

¹¹ Harle, Vilho – Moisio, s. 7.

¹² Visuri, s. 165.

¹³ Sama, s. 9.

Tieteenalana geopolitiikka syntyi 1800- ja 1900-luvun vaihteessa. Tieteenalan isänä pidetään ruotsalaista valtiotieteilijää Rudolf Kjelléniä (1864 - 1922) siitä syystä, että hän esitteli käsitteen ensimmäisen kerran eräässä Ruotsia käsitelleessä artikkelissaan vuonna 1899. Kjellén näki valtion poliittisena eliönä tai organismina, joka oli ylivertainen yksilöön nähden. 1800-luvun lopun maailman valtioistuminen oli osoittanut hänelle, että valtio oli todellakin ihmiselämän korkein muoto. Vaikka ruotsalainen Kjellén oli ensimmäinen geopolitiikka-termiä käyttänyt tieteilijä, ei se suinkaan tarkoita sitä, että hän olisi ollut ensimmäinen geopolitiikan käsittämää aihealuetta tutkinut henkilö. Kjellén sai vaikutteita saksalaiselta poliittisen maantieteen uranuurtajalta Friedrich Ratzelilta (1844 - 1904).¹⁴ Ratzelin oppien mukaan valtion orgaaniseen luonteeseen kuului kasvu ja luonnollisten rajojen hakeminen. Luonnolliset rajat syntyivät, kun erityisen arvokkaita alueita liitettiin valtion alueeseen. Näiden rajojen hakeminen johtaisi valtioiden välillä ristiriitoihin, jotka ratkeaisivat aina voimakkaamman valtion eduksi. Luonnolliset rajat eivät ole teorian mukaan pysyviä, vaan väestön kasvaessa alueellinen laajentuminen tulee entistä tarpeellisemmaksi.¹⁵

Kjellénin ja Ratzelin opit tarttuivat saksalaiseen geopolitiikkaan, jota kehitti näkyvimmin kenraali ja professori Karl Haushofer (1869 - 1946) maailmansotien välisenä aikana. Haushofer omaksui valtion laajentumisen tarpeen ja suhtautui asiaan edeltäjiään ehdottomammin. Valtion kyky kasvaa oli riippuvainen sen kyvystä liittää itseensä heikompia valtioita. Ratzelin luomaa Lebensraum-käsitettä (elintila) alettiin käyttää perusteena laajentumispyrkimyksille. Haushofer liitti orgaaniseen kasvuteoriaan myös jäljempänä käsiteltävän anglosaksisen geopolitiittisen ajattelun piirteitä. Hän käsitti jaon meri- ja mannervaltoihin olevan merkityksellinen käsiteltäessä Euroopan hallintaa. Hänen mukaansa yhteistyö Itä-Euroopan kansojen kanssa tulisi olemaan tärkeää taisteltaessa vaikutusvallasta brittiläisen imperiumin kanssa.¹⁶ Ratzelin orgaaninen valtioteoria ja Haushoferin ajatukset olivat pohjana Saksan laajentumispolitiikalle toisessa maailmansodassa. Saksalaiset omaksuivat omaan ulkopoliitiikkaansa varsin nopeasti orgaanisen valtioteorian mukaisen

---

¹⁴ Moisio, Sami: Geopolitiikan viisi olemusta, teoksessa Harle, Vilho – Moisio, Sami (toim.): Muuttuva geopolitiikka, Gaudeamus kirja, Tampere 2003, s. 18.

¹⁵ Sama, s. 19; Tuomi, s. 67.

¹⁶ Tuomi, s. 69 - 70.

laajentumisperiaatteen, ja tätä periaatetta lähti myöhemmin voimakkaasti ajamaan myös kansallissosialistinen puolue Adolf Hitlerin johdolla.¹⁷

Geopolitiikka on mahdollista jakaa edellä esitettyyn valtiokeskeiseen saksalaiseen, sekä kansainväliseen anglosaksiseen geopolitiikkaan. Samanaikaisesti orgaanisen laajentumisteorian syntymisen aikoina alkoi kehittyä maailmanlaajuista valtataistelua korostava geopoliittinen koulukunta. Anglosaksisen geopolitiikan isänä voidaan pitää amerikkalaista amiraalia Alfred Mahania (1840 - 1914), joka käsitteli merellisten suurvaltojen ominaisuuksia korostaen kansainvälisten meriväylien ja kaupan kontrollin merkitystä. Mahanin mukaan valtion sijainti keskeisellä paikalla hyvien meriyhteyksien varrella oli edellytys taloudellisen menestyksen luomiseen. Taloudellinen menestys taas edesauttoi valtion valtapyrkimyksiä.¹⁸

Englantilainen Halford Mackinder (1861 - 1947) jalosti Mahanin hahmottelemaa jakoa maa- ja merivaltojen välillä, ja häntä pidetäänkin anglosaksisen geopolitiikan johtohahmona. Mackinder loi käsitteen Euraasian mantereeseen sydänmaasta (Heartland, karkeasti ottaen nykyinen Venäjä), jonka hallitsijalla olisi avaimet maailman hallintaan. Mackinderin mukaan maailman suurvallat oli jaettu maa- ja merivaltoihin, jotka kamppailivat vaikutusvallasta. Merivaltoihin kuuluivat mm. Yhdysvallat ja Iso-Britannia, kun vahvoina maavaltoina pidettiin Venäjää ja Saksaa. Itä-Euroopan hallinta oli hänen mukaansa oleellista taisteltaessa sydänmaan hallinnasta. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Mackinderin teorioiden päätarkoituksena oli estää maavaltojen, Saksan ja Venäjän, välinen liitto luomalla puskurivaltioiden vyöhyke maiden väliin.¹⁹

Mahanin ja Mackinderin ajatuksia vei pidemmälle Nicholas Spykman (1893 - 1943), jonka kehäalue-teorian mukaan Euraasian sydänmaan ja merivaltojen välissä sijaitsi kehäalue (Rimstate), jonka hallinnasta suurvallat taistelivat. Hänen mukaan sydänmaan hallitsijaa oli estettävä laajentumasta kehäalueelle ja sitä kautta Eurooppaan. Tämä onnistuisi parhaiten tasapainottamalla Euroopan valtioiden voimasuhteita.²⁰

---

¹⁷ Vuoristo, Kai-Veikko: Poliittinen maantiede, WSOY, Porvoo 1997, s. 53 - 55.

¹⁸ Tuomi, s. 57 - 58; Vuoristo, s. 53, 64 - 67.

¹⁹ Moisio, s. 21; Tuomi, s. 59 - 60; Vuoristo, s. 53, 64 - 67.

²⁰ Tuomi, s. 60 - 61.

Edellä mainitut kolme anglosaksista teoriaa vaikuttivat suuresti länsimaiden, erityisesti Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian, harjoittamaan politiikkaan koko 1900-luvun aikana. Kylmän sodan patoamispolitiikassa geopolitiittisia argumentteja käytettiin perustelemaan tehtyjä toimenpiteitä Neuvostoliittoa vastaan. Tärkeänä tavoitteena oli estää Neuvostoliiton laajeneminen sydänalueelta kehäalueelle.²¹

2.2 Geopolitiikan muutos

Geopolitiikka leimattiin rappion tieteenksi jo toisen maailmansodan aikana johtuen Saksan natsihallinnon omaksumasta elintilaopista. Organisen valtioteorian mukaisen laajentumisopin ja itse geopolitiikka-käsitteen vieroksuminen ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei käytännön geopolitiikkaa olisi harjoitettu viime vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla. Kylmän sodan alkuvaiheessa alueiden hallinnan ei uskottu olevan suuressa merkityksessä johtuen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä vallinneesta ydinasepelotteesta. 1960-luvulle tultaessa alettiin nostaa esille anglosaksisen geopolitiikan argumentteja, joista tuli hyvin suosittuja yhdysvaltalaisen tutkijoiden ja päättäjien piirissä.²²

Käsitettä "kriittinen geopolitiikka" alettiin käyttää 1980-luvun lopulla. Geopolitiikan kritiikki kohdistui ennen kaikkea kylmän sodan aikaiseen anglosaksiseen geopolitiikkaan ja sen ehdottomuuteen. Tällaisen realistisen geopolitiikan sanottiin yksinkertaistavan liikaa asioita ja johtavan vääristyneeseen maailmankuvaan. Kriittisen koulukunnan mukaan perinteinen geopolitiikka oli luonteeltaan liian poliittista, ja tutkijat olivat liian tiiviissä suhteessa turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Kriittisessä geopolitiikassa keskityttiin siihen, mitä geopolitiittiset kirjoitukset kertoivat sen sijaan, että niistä olisi etsitty perustavanlaatuisia tosiasioita maailman poliittisesta järjestyksestä. Koulukunnan mukaan maailmanjärjestys ei ollut havaittavissa oleva todellinen asia, vaan se pikemminkin luotiin erilaisilla julkaisuilla ja päättäjien puheilla. Tämän ajattelutavan mukaan geopolitiikka olisikin vallitsevan diskurssin tutkimista.²³

Hieman ennen kriittistä geopolitiikkaa syntyi suuntaus, joka kulkee nimellä "uusi geopolitiikka". Tämän suuntauksen perusajatuksena on ollut taloudellisen

---

²¹ Tuomi, s. 87 - 88.

²² Moisio, s. 20; Tuomi, s. 42 - 43.

²³ Harle – Moisio, s. 10; Tuomi, s. 43 - 44.

vaikuttamisen keinojen korostaminen sotilaallisen voimankäytön sijaan. Se hyöty, jonka saavuttamiseen on aiemmin tarvittu sotilaallista voimaa, voidaan nykyään saavuttaa taloudellisin keinoin. Perinteisen geopolitiikka-termin sijasta on alettu puhumaan geoekonomiasta.²⁴

2.3 Uusi geopolitiikka

Kansainvälinen järjestelmä on Osmo Tuomen mukaan muuttunut kolmen tekijän vaikutuksesta. Kylmän sodan päättyminen on johtanut Yhdysvaltain johtamaan yksinapaiseen maailmaan, minkä johdosta perinteinen geopolitiittinen ajattelutapa idän ja lännen vastakkainasettelusta ei ole enää ajankohtainen. Toisena tekijänä on läntisten teollisuusmaiden nationalismin vähentyminen. Valtiokeskeisyyden on väitetty vähentyneen varsinkin Euroopassa, minkä johdosta sotien mahdollisuutta alueella pidetään olemattoman pienenä. Kolmas maailmanjärjestelmää muuttanut tekijä on ollut talouden kansainvälistyminen. Sotilaallisen voiman käytön merkityksen on väitetty vähentyneen siitä syystä, että sillä saatavat hyödyt ovat saavutettavissa globalisoituneen talouden ja kaupankäynnin avulla.²⁵

Kansainvälisen toimintaympäristön muutos ja teknologian kehittyminen ovat asettaneet kyseenalaiseksi tarpeen alueiden hallintaan perinteisen geopolitiikan hengessä. Alueiden hallinnan merkityksen ei kuitenkaan voida katsoa hävinneen, sillä taloudellinen ja teknologinen edistyskäsitys on edelleen keskittynyt maantieteellisesti edullisille alueille.²⁶

Taloudellista ja poliittista kilpailukykyä pidetään nykyajan kansainvälistyneessä maailmassa valtion elinehtona. Neuvostoliiton romahduksen jälkeen poliittisen kilpailun uskottiin vähentyvän maailmassa. Tämä uskomus on kuitenkin väärä siitä syystä, että maailma on edelleen jakautunut alueellisesti keskenään kilpaileviin osiin. Taloudellisen voiton maksimoinnin lisäksi yhteisöillä on halu tyydyttää kansalaisten turvallisuustarpeita, minkä johdosta kilpailun ei voida katsoa rajoittuvan pelkkään taloudelliseen kilpailuun. Taloudellisesta kilpailusta alkanut taistelu vaikutusvallasta voi johtaa myös poliittisiin ja sotilaallisiin ristiriitoihin. Kun tähän kilpailuun liittyy

---

²⁴ Harle – Moio, s. 9; Russett, Bruce – Starr, Harvey – Kinsella, David: World Politics, The Menu for Choice, 7 th Edition, Wadsworth/Thomson Learning, Belmont CA, Yhdysvallat 2004, s. 353 - 354.

²⁵ Tuomi, s. 119 - 120.

²⁶ Sama, s. 121 - 122.

maantieteellinen ulottuvuus, voidaan puhua uuden geopolitiikan mukaisesta ilmiöstä.²⁷

Uusi geopolitiikka eroaa monessa suhteessa vanhasta. Perinteinen geopolitiikka oli tiukasti sidottu valtioon poliittisena toimijana. Uuden geopolitiikan myötä poliittisena toimijana voidaan pitää laajempaakin kokonaisuutta, esim. Euroopan unionin kaltaista liittoa. Pelkästään taloudellista yhteistyötä harjoittavaa yhteisöä ei voida pitää geopolitiittisena toimijana, sillä tällaisella yhteisöllä ei ole riittävästi yhteisiä poliittisia instituutioita. Geopoliittisessa yhteisössä toimivan valtion tulee asettaa yhteisön tarpeet yksittäisen jäsenvaltion edun edelle. Toisena eroavaisuutena voidaan pitää maantieteen merkitystä politiikan teossa. Vanhan koulukunnan mukaan politiikka oli suoraan johdettavissa maantieteestä, joka asetti toimijat jo lähtökohdiltaan eriarvoiseen asemaan. Uuden geopolitiikan mukaan maantiede on vain yksi osa-alue politiikasta, eikä sen perusteella voida tehdä liian perustavanlaatuisia johtopäätöksiä.²⁸

Kolmas eroavaisuus liittyy geopolitiittiseen laajentumiseen ja siinä käytettäviin keinoihin. Geopoliittiseen käyttäytymiseen on aina liitetty yhteisön tarve laajentua alueellisesti ja taloudellisesti. Perinteisen geopolitiikan mukaan laajentumisen välineenä olivat pääsääntöisesti sotilaalliset ja poliittiset keinot. Uusi geopolitiikka lähtee siitä olettamuksesta, että laajentuminen tapahtuu nykyään pääosin taloudellisin keinoin. Taloudellisten intressien hallinta vaatii kuitenkin laajaa poliittista yhtenäisyyttä yhteisön sisällä. Mahdollisten ulkoisten uhkien torjuntaan tarvitaan poliittisen koheesion lisäksi myös sotilaallista kykyä. Taloudellista laajentumista voidaan pitää kehittyneempien valtioiden päämääränä. Vähemmän kehittyneillä alueilla voidaan nähdä vielä perinteisen geopolitiikan mukaisia pyrkimyksiä alueelliseen laajentumiseen sotilaallisilla keinoin.²⁹

---

²⁷ Sama, s. 122 - 125.

²⁸ Sama, s. 138 - 140.

²⁹ Sama, s. 132 - 133, 141.

Tuomi on määritellyt uuden geopolitiikan teorian seuraavasti:

Geopolitiikalla tarkoitetaan ajatussuuntaa, jonka päämääränä on tutkia fyysisen tilan ja kansainvälisen politiikan välisen suhteen luonnetta, kehittää malleja maailman jakaantumisesta historiallisista, taloudellisista ja poliittisista syistä keskenään kilpaileviin ja yhteistyötä harjoittaviin osiin sekä selvittää, miten osapuolet tulkitsevat jakautumisen poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen merkityksen.

Tällä tavoin määritelty geopolitiikka ei ainoastaan kuvaile maailmaa maantieteellisen näkökulman kautta, vaan pyrkii tarjoamaan selityksen sille, miten rajat muodostuvat eri yhteisöjen välille. Maailmanpolitiikassa toimivat yhteisöt ottavat nämä alueelliset jaot huomioon määrittäessään omaa ulko- ja turvallisuuspoliittista suuntautumistaan. Uutta geopolitiikkaa pyritään hyödyntämään tutkittaessa maailman taloudellista, poliittista ja sotilaallista jakautumista sekä tästä alueellisesta jakautumisesta johtuvaa kilpailua raaka-aineista ja vaikutusvallasta. Sen avulla pystytään myös tutkimaan suurten yhteisöjen väliin jäävien alueiden asemaa kilpailuareenana.³⁰

Geopolitiikan uutena päämääränä on edellä esitetyn mukaisesti *selvittää, miten osapuolet tulkitsevat maailman jakautumisen poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen merkityksen*. Tämän pro gradu -tutkielman rakenne on muodostettu tämän teoreettisen lähtökohdan mukaisesti. Tutkielman pääluvuissa käsitellään Taiwania Yhdysvaltojen ja Kiinan välisenä kilpailuareenana. Saaren taloudellisen merkityksen arvioinnin jälkeen siirrytään tutkimaan poliittista tärkeyttä, ja viimeiseksi käsitellään Taiwanin sotilaallista merkitystä.

---

³⁰ Sama, s. 141 - 143.

3 TAIWAN

Tuomen määritelmän mukaisesti uuden geopolitiikan tehtävänä on mm. *kehittää malleja maailman jakaantumisesta historiallisista, taloudellisista ja poliittisista syistä keskenään kilpaileviin osiin*. Tähän perustuen tutkielmassa pidetään välttämättömänä Taiwanin historiallisen taustan tutkimista, jotta voidaan ymmärtää nykyistä tilannetta. Tutkielman kolmas luku käsittelee saaren historian lisäksi sen asemaa kansainvälisten sopimusten näkökulmasta.

3.1 Taiwanin historia

Taiwan³¹ on ollut asutettuna tuhansien vuosien ajan. Saarella asuneiden alkuperäiskansojen oletetaan tulleen saarelle Austronesian alueelta (nykyiset Indonesian saaristo, Polynesia ja Mikronesia). Saaren alkuperäisestä väestöstä tunnetuimpia ovat Pingpu-heimon jäsenet, jotka asuivat saarella ennen kiinalaisten 500-luvulla jKr. aloittamaa muuttoliikettä alueelle.³² Kiinan hallitsijat kiinnostuivat Taiwanista ensimmäisen kerran 1200-luvulla Yuan-dynastian suunnitellessa Japanin valloitusta. Taiwaninsalmessa sijaitseville Penghun saarille perustettiin laivastotukikohta ja alue liitettiin muodollisesti Kiinan hallintoon. Taiwanin saari pysyi kuitenkin edelleen alkuperäiskansojen asuttamana alueena.³³

Eurooppalaiset siirtomaavallat levittivät vaikutusvaltansa Kaakkois-Aasiaan 1500-luvun lopulla. 1544 Taiwanin saaren ohi purjehtineet portugalilaiset antoivat saarelle nimen Ilha Formosa (kaunis saari), jota käytettiin ahkerasti seuraavien 300 vuoden aikana. Portugalilaiset eivät asettaneet pysyviä siirtokuntia saarten alueelle. Hollantilaiset perustivat 1600-luvun alussa Itä-Intian kauppakompanian ja aloittivat kaupankäynnin Kaakkois-Aasian alueella. Kahden Penghun saarille tehdyn valtausyrityksen jälkeen hollantilaiset kauppiat onnistuivat perustamaan siirtokunnan Taiwanin saaren eteläosaan vuonna 1624. Samoihin aikoihin espanjalaiset laajensivat kolme vuosikymmentä aikaisemmin Filippiineille perustettua siirtokuntaansa vallaten Taiwanin pohjoisosan vuonna 1626. Eurooppalaista

---

³¹ Taiwanin kartta löytyy liitteestä 1.

³² Government Information Office: The Story of Taiwan, Linking Publishing Co. Ltd., Taipei 2000, s. 106; Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Background Note - Taiwan, luettu 28.11.2008.

³³ China Internet Information Center: Taiwan info - history, luettu 28.11.2008; Taipeiin Suomen-edustusto: Naruwán - pieni matkaopas Taiwaniin, luettu 28.11.2008.

yhteiseloja jatkui saarella vuoteen 1642 saakka, jolloin espanjalaisten heikentynyt ote siirtomaissa antoi hollantilaisille mahdollisuuden vallata Taiwanin rannikkovedet itselleen.³⁴

Hollantilaisen siirtomaahallinnon aikana Taiwanissa aloitettiin sokeriruo'on ja riisin viljely, jotka säilyivät saarelaisten pääelinkeinona aina viime vuosisadan puoliväliin saakka. Taiwanin satamat olivat tärkeä osa hollantilaista kauppaimperiumia. Niiden kautta käytiin yli neljäsosa Hollannin tuonaikaisesta kaupankäynnistä. Siirtomaaisännät rohkaisivat myös mannerkiinalaisia muuttamaan saarelle, ja 1660-luvulle tultaessa heitä oli Taiwanissa arviolta 40 000. Muuttoliikkeeseen vaikutti myös Manner-Kiinassa vallinneet sekasortoiset olot manchuralaisten hyökätessä Ming-dynastiaa vastaan.³⁵

Manchuralaisten hyökkäys ja uuden Qing-dynastian perustaminen vuonna 1644 ajoi vanhan Ming-hallinnon edustajat maan eteläosiin, josta käsin he taistelivat valloittajia vastaan kahden vuosikymmenen ajan. Ming-dynastian kannattajat Cheng Cheng-kungin (Koxinga) johdolla näkivät Taiwanin saaren hyvänä tukikohtana taistelussa manchuralaisten valtaa vastaan. Lähes vuoden kestäneen Fort Zeelandian piirityksen jälkeen hollantilaisilla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin luovuttaa siirtomaansa Taiwanissa Koxigalle vuonna 1662. Seuraavan kahdenkymmenen vuoden ajan Chengin perhe johti Taiwaniin perustettua kiinalaista siirtokuntaa. Ming-dynastian kannattajat kävivät kauppaa mm. Iso-Britannian kanssa ja kasvattivat laivastoaan tavoitteena Qing-dynastian kukistaminen. Vuonna 1683 Chengin perheen vastarinta ei enää riittänyt, vaan manchuralaisten onnistui vallata Taiwan ja liittää saari valtakuntaansa seuraavan 200 vuoden ajaksi.³⁶

---

³⁴ Government Information Office, s. 196; Lach, Donald F. – Van Kley, Edwin J.: Asia in the Making of Europe, Vol. 3 - A Century of Advance - book 4 - East Asia, University of Chicago Press, Chicago 1998, s. 1818 - 1823; Taipeiin Suomen-edustusto.

³⁵ Government Information Office: Taiwan Yearbook 2007, luku 3, luettu 28.11.2008.

³⁶ Government Information Office (2007), luku 3; Government Information Office (2000), s. 196; Taipeiin Suomen-edustusto.

Qing-dynastian Taiwanin valtausta seuraavina vuosikymmeniä saarta hallinnoitiin Fujianin provinssin alaisena prefektuurina³⁷, jonka merellinen kaupankäynti oli kiellettyä. Saari oli käytännössä puolentoista vuosisadan ajan alkuperäisasukkaiden asuttama, vähälle huomiolle jätetty maakunnan osa, joka oli muodollisesti Kiinan hallinnon alaisuudessa. Hallinnon välinpitämättömyyttä kuvaa se, että alkuperäisasukkaiden sanottiin olevan Qing-hallitsijoiden vallan ulottumattomissa heidän tehtyään väkivaltaisuuksia ulkomaalaisia vastaan. Tuona aikana monet mannerkiinalaiset lähtivät Taiwaniin pakoon mantereen huonoja oloja, vaikka Qing-dynastian hallinto oli kieltänyt muuton saarelle.³⁸

Toisen oopiumsodan seurauksena Qing-hallinto joutui Englannin ja Ranskan vaatimuksesta avaamaan neljä Taiwanin satamaa kaupankäynnille vuonna 1860. Näinä aikoina katsotaan alkaneen ns. nöyryytyksen vuosisadan, jonka aikana imperialistiset valtiot käyttivät Kiinan viimeisen dynastian heikkenemistä hyväkseen. Taiwanin merkitys alkoi kasvaa kaupankäynnin lisääntyessä satamien avaamisen jälkeen. Täysin ongelmattomasti tämä kaupankäynnin aloittaminen ei toki ollut. Mannerkiinasta saapuneiden sokerin- ja teenviljelijöiden ahtaalle ajamat alkuasukkaat tekivät useita hyökkäyksiä ulkomaalaisia kauppiaita vastaan. Hyökkäysten seurauksena japanilaiset lähettivät 3600 sotilaan suuruisen retkikunnan saarelle. Retkikunnan virallinen tarkoitus oli alkuasukkaiden järjestykseen saattaminen, mutta tosiasiallisena tarkoituksena lienee ollut Japanin vaikutusvallan ulottaminen Taiwaniin. Japani olisi saattanut liittää saaren jo tällöin omaan valtakuntaansa, elleivät englantilaiset olisivat vastustaneet tätä. Kiinan ja Ranskan välisen sodan aikana ranskalaiset piirittivät Taiwania suostutellakseen Qing-hallinnon suotuisiin rauhannehtoihin. Sodan jälkeen Kiinan hallitsijat ymmärsivät Taiwanin aseman merkityksellisyyden ja alkoivat tehostaa hallintoaan saaren alueella. Vuonna 1885 Taiwanista tehtiin Kiinan virallinen provinssi ja sille asetettiin saaren historian

---

³⁷ Sanat provinssi ja prefektuuri ovat molemmat lähtöisin Rooman valtakunnan ajalta. Provinssilla tarkoitettiin Gallian kaltaisia, Italian alueen ulkopuolelta valloitettuja maita. Provinssilla on myöhemmin tarkoitettu maakuntaa tai lääniä. Prefektuurilla tarkoitetaan Prefektin – korkea-arvoisen hallintovirkamiehen – virka-aluetta; Hakala, Matti (toim.): Kodin suuri tietosanakirja, Weilin+Göös, Espoo 1978; Tässä yhteydessä nähtävästi provinssilla tarkoitetaan Kiinan tuonaikaista virallista maakuntaa, joka on jaettu pienempiin prefektoraatteihin.

³⁸China Internet Information Center: Taiwan info - history; Government Information Office (2000), s. 196.

ensimmäinen kuvernööri. Saaren aseman kohottaminen merkitsi kehitystä puolustusjärjestelyjen, kaivostoiminnan ja infrastruktuurin aloilla.³⁹

Japani valtasi Korean niemimaan vuonna 1894, minkä johdosta Kiina julisti sodan sitä vastaan. Kiinan manchuralaiset hallitsijat pitivät tuolloin Koreaa omana etupiirinään. Lyhyen sodan ja sen myötä Kiinan tappion seurauksena vuonna 1895 solmittiin Shimonosekin rauhansopimus, jonka yhtenä ehtona oli Taiwanin luovuttaminen Japanille. Taiwanilaisväestö nousi vastarintaan uutta hallitsijaa vastaan ja julisti saaren itsenäiseksi pian rauhansopimuksen jälkeen. Vastarinta lyötiin kuitenkin pian tämän jälkeen.⁴⁰

Japanilainen siirtomaahallinto pyrki kukistamaan saarelaisten vastarinnan voimankäytön lisäksi muuttamalla lainsäädäntöä suotuisampaan suuntaan. Uuden hallinnon alkuvuosina toteutettiin suuria muutoksia mm. maanomistuksen ja tuotannon aloilla. Myöhemmin vuosina saaren väestöä yritettiin integroida japanilaiseen kulttuuriin myöntämällä heille samat kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet kuin emämaan kansalaisilla. Saaren asukkaille opetettiin japanin kieltä ja kulttuuria, sekä heitä rohkaistiin ottamaan käyttöön japanilaisia nimiä ja tapoja. Sotilaallisesti Taiwania kehitettiin tukialueeksi Japanin etelään suuntautuvalla voiman keskittämiselle. Toisen maailmansodan alkaessa Taiwan oli Japanin ohella Kaakkois-Aasian kehittyneimpiä alueita, jonka taloutta oli kehitetty voimakkaasti maatalousyhteiskunnasta teollistuneeseen suuntaan.⁴¹

Toisen maailmansodan päättyminen sekä Japanin tappio johtivat Taiwanin luovuttamiseen Kiinan hallintaan. Saari julistettiin Kiinan tasavallan provinssiksi ja sitä ryhdyttiin hallitsemaan tiukoin ottein. Taiwanin uuden kiinalaishallinnon kovaotteisuus johti vuonna 1947 helmikuun 28. kutsuttuun välikohtaukseen. Tupakkakaupiaan pahoinpitelystä alkanut välikohtaus johti tuhansien taiwanilaisten kuolemaan. Tapauksen seurauksena mannerkiinalaisten hallitsijoiden ja Taiwanissa

---

³⁹ China Internet Information Center: Taiwan info - history; Government Information Office (2007), luku 3; Government Information Office (2000), s. 196-197; Wachman, Alan: Why Taiwan? Geostrategic Rationales for China's Territorial Integrity, Stanford University Press, Stanford, California 2007, s. 34 - 35.

⁴⁰ Government Information Office (2007), luku 3.

⁴¹ Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Background Note - Taiwan; Government Information Office (2007), luku 3.

japanilaishallinnon alaisuudessa asuneiden kiinalaisten välit tulehtuivat pitkäksi aikaa.⁴²

Kiinan viimeisen dynastian kaatuminen vuonna 1911 johti Kiinan kansantasavallan perustamiseen. Toista maailmansotaa edeltäneet vuodet olivat hyvin epävakaa aikaa sotapäälliköiden kiistellessä vaikutusvallasta maan eri osissa. 1930-luvulla suurta osaa maata hallitsi Kuomintang-puolue (KMT) Chiang Kai-shekin johdolla. KMT:n päävastustajina olivat edellisellä vuosikymmenellä perustetun kommunistisen puolueen edustajat Mao Zedongin johdolla. Toinen maailmansota aiheutti tauon Kiinan sisäisessä valtataistelussa, kun Japani valloitti suuren osan maan tärkeimmistä alueista. Japanin tappio johti Kiinan sisällissodan kärjistymiseen kommunistien ja KMT:n välillä. Vuonna 1949 sisällissota päättyi kommunistien voittoon ja syrjäytetty Chiang Kai-shek pakeni Taiwanin saarelle. Kai-shekin mukana Taiwaniin pakeni kaksi miljoonaa tasavallan kannattajaa, joiden tuella hän perusti Taipeiin "väliaikaiseksi" Kiinan pääkaupungiksi ja alkoi hallinnoida saarta Kiinan tasavaltana.⁴³

Tasavalta-nimityksen käyttö on harhaanjohtava, sillä sisällissodan jälkeisinä vuosikymmeninä Taiwania hallittiin yhden poliittisen puolueen toimin sotatilalain vallitessa. Chiang Kai-shekin johtamassa Taiwanissa rajoitettiin kansalaisten vapauksia, mutta samaan aikaan toteutettiin talouselämän saralla suuria muutoksia johdattaen saaren osaksi kansainvälistä talousjärjestelmää. 1970-luvun lopulla Taiwanin johtoon nousi isänsä kuoleman jälkeen Chiang Ching-kuo, jonka presidenttiyden aikana alkoi saaren demokratisoituminen. Kielloista huolimatta KMT -puolueen vastustajat perustivat demokratiaa ajavan puolueen (Democratic Progressive Party, DPP) vuonna 1986, ja vuotta myöhemmin presidentti lopetti sotatilalain käytön. Chiang Ching-kuon seuraaja Lee Teng-hui ajoi edelleen Taiwanin demokratiaa, mikä johti ensimmäisiin presidentinvaaleihin vuonna 1996. Lee jatkoi vaalien voittajana presidenttinä vuoteen 2000, jolloin DPP-puolueen edustaja Chen

---

⁴² Formosan Association for Public Affairs: Taiwan's History - An Overview, luettu 15.12.2008; Government Information Office (2007), luku 3; Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Background Note - Taiwan.

⁴³ Theobald, Uli: Chinese History - the Republic of China (1911-1949), luettu 15.12.2008; Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Background Note - Taiwan.

Shui-bian voitti vaalit. Viimeisin käänne Taiwanin demokratiassa tapahtui vuonna 2008 KTM-puolueen Ma Ying-jeoun noustessa valtaan.⁴⁴

3.2 Taiwan kansainvälisten sopimusten näkökulmasta

Ensimmäisenä Taiwania koskevana kansainvälisenä sopimuksena⁴⁵ voidaan pitää Ming-dynastian edustajana toimineen Koxigan ja Hollannin valtion välillä tehtyä sopimusta helmikuussa 1662. Sopimus laadittiin Fort Zeelandiassa, hollantilaisen siirtokunnan kuvernöörin linnakkeessa. Sopimuksen perusteella Hollannin hallinnon edustajat saivat vetäytyä Taiwanista kunniakkaasti, ja saaren alueet luovutettiin Ming-dynastian kannattajille.⁴⁶ Seuraavan kerran Taiwan mainittiin Tientsin (1858) ja Pekingin (1860) rauhansopimuksissa, joiden perusteella tuonaikainen Qing-hallinto joutui avaamaan neljä saaren satamaa länsimaiselle kaupankäynnille.⁴⁷

Taiwanin saaren asemaa suuresti muuttanut sopimus allekirjoitettiin Kiinan ja Japanin välillä huhtikuussa 1895. Shimonosekin rauhansopimuksen myötä Kiina joutui luovuttamaan Taiwanin sekä Penghun saaret Japanin hallintaan. Rauhansopimus oli muutoinkin pitkälti sodan voittajan sanelema kokonaisuus, jonka seurauksena Kiina joutui maksamaan huomattavat sotakorvaukset ja luovuttamaan alueitaan Japanille, tunnustamaan Korean itsenäisyyden, sekä avaamaan satamiaan japanilaiselle kaupankäynnille.⁴⁸

Kiina sanoutui yksipuolisesti irti Shimonosekin rauhansopimuksesta vuonna 1937 Japanin hyökättyä Kiinaan.⁴⁹ Tämä aloitti kiinalaisten taistelun japanilaista imperialismia vastaan toisessa maailmansodassa. Sodan loppupuolella – joulukuussa 1943 – pidettiin Kairon konferenssi, johon osallistuivat liittoutuneiden puolelta Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Kiina. Konferenssin julkilausumassa valtioiden päämiehet ilmaisivat yksimielisyytensä Japanin vastaisessa taistelussa, jonka yhtenä

---

⁴⁴ Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Background Note - Taiwan; Government Information Office (2007), luku 3.

⁴⁵ Tässä luvussa kansainvälisellä sopimuksella tarkoitetaan kahden tai useamman valtion, mukaan lukien hallinnon edustajien, välisiä sopimuksia.

⁴⁶ Lach – Van Kley, s. 1823; Campbell, William: Formosa Under the Dutch, Kegan Paul - Trench - Trubner & Co.Ltd, Lontoo 1903, s. 455 - 456.

⁴⁷ Government Information Office (2000), s. 196.

⁴⁸ Shimonosekin rauhansopimus 17.4.1895.

⁴⁹ China Internet Information Center: Taiwan info - history.

tavoitteena oli Taiwanin palauttaminen Kiinan tasavallan hallintaan. Kairon konferenssin julkilausuma vahvistettiin elokuussa 1945 pidetyn Potsdamin konferenssin yhteydessä.⁵⁰

Toisen maailmansodan päättymisen sinetöi Japanin antautuminen liittoutuneille syyskuussa 1945. Antautumisasiakirjoissa Japani hyväksyi kaikki Potsdamin konferenssin julkilausumassa sanellut ehdot mukaan lukien Taiwanin palauttamisen Kiinan tasavallan hallintaan. Antautumiskäskyssään Japanin asevoimien pääesikunta käski alaisiaan sotilaskomentajia Kiinan ja Ranskan Indokiinan alueilla antautumaan vain ja ainoastaan Chiang Kai-shekille, joka toimi liittoutuneiden edustajana alueella. Seitsemän vuotta myöhemmin voimaan tulleissa rauhansopimuksissa Japanin ja Yhdysvaltojen sekä Japanin ja Kiinan tasavallan välillä Japani luopui kaikista aluevaatimuksista Taiwania ja Penghun saaria kohtaan.⁵¹

Yhdistyneet kansakunnat (YK) perustettiin 24.10.1945 YK:n peruskirjan voimaantumisen myötä. Perustajajäseniä olivat kaikki vuoden 1945 maaliskuuhun mennessä Saksalle sodan julistaneet valtiot. Näiden joukossa oli Kiinan tasavalta, josta tuli myös YK:n turvallisuusneuvoston pysyvä jäsen.⁵² Vuoteen 1971 saakka Kiinan edustajana YK:ssa toimi Taiwanin saarta hallinnut Kiinan tasavalta. Yleiskokouksen päätöksellä 25.10.1971 Manner-Kiinaa hallinneen Kiinan kansantasavallan todettiin olevan Kiinan ainoa laillinen edustaja YK:ssa, ja Chiang Kai-shekin johtama edustusto karkotettiin järjestöstä.⁵³ Tästä muutoksesta sekä Kiinan kansantasavallan politiikasta johtuen⁵⁴ nykyään vain 23 valtiota tunnustaa Kiinan tasavallan valtioksi ja ylläpitää virallisia diplomaattisuhteita sen kanssa.⁵⁵

⁵⁰ Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Foreign relations of the United States diplomatic papers - The Conferences at Cairo and Tehran - 1943, Government Printing Office, Washington 1943, s. 448-449; Potsdamin konferenssi 17.7.-2.8.1945 - Protocol of the Proceedings 1.8.1945, Annex II - kohta 3b (8).

⁵¹ Japanin antautumisasiakirjat: Japan Instrument of Surrender 2.9.1945, 6. momentti; Surrender Order of the Imperial General Headquarters of Japan 2.9.1945, kohta (1a/1f); San Franciscon rauhansopimus 8.9.1951, chapter II - article 2 (b); Taipein rauhansopimus 28.4.1952, article 2.

⁵² Yhdistyneet kansakunnat: YK:n peruskirja 24.10.1945, introductory note, article 23.

⁵³ Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous: Päätöslauselma 2758 25.10.1971.

⁵⁴ Kiinna kansantasavalta ei sido diplomaattisia suhteita valtioihin, jotka tunnustavat Kiinan tasavallan virallisesti; Taiwan Affairs Office & Information Office: The Taiwan Question and Reunification of China - State Council of The People's Republic of China - Peking 1993, luku V.

⁵⁵ Government Information Office: Taiwan Yearbook 2008, luku 6, luettu 19.1.2009.

Taiwanin historiaan palataan lyhyesti saaren sotilaallisen merkityksen arvioinnin yhteydessä. Taulukossa 1 esitetään Taiwanin historian tärkeimpiä käännekohtia.

VUOSI	TAPAHTUMA
1624–1626	Hollantilaisten ja espanjalaisten siirtokunnat Taiwaniin
1642	Espanjalaiset häädetään saarelta
1662	Ming-dynastian kannattajat ajavat hollantilaiset saarelta
1683	Qing-dynastia liittää Taiwanin hallintonsa alaisuuteen
1860	Oopiumsodan seurauksena neljä Taiwanin satamaa avataan kaupankäynnille
1885	Saaren asema kohotetaan provinssiksi, saarelle ensimmäinen kuvernööri
1895	Taiwanista Japanin siirtomaa
1945	Japani antautuu, saari siirtyy Kiinan tasavallan hallintaan
1949	Kiinan sisällissota päättyy, Kuomintang pakenee Taiwaniin
1950	Yhdysvallat eristää Taiwanin Korean sodassa, vastakkainasettelu alkaa Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä
1971	Kiinan tasavalta menettää paikkansa YK:ssa Kiinan kansantasavallalle
1979	Yhdysvallat tunnustaa Kiinan kansantasavallan olemassaolon ja siirtää lähetystönsä Pekingiin, Taiwan Relations Act säädetään
1986–1987	Demokraattinen edistyspuolue perustetaan, sotatilalaki kumotaan, saaren demokratisoituminen kiihtyy
1996	Taiwanin ensimmäiset avoimet presidentinvaalit
2000	Saaren ensimmäinen demokraattinen vallanvaihdos puolueiden välillä presidentinvaaleissa
2008	Kuomintang voittaa presidentinvaalit

Taulukko 1

Taiwanin historian tärkeimmät käännekohdat⁵⁶

⁵⁶ Mukailtu; Jakobson, Linda: Taiwanin kiistanalainen asema, tulevaisuudennäkymät ja niiden vaikutukset EU-Kiina-suhteisiin, Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki 2004, s. 17.

4 TALOUDELLINEN KILPAILU

Uuden geopolitiikan teoriaa käsiteltäessä huomattiin, että nykyaikainen geopoliittinen kilpailu alueellisten valtojen välillä tapahtuu taloudellisin, poliittisin ja sotilaallisin keinoin. Taloudellinen kilpailu kaupankäynnin muodossa aiheuttaa valtioiden välille keskinäisriippuvuutta, jolla saattaa olla positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia valtioiden välisiin suhteisiin. Liberaalin koulukunnan mukaan talouden keskinäisriippuvuus johtaa talouksien lähentymiseen, jolla on konflikteja estävä vaikutus. Realistisen näkökulman mukaan lisääntynyt yhteistyö asettaa rajoitteita valtioiden välille, mikä saattaa johtaa erimielisyyksiin. Tämä korostuu tilanteessa, jossa keskinäisriippuvuuden tuottamat hyödyt eivät ole jakaantuneet tasaisesti osapuolten välillä.⁵⁷ Tutkimuksen neljännessä luvussa käsitellään Kiinan ja Yhdysvaltojen taloudellista riippuvuutta Taiwanista sekä selvitetään tämän riippuvuuden merkityksiä kauppaa käyville suurvalloille.

4.1 Taiwanin painoarvo Kiinan ja Yhdysvaltojen kaupankäynneissä

Taiwanin talous kasvoi 1970- ja 1980-luvulla huimaa vauhtia kansainvälisen kaupan ansiosta. Halvemmat tuotantokustannukset saivat Yhdysvallat ja muut kehittyneet yhteiskunnat siirtämään tuotantoaan saarelle. Kaupankäynti Manner-Kiinan kanssa sen sijaan oli ennen 1990-lukua olematonta johtuen molemminpuolisista kaupankäynnin esteistä. Kaupankäynti kasvoi maltillisesti 1990-luvun aikana, ja molempien hallintojen hyväksyminen maailman kauppajärjestöön (World Trade Organization, WTO) vuonna 2002 merkitsi taloudellisen toiminnan voimakasta lisääntymistä Taiwaninsalmessa. WTO-jäsenyyden seurauksena sekä Kiina että Taiwan ovat joutuneet poistamaan kaupankäynnin rajoituksia ja kohtelemaan kaikkia osapuolia tasa-arvoisesti. Tämän johdosta aiemmin kielletyt kaupankäyntikohteet ovat avautuneet molempien alueiden yrityksille. 2000-luvulla Taiwanin talous on kehittynyt tuotantovaltaisesta palvelukeskeiseen suuntaan halpatuotannon siirtyessä

---

⁵⁷ Russett – Starr – Kinsella, s. 376 - 378.

mantereen puolelle. Vuoden 2001 lopussa Kiina ohitti Yhdysvallat saaren suurimpana kauppakumppanina.⁵⁸

Kaupankäynnin rajoitusten poistaminen on johtanut pääomasijoitusten siirtymiseen Taiwanista Kiinaan taiwanilaisten yritysten siirtäessä tuotantoaan mantereen puolelle. Vuodesta 2002 lähtien Manner-Kiinaan sijoitettu pääoma on käsittänyt yli puolet Taiwanin kaikista ulkomaisista pääomasijoituksista. Taipeiin hallinto käsittelee jokaisen sijoituksen erikseen ja kontrolloi tällä tavoin saaren ulkopuolelle tehtäviä sijoituksia. Sijoitusten arvon mantereen puolella arvioidaan olevan kymmeniä, ellei jopa satoja miljardeja dollareita. Arviointia vaikeuttaa taiwanilaisten yritysten tapa kierrättää sijoituksiaan hongkongilaisten ja ulkomaisten sijoitusyhtiöiden kautta.⁵⁹

Kiinan ja Yhdysvaltojen Taiwanin kanssa käymää kauppaa vuosien 2005 ja 2007 välillä on havainnollistettu taulukon 2 avulla. Maailman kauppajärjestön raporteista yhdistetyn tiedon perusteella voidaan todeta Kiinan ja Taiwanin kaupankäynnin jatkaneen WTO-jäsenyyden jälkeistä voimakasta kasvuaan. Taiwanin taloudesta on 2000 luvulla tullut hyvin riippuvainen Manner-Kiinasta. Kiina sen sijaan ei kaupankäyntitilastojen valossa ole kovinkaan riippuvainen Taiwanin taloudesta. Yhdysvaltojen talouteen Taiwanilla näyttäisi olevan vähäinen merkitys nykyisellä n. 2 % osuudellaan. Kiinan ohitettua Yhdysvallat Taiwanin suurimpana kauppakumppanina vuosituhannen alussa amerikkalaisten ja taiwanilaisten kaupankäynti ei ole kehittynyt odotetusti, vaan pikemminkin kääntynyt hieman laskuun. Tähän kaupankäynnin laskuun on osaltaan vaikuttanut Yhdysvaltoja 2000-luvulla vaivannut talouskasvun hidastuminen, jonka myötä taiwanilaisten teknologiatuotteiden kysyntä on tippunut Yhdysvalloissa.⁶⁰

---

⁵⁸ Dumbaugh, Kerry: Taiwan - Recent Developments and US Policy Choices, CRS Report to Congress - Library of Congress, Washington 2006, s. 11; Morrison, Wayne M.: Taiwan's Accession to WTO and its Economic Relations with the United States and China, CRS Report to Congress - Library of Congress, Washington 2003, s. 1, 4; Pan, Esther – Lee, Yuokyoung: China-Taiwan Relations, Council on Foreign Relations Backgrounder, luku 5, luettu 28.2.2009.

⁵⁹ International Crisis Group: Taiwan Strait III - Chance of Peace, ICG Asia Report No. 55, Peking/Taipei/Washington/Bryssel 2003, s. 11 - 13; Morrison, s. 5.

⁶⁰ Dumbaugh, s. 11.

	<u>Mrd. (\$)</u>	<u>% Kiina</u>	<u>% USA</u>	<u>% Taiwan</u>
<u>Kiina -> Taiwan</u>				
2007	26,7	2,2		12,2
2006	22,3	2,3		11,0
2005	20,1	2,6		11,0
<u>Taiwan -> Kiina</u>				
2007	98,0	10,3		39,8
2006	84,5	10,7		37,8
2005	74,8	11,3		37,8
<u>USA -> Taiwan</u>				
2007	24,5		2,1	11,2
2006	23,5		2,2	11,6
2005	21,2		2,3	11,6
<u>Taiwan -> USA</u>				
2007	35,7		1,8	14,5
2006	33,8		1,7	15,1
2005	29,9		1,7	15,1

Taulukko 2 Tavarakauppa välillä Kiina/Yhdysvallat – Taiwan.⁶¹

4.2 Kiinan ja Taiwanin välisen kaupan merkitys Kiinalle

Kiinan ja Taiwanin välisen taloudellisen yhteistyön merkittävä lisääntyminen on johtanut keskinäisriippuvuuden kasvuun näiden välille. Tällä riippuvuuden kasvulla saattaa olla kaksi eri merkitystä Kiinan yhdistymisen kannalta. Taiwanin liikemiesyhteisö ja yhdistymistä kannattavat voimat väittävät lisääntyneen kaupankäynnin johtavan ajan myötä asenteiden pehmentymiseen Taiwaninsalmen molemmin puolin, mikä loisi hyvän perustan maan yhdistymiselle tulevaisuudessa. Taiwanin itsenäisyyden kannattajat taas sanovat keskinäisriippuvuuden luovan

⁶¹ Taulukon luvussa ei ole otettu huomioon palveluiden tuontia ja vientiä. Kaupankäynnin volyyymi on mitattu Yhdysvaltojen dollareissa. Prosenttiosuudet tarkoittavat osuuksia kyseisen kaupankäyjän hyödykkeiden kokonaistuonnista tai -viennistä. Esim. Kiina->Taiwan 2007: 26,7 miljardia dollaria on 2,2 % Kiinan viennistä ja 12,2 % Taiwanin tuonnista; World Trade Organization: Trade Profiles 2006, WTO Publications, Geneve 2006, s. 38, 162, 176; World Trade Organization: Trade Profiles 2007, WTO Publications, Geneve 2007, s. 38, 163, 177; World Trade Organization: Trade Profiles 2008, WTO Publications, Geneve 2008, s. 38, 163, 177.

Manner-Kiinalle edellytykset painostaa Taiwania ja lopulta yhdistää alueet väkivalloin.⁶²

Taiwanin ja Kiinan välisten suhteiden erikoisuutena on se, että poliittinen ja taloudellinen yhteistoiminta eivät kasva lineaarisesti samaan suuntaan, pikemminkin päinvastoin. Taloudellisen yhteistyön lisääntyminen 2000-luvulla ei ole johtunut poliittisten suhteiden lämpenemisestä. DPP-puolueen kahdeksanvuotisen hallintokauden aikana vuosien 2000 ja 2008 välillä suhteet ennemminkin huononivat entisestään. Taloudellinen yhteistyö salmen molemmin puolin toteutetaan virallisen yhteistyön sijaan hallinnon ulkopuolisten yhteisöjen toimesta. Poliitiikan ja talouden ristiriitaisuus voi Yun mukaan johtaa harkitsemattomaan käyttäytymiseen, mikäli Taipeiissa tai Pekingissä jouduttaisiin harkitsemaan sotilaallisen voiman käyttöä.⁶³

Pekingin hallintoa saattaa hämätä myös Kiinan näennäisen pieni taloudellinen riippuvuus Taiwaniin. Kuten edellisessä alaluvussa huomattiin, sota Taiwaninsalmessa ja sen aiheuttamat taloudelliset kustannukset olisivat kaupankäynnin tunnuslukujen valossa Taipeiille huomattavasti vastapuoltaan kovemmat. Kommunistisen puolueen päättäjien on kuitenkin otettava laajempi taloudellinen kehys huomioon pohdittaessa Taiwanin taloudellista merkitystä. Taipeiin sijoittajayhteisö on siirtänyt huomattavasti pääomiaan Kiinan eteläisiin maakuntiin, mikä lisää taloudellista keskinäisriippuvuutta kiinalaistenkin kannalta. Kiinan talous on vientivetoisuutensa johdosta riippuvainen kauppakumppaniensa suhtautumisesta sen politiikkaan. Kriisi Taiwanin kanssa johtaisi merkittävään tyrehtymiseen kaupankäynnissä länsimaiden kanssa, mikä saattaisi olla kohtalokasta maan taloudelle.⁶⁴

Taiwanilaisten sijoittajien suuri määrä Manner-Kiinassa on antanut myös uusia mahdollisuuksia Kiinan hallinnolle Taipeiin painostuksessa. Sijoittajat ovat investoineet suuria rahamääriä mantereella oleviin tuotantolaitoksiin ja haluavat säilyttää nykyisen – kaupankäyntiä edistävän – ilmapiirin hallintojen välillä. Vuoden

---

⁶² International Crisis Group (2003c), s. 7 - 8; Yu, Maochun: Political and Military Factors Determining China's Use of Force, teoksessa Tsang, Steve (toim.): If China Attacks Taiwan, Routledge, Lontoo ja New York 2006, s. 26.

⁶³ Yu, s. 26.

⁶⁴ International Crisis Group (2003c), s. 8; Yu, s. 26; Kiinan ja Taiwanin välisen kiistan taloudellisista seurauksista katso esim. Huang, Jing: Economic and Political Costs, teoksessa Tsang, Steve (toim.): If China Attacks Taiwan, Routledge, Lontoo ja New York 2006, s. 193 - 197.

2004 presidentinvaalien yhteydessä taiwanilaisia liikemiehiä pidätettiin ja painostettiin vakoiluepäilyihin vedoten. Painostus ajoi pelästyneen liikemiesyhteisön puoltamaan Kiinalle myönteistä politiikkaa Taipeiissa. Taiwanin taloudellisen riippuvuuden kasvaessa tällainen painostus on mahdollista toteuttaa myös tulevaisuudessa.⁶⁵

Formosan salmen molemmilla puolilla ymmärretään taloudellisen riippuvuuden kasvun olevan luonnollista ja välttämätöntä. WTO-jäsenyyksien myötä hallinnoilla ei ole muuta mahdollisuutta, kuin poistaa vähitellen kaupankäynnille muodostettuja esteitä. Kiinan ja Taiwanin kulttuurien samankaltaisuus muodostaa luonnollisen perustan kaupalliselle yhteistyölle. Esteiden poistamisen myötä Taipei pääsee hyödyntämään yhä paremmin Manner-Kiinan valtavia markkinoita. Pekingille kaupankäynti Taiwanin kanssa avaa mahdollisuuden hyödyntää Taiwanin varakasta ja teknologisesti kehittyntä taloutta.⁶⁶

4.3 Yhdysvaltojen ja Taiwanin välisen kaupan merkitys Yhdysvalloille

Yhdysvallat oli Taiwanin merkittävin kauppakumppani 2000-luvun alkuun asti. Viime vuosikymmenellä alkanut Kiinan ja Taiwanin välisten kaupankäynnin esteiden poistaminen johti vuosituhannen alussa Kiinan nousuun saaren tärkeimmäksi kauppakumppaniksi. Taiwanin WTO-jäsenyys asetti suuria odotuksia Taiwanin ja Yhdysvaltojen väliselle kaupalle Taipeiin lupauduttua huomattaviin tuontiverojen alennuksiin sekä markkinoidensa avaamiseen monille uusille tuotteille. Jäsenyyttä seuranneiden kahden vuoden aikana alueiden väliset kauppasuhteet kokivat kuitenkin laskusuhdanteen. Tähän olivat syynä vuosikymmenen alun taloudellinen taantuma Yhdysvalloissa sekä amerikkalaisten pettymys kaupankäynnin säännösten kehittymiseen Taiwanin maailmankauppajärjestöön hyväksymisen jälkeen. Vuoden 2004 jälkeen Washington ja Taipei ovat neuvotelleet kaupankäynnillisten erimielisyyksiensä poistamiseksi. Alueiden välinen kaupankäynti on kuitenkin edelleen jatkunut varsin maltillista kehittymistään.⁶⁷

Vuosikymmenen puolessa välissä Taiwan oli Yhdysvaltojen yhdeksänneksi suurin kauppakumppani yli 60 miljardin dollarin vaihtotaseella. Nykyään – tammikuussa

---

⁶⁵ Yu, s. 27.

⁶⁶ International Crisis Group (2003c), s. 9.

⁶⁷ Burghardt Raymond: The State of U.S.-Taiwan Economic Relations, Official Texts OT-0903E, American Institute in Taiwan, Taipei 2009, luku 3; Morrison, s. 2 - 4.

2009 – alueiden välinen kaupankäynnin volyymi on pysähtynyt 60 miljardin dollarin tasolle, minkä johdosta Taiwan on pudonnut amerikkalaisten kolmanneksitoista suurimmaksi kaupankäyntikumppaniksi. Kaupankäyntiä hidastavat edelleen mm. maataloustuotteiden ja lääketeollisuuden tuotteiden maahantuontiin liittyvät rajoitukset Taiwanissa. Vuoden 2008 loppupuolella alkaneen finanssikriisin uskotaan pienentävän edelleen alueiden välisen kaupankäynnin määrää. Vaikka Yhdysvaltojen ja Taiwanin välinen kauppa ei olekaan kehittynyt toivotulla tavalla, ovat amerikkalaiset yritykset edelleen merkittävä tekijä Taiwanin taloudessa. Amerikkalaiset ovat 16 miljardin dollarin sijoituspääomallaan Taiwanin suurin ulkomainen sijoittajaryhmä.⁶⁸

Yhdysvallat on Kiinan, Japanin ja Etelä-Korean ohella yksi suurimpia Taiwanin WTO-jäsenyydestä hyötyviä osapuolia suuren markkinaosuutensa ansiosta. Amerikkalaisten päättäjien keskuudessa on herännyt ajatus vapaakauppa-alueen perustamisesta Yhdysvaltojen ja Taiwanin välille, jotta voitaisiin vastata Taiwanin ja Kiinan lisääntyneeseen kaupankäyntiin. Vapaakauppa-alueen perustaminen edellyttäisi kuitenkin kaikkien WTO-jäsenyyden yhteydessä tehtyjen lupauksen täyttämistä. Lisäksi Yhdysvaltojen kongressin pitäisi uudistaa presidentin toimivallat vapaakaupan edistämiseksi sekä amerikkalaisten tulisi muodostaa yhtenäinen mielipide vapaakauppa-alueen muodosta.⁶⁹

Yksi mainitsemisen arvoinen osa-alue Yhdysvaltojen ja Taiwanin välisessä kaupankäynnissä on amerikkalaisten asevientitaiwaniin. Vuonna 1979 säädetyssä Taiwan Relations Act:n⁷⁰ perusteella Yhdysvallat on velvoittanut itsensä toimittamaan Taiwanin puolustuksellista asemateriaalia. Vuosien 1990 ja 2007 välillä amerikkalaiset toimittivat sotilaallista materiaalia saarelle keskimäärin 1,5 miljardin dollarin arvosta vuositasolla. Huhtikuussa 2001 presidentti Bushin hallinto hyväksyi huomattavan asemyyntipaketin, joka ei ole kuitenkaan toteutunut kokonaisuudessaan johtuen Taipeiin sisäisistä erimielisyyksistä koskien hankittavien asejärjestelmien kokoonpanoa. Lokakuussa 2008 amerikkalaiset hyväksyivät jälleen uuden, 6,5 miljardin arvoisen, asemyynnin saarelle. Vaikka asemyynnit muodostavat vain murto-osan Taiwanin ja Yhdysvaltojen välisestä kokonaiskaupankäynnistä, ovat

---

⁶⁸ Brughardt, luku 4; American Institute in Taiwan: Taiwan's Economy and U.S.-Taiwan Economic Relations, luku 2, luettu 28.2.2009.

⁶⁹ Brughardt, luku 4; Morrison, s. 4, 6.

⁷⁰ Yhdysvaltojen lainsäädännöllisiä veloitteita käsitellään tutkielman luvussa 5.2.1.

ne suuri tulonlähde amerikkalaiselle aseeteollisuudelle. Taiwan on ollut Israelin, Saudi-Arabian ja Etelä-Korean ohella pitkään yksi merkittävimmistä Yhdysvaltojen aseeteollisuuden vientimarkkinoista.⁷¹

---

⁷¹ Brughardt, luku 2; Kan, Shirley: Taiwan - Major US Arms Sales Since 1990, CRS Report to Congress, Library of Congress, Washington 2008, s. "Summary", 2, 55 - 58.

5 POLIITTINEN KILPAILU

Vaikka uuden geopolitiikan teoria painottaakin taloudellisten keinojen käyttöä haluttujen resurssien ensisijaisena hankintamenetelmänä, ei se sulje poliittista vaikuttamista pois valtioiden keinovalikoimasta. Päinvastoin teorian mukaan poliittisten keinojen käyttö on tarpeellista taloudellisen toiminnan tukemiseksi. Uuden geopolitiikan yhtenä päämääränä on tutkia, miten valtiot näkevät maailman poliittisen jakautumisen vaikuttavan omaan toimintaansa. Tutkielman viidennessä luvussa etsitään tähän vastauksia pyrittäessä löytämään syitä Taiwanin poliittiselle merkityksellisyydelle Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteissa. Kiinan poliittisia intressejä tutkittaessa tarkastellaan sekä hallinnon virallista Taiwan-politiikkaa että politiikan taustalla vaikuttavia voimia. Lisäksi käsitellään Kiinan asevoimien ja Taiwanin demokratisoitumisen vaikutuksia kommunistisen puolueen politiikkaan. Toisessa alaluvussa etsitään syitä Yhdysvaltojen voimakkaalle sitoutumiselle Taiwanin tilanteeseen sekä käsitellään amerikkalaisten Itä-Aasiaan muodostaman liittolaisjärjestelmän merkityksellisyyttä.

5.1 Kiinan poliittiset intressit Taiwanin suhteen

5.1.1 Kiinan hallinnon virallinen Taiwan-politiikka

Vuonna 1993 julkaistussa Taiwanin tilannetta käsittelevässä doktriinissa⁷² Kiinan hallinto perustelee Taiwanin kuulumista Kiinalle sen pitkällä historialla. Julkilausuman mukaan Kiina on hallinnut saarta vuosituhansien ajan, ja ainoastaan japanilaisen imperialismin aikana Taiwan ei ole ollut osa Kiinaa. Edellä käsiteltyjen kansainvälisten sopimusten perusteella voidaan Pekingin mukaan kiistatta osoittaa, että Japani antautuessaan toisen maailmansodan päätteeksi luovutti saaren takaisin Kiinan hallintaan.⁷³

Kiinan hallinto pitää Taiwanin tilanteen lähtökohtana vuonna 1949 päättyneitä sisällissotaa ja Kuomintang-puolueen pakenemista Taiwanin saarelle. Tämän lisäksi Peking näkee Yhdysvaltojen tuen Taiwanin hallinnolle yhtenä suurimpana syynä

⁷² Doktriinilla tarkoitetaan Harju-Seppäsen sanoin "toimintaohjelmaa tai -linjaa, joka ohjaa käytännön päätöksentekoa yksittäisissä hankkeissa ja tilanteissa"; Harju-Seppänen, Mika: Kiinan ulkopolitiikka, puolustuspolitiikka sekä sotilasstrategia, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisusarja 2 No 33, Helsinki 2006, s. 3.

⁷³ Taiwan Affairs Office & Information Office (1993), luku I.

tilanteen pitkittymiselle. Amerikkalaisten tuki Chiang Kai-shekille Kiinan sisällissodan aikana ja sen jälkeen on ollut röyhkeää puuttumista Kiina sisäisiin asioihin. Suurimpana kiistakapulana Kiinan hallinto näkee Taiwanin tilanteessa Yhdysvaltojen jatkuneet asemyynnit Taiwanin hallinnolle. Tämä on Pekingin mielessä vastoin niitä yhteisiä julkilausumia, joita kiinalaiset ja amerikkalaiset ovat antaneet.⁷⁴

Vuoden 1993 doktriinin mukaan kommunistinen Kiina on perustamisestaan lähtien suosinut rauhanomaista ratkaisua Taiwanin tilanteeseen. 1970-luvulta lähtien Kiina on esittänyt Taiwanille mallia, joka kulkee nimellä "yksi maa, kaksi järjestelmää". Tämän ajattelutavan mukaan Taiwanille myönnettäisiin Kiinan yhdistymisen jälkeen laaja itsehallinto-oikeus, ja saarella voitaisiin ylläpitää kapitalistista järjestelmään rinnan mantereen sosialistisen järjestelmän kanssa. Rauhanomaisen yhdistymisen periaatteet ovat seuraavat:

- On olemassa vain yksi Kiina, jonka hallinto on Pekingissä. Taiwan on erottamaton osa Kiinaa, eikä Kiinan hallinto suvaitse tulkintoja, jotka voisivat johtaa saaren itsenäistymiseen.
- Kapitalistinen ja sosialistinen järjestelmä tulevat elämään rinnakkain yhdistyneessä Kiinassa. Taiwanilainen markkinatalous ja yksityinen omistajuus tullaan suojaamaan lainsäädännöllä.
- Taiwanille sallitaan laaja itsehallinto. Saari tulee olemaan erityisasemassa suhteessa Kiinan muihin hallintoalueisiin. Sillä tulee olemaan oma hallinto ja lainsäädäntöoikeus, erillinen puoluejärjestelmä sekä oikeus pitää omia sotajoukkoja. Keskushallinto ei tule lähettämään sotajoukkojaan saarelle.
- Rauhanomaiset neuvottelut ovat perusehto kiinalaisten alueiden yhdistymiselle.⁷⁵

Edellä mainittujen periaatteiden mukaan rauhanomainen ratkaisu Taiwanin tilanteessa on edullisin kaikille osapuolille. Kiinan hallinto ei kuitenkaan pidättäydy voimakeinojen käytöstä, mikäli maan itsemääräämisoikeus tulee uhatuksi. Kiina ei julkilausuman mukaan tule tekemään sitoumuksia kansainväliselle yhteisölle voimakeinojen käyttöön liittyen, eikä Peking halua rinnastaa Taiwanin tilannetta Saksan tai Korean jakoon toisen maailmansodan jälkeen. Nämä olivat

---

⁷⁴ Sama, luku II.

⁷⁵ Sama, luku III.

kansainvälisen yhteisön tekemiä aluejakoja. Taiwanin tilanne sen sijaan on täysin Kiinan sisäinen asia.⁷⁶

Taiwania koskevan doktriininsa mukaan Kiinan hallinto ei solmi diplomaattisuhteita valtioihin, jotka ovat tunnustaneet virallisesti Taiwanin hallinnon olemassaolon. Peking perustelee kantaansa Yhdistyneiden Kansakuntien vuoden 1971 päätöslauselmalla, jonka perusteella Kiinan kansantasavalta määriteltiin Kiinan ainoaksi edustajaksi kansainvälisessä yhteisössä. Kiinan hallinto ei ole kuitenkaan halunnut sulkea saarta kokonaan ulkomaailmalta, vaan on julkilausumansa mukaan sallinut epävirallisen kanssakäymisen Taiwanin kanssa taloudellisissa ja kulttuurisissa asioissa. Tämän lisäksi Kiinan hallinto suhtautuu myötämielisesti Taiwanin osallistumiseen alueellisten yhteistyöjärjestöjen toimintaan. Näissä järjestöissä sen tulisi kuitenkin esiintyä yhtenä Kiinan osana, ei itsenäisenä hallintona.⁷⁷

Kiinan hallinto on aina vastustanut jyrkästi sotavarusteiden ja niihin liittyvän teknologian viemistä Taiwaniin. Nämä vaarantavat Pekingin mukaan aseita myyvien valtioiden suhteet Kiinan kanssa ja lisäävät entisestään jännitteitä Taiwaninsalmessa. Lisäksi asemyynnit ovat vastoin niitä periaatteita, jotka on sovittu valtioiden muodostaessa diplomaattisuhteita kommunistisen Kiinan kanssa.⁷⁸ Julkilausutussa doktriinissa ei ole otettu kuitenkaan yhtä jyrkkää asennoitumista asevienteihin kuin Taiwanin viralliseen tunnustamiseen.

Vuonna 2000 julkaistussa "Yhden Kiinan -periaatetta" käsitelleessä julkilausumassa Kiinan hallinto toistaa näkemyksensä, jonka mukaan oikeus Taiwanin saaren hallintaan siirtyi Kiinan tasavallalta Kiinan kansantasavallalle jälkimmäisen voitettua sisällissodan. Julkilausuman sisältö on pääpiirteiltään samansuuntainen edellisen, vuonna 1993 julkaistun doktriinin kanssa. Uudemmassa julkilausumassa Peking korostaa keskinäisriippuvuuden kasvua Manner-Kiinan ja Taiwanin välillä sekä ilmaisee halunsa edistää alueiden välistä taloudellista ja sosiaalista kanssakäymistä.⁷⁹

---

⁷⁶ Sama, luku III.

⁷⁷ Sama, luku IV.

⁷⁸ Sama, luku IV.

⁷⁹ Taiwan Affairs Office & Information Office: The One-China Principle and the Taiwan Issue, State Council of the People's Republic of China, Peking 2000, luku II.

Uudemmassa doktriinissa Kiinan hallinto ottaa tiukasti kantaa Taiwanissa valtaa vuosina 1988–2000 pitäneen Lee Teng-huin toimintaa kohtaan. Pekingin mukaan Lee irtautui Taiwanin jo hyväksymästä "yhden Kiinan" -periaatteesta ja oli johtamassa saarella vallinnutta ilmapiiriä itsenäisyydelle myönteisempään suuntaan.⁸⁰

Merkillepantava muutos vuoden 2000 ja 1993 doktriinien välillä on Kiinan hallinnon suhtautuminen Yhdysvaltoja kohtaan. Uudemmassa julkilausumassa todetaan amerikkalaisten asemyyntien vahingollisuus Taiwanin tilanteessa, muttei korosteta niin voimakkaasti Yhdysvaltojen roolia tilanteen kärjistämisessä. Toinen huomionarvoinen seikka on Kiinan hallinnon toistuva pitäytyminen oikeudessaan käyttää sotilaallista voimaa tilanteen ratkaisuun, mikäli Taiwan yrittäisi irrottautua Manner-Kiinasta.

Vuonna 2005 Kiinan kansantasavallan presidentti allekirjoitti lain, jonka tavoitteena on estää Taiwanin irtautuminen Kiinasta (engl. Anti-Secession Law). Laki on pitkälti vuonna 1993 ja 2000 annettujen julkilausumien lyhennelmä, joka on muokattu doktriineja yksinkertaisempaan muotoon. Uudessa laissa toistetaan Kiinan kansantasavallan tavoitteena olevan Kiinan ja Taiwanin rauhanomainen yhdistyminen. Lain viimeisissä artikloissa kuitenkin toistetaan edellä mainittu oikeus voimakeinojen käyttöön, mikäli tilanne Taiwaninsalmessa sitä edellyttäisi.⁸¹

Kiinan hallinnon vuonna 2008 julkaiseman turvallisuuspoliittisen selonteon mukaan tilanne Taiwaninsalmessa on kehittynyt positiiviseen suuntaan, ja saaren itsenäisyyttä ajavien voimien pyrkimyksiä Taiwanin kansainväliseen tunnustamiseen suvereenina valtiona on pystytty tukahduttamaan. Doktriinin mukaan Pekingin ja Taipeiin välistä yhteistyötä on pystytty jatkamaan vuonna 1992 saavutetun yhteisymmärryksen⁸² pohjalta. Taiwanin itsenäisyyttä ajavien voimien katsotaan kuitenkin edelleen muodostavan vakavan uhan valtion yhtenäisyydelle.⁸³

---

⁸⁰ Sama, luku II.

⁸¹ Anti-Secession Law, National People's Congress, Peking 2005, luettu 26.1.2009.

⁸² Vuonna 1992 Kiinan ja Taiwanin hallinnot pääsivät sopimukseen siitä, että on olemassa vain "yksi Kiina", josta molemmilla osapuolilla on omat tulkintansa; Jakobson (2004), s. 19.

⁸³ Information Office: China's National Defence in 2008, State Council of the People's Republic of China, Peking 2009, luku I, luettu 26.1.2009.

5.1.2 Poliittiset voimat julkilausutun kannan taustalla

Kiinan hallinnon salamyhkäisyydestä johtuen vain harvat tietävät oikeasti, mitkä tekijät vaikuttavat Kiinan Taiwan-politiikan muotoutumiseen.⁸⁴ Yleinen käsitys on, että Kiinan hallinto pitää Taiwanin liittämistä Manner-Kiinaan merkityksellisenä johtuen maassa käydystä sisällissodasta ja tätä edeltäneestä nöyryytyksen vuosisadasta imperialististen valtioiden otteessa. Kommunistisen puolueen vallassaolo perustuu nykypäivänä kahteen tärkeään kokonaisuuteen. Deng Xiaopingin 1970-luvun lopulla aloittama taloudelliseen kasvuun tähtäävä politiikka, jonka seurauksena Kiinan kansainvälinen merkityksellisyys kasvaa, on ollut pitkään yksi puolueen tärkeimpiä tavoitteita. Toinen vallassaolon perusta on ollut vuonna 1949 päättyneestä sisällissodasta lähtien lupaus yhdistää koko maa, ja näin saattaa loppuun lähes sata vuotta sitten alkanut kansannousu. Maan hallinto on omalla retoriikallaan sitouttanut itsensä niin tiiviisti valtion yhtenäistämiseen, että sen vallassaolon oikeutus asetettaisiin kyseenalaiseksi, mikäli Taiwan onnistuisi pyrkimyksissään itsenäistymisen suhteen.⁸⁵

Taiwanin tilanne ei suinkaan ole ainoa Kiinan yhtenäisyyttä uhkaava asia. Samankaltaisia itsenäistymishaaveita elättävät myös osa Xinjiangin ja Tiibetin väestöstä. Tämän lisäksi Kiinalla on edelleen useita rajakiistoja, kuten Intian kanssa Tiibetissä tai useiden Kaakkois-Aasian valtioiden kanssa Etelä-Kiinan meren saarilla. Kiinan rajakiistat näkyvät liitteen 2 kuvassa. Nämä kiistat alueiden hallinnasta eivät ole kuitenkaan saaneet läheskään niin paljon huomiota kommunistisen hallinnon retoriikassa kuin kiista Ilha Formosasta. Taiwanin tilanteen korostamiseen saattavat osaltaan liittyä niin nämä raja-alueiden sisäpoliittiset ongelmat kuin Kiinan talouskasvusta johtuvat sosiaaliset ongelmatkin. Kiinan hallinnon on helppo kääntää kansan ajatukset Taiwanin tilanteeseen aina, kun sillä on tarve siirtää huomio pois jostakin muusta merkittävästä epäkohdasta.⁸⁶

Pekingin retoriikan mukaan se pyrkii ensisijassa rauhanomaisin keinoin ratkaisemaan Taiwanin tilanteen. Ensisijaisesti rauhanomaiseen ratkaisuun tähtäävä politiikka on

---

⁸⁴ Wachman, s. 26 - 27.

⁸⁵ Jakobson, Linda – Hu, Angang – Shen, Mingming: China's Transforming Society and Foreign Policy, Upi-raportti 11/2005, Ulkopoliittinen Instituutti 2005, s. 45 - 46; Jakobson (2004), s. 15; Wachman, s. 25 - 26, 29.

⁸⁶ Wachman, s. 29; Xinying, Li: Pawn or "Chess Player" - What Taiwan Stands For, Heartland-Eurasian Review of Geopolitics 2/2001, s. 48.

kuitenkin jyrkässä ristiriidassa Taiwania vastaan tehtyjen sotilaallisten valmistelujen suhteen. Kiinan historiasta voidaan nähdä useita esimerkkejä, joissa se on retoriikan tasolla käyttänyt pehmeitä keinoja, kun todellisuudessa se on toteuttanut yllättäviä sotilasoperaatioita vastustajiaan kohtaan.⁸⁷ Yun mukaan Kiina on historiansa aikana ollut melko halukas ratkaisemaan kiistatilanteensa sotilaallisen voiman käytöllä. Voidaan puhua jopa kiinalaisesta "kulttuurisesta realismista", jonka mukaan voimakeinojen käyttöä suositaan kiistatilanteissa. Esimerkkejä kiinalaisesta kiistojen ratkaisusta on nähty mm. Korean, Vietnamin, Neuvostoliiton, Intian ja Taiwanin tapauksissa.⁸⁸

5.1.3 Puolueen valtataistelut ja armeijan rooli

Kommunistisen puolueen sisäisellä valtataistelulla on epäilemättä oma vaikutuksensa Kiinan Taiwan-politiikan muotoutumiseen. Kuten edellä mainittiin, Kiinan hallinto on korostanut vuosikymmeniä kansallisen yhtenäisyyden merkitystä. Tämän seurauksena puolueen johtajilla ei ole varaa harjoittaa liian pehmeää politiikkaa Taiwania kohtaan. Voidaan jopa sanoa, että puolueen johdossa käydään aika ajoin kamppailua siitä, kuka ajaa voimakkaimmin isänmaan yhdistymisen asiaa. Tämä kilvoittelu johtaa siihen, että tuntiessaan olonsa uhatuksi, Pekingin johto saattaa ottaa jyrkemmän kannan Taiwanin suhteen osoittaakseen puolueelle oman asemansa maan johdossa. Tästä voidaan pitää esimerkkinä vuoden 1995 ohjusammuntoja Taiwanin lähivesillä. Kiinan johtaja Jiang Zemin oli tuolloin vielä heikossa asemassa entisen valtionpäämiehen Deng Xiaopingin kannattajien ahdistuksessa häntä. Zeminin sanotaan muuttaneen asennoitumistaan Taiwanin suhteen pönkittääkseen omaa asemaansa puolueen johdossa.⁸⁹

Kiinan kansanarmeijalla (People's Liberation Army, PLA) on myös oma roolinsa politiikan muotoutumisessa. Kommunistisen Kiinan johtamiskoneisto on kaikkea muuta kuin selkeä. Maan päämiehenä toimii kommunistisen puolueen pääsihteeri, joka on yleensä samalla maan presidentti ja puolueen politbyroon pysyvän komitean (Politburo Standing Committee, PSC) puheenjohtaja. Näiden tehtävien lisäksi maan

⁸⁷ Ikegami, Masako: The Risk of Cross-Strait Conflict and the Role of the European Union in Conflict Prevention, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008, s. 255 - 256; Yu, s. 17 - 18.

⁸⁸ Yu, s. 17 - 18.

⁸⁹ Sama, s. 22 - 23.

asevoimia johtaa keskusotilaskomissio (Central Military Commission, CMC) ja sen puheenjohtaja. Sotilaskomission puheenjohtajaa pidetään yleisesti kommunistisen Kiinan todellisena hallitsijana.⁹⁰

Edellä mainittujen tehtävien ollessa yhden henkilön hallussa, ei maan johtamisessa ole suuria ristiriitoja. Kiinan kansantasavallan historian aikana tehtävät ovat kuitenkin usein olleet eri henkilöiden hallussa, mikä saattaa aiheuttaa ristiriitatilanteita. Maan viimeaikaiset vallanvaihdot ovat menneet seuraavan käytännön mukaan. Vanha johtaja luovuttaa presidentin, puolueen pääsihteerin ja PSC:n puheenjohtajan paikat seuraajalleen, mutta pitää itsellään CMC:n johtajan paikan. Tällaisessa jaetussa johtajuustilanteessa piilee Taiwanin kannalta se vaara, että CMC:n johtajan tuntiessa paikkansa uhatuksi, hän saattaa hyväksyä helpommin provokaatioita saarta kohtaan vahvistaakseen asemaansa. Ongelma ei täysin poistu CMC:n johtajan paikan siirtyessä tulevalle sukupolvelle. Uuden johtajan on myötäiltävä PLA:n kenraaleja CMC:n johdossa, sillä armeijalla on suuri mielipidevaikuttajan asema Kiinassa.⁹¹

5.1.4 Tulkinnat "yhdestä Kiinasta" ja Taiwanin demokratisoitumisen vaikutukset

Kiinan kansantasavallan ja Kiinan tasavallan välillä vallitsi aina 1990-luvun alkuun asti laaja yhteisymmärrys siitä, että on olemassa vain yksi Kiina, jonka hallinnon alaisuuteen Taiwan kiistatta kuului. Molemmat osapuolet olivat myös yhtä mieltä Manner-Kiinan ja Taiwanin yhdistymisen välttämättömyydestä. Osapuolten näkemuserot olivat vain siinä, kumpi sisällissodan käyneistä osapuolista oli koko Kiinan todellinen hallitsija. Taiwanin demokratiakehitys kiihtyi presidentti Lee Teng-huin hallinnon aikana huipentuen saaren ensimmäisiin presidentinvaaleihin. Leen hallinnon alkuaikoina 1990-luvun alussa Taiwan pitäytyi vielä "yhden Kiinan" politiikassa, mutta jo vuodesta 1993 lähtien kantaa alettiin hiljalleen viedä kohti muita määritelmiä (esim. "kaksi Kiinaa" tai "yksi Kiina, kaksi hallintoa"). Presidentinvaalien aikana vuonna 1996 tilanne oli kärjistynyt jo niin pitkälle, että Kiinan hallinto päätti järjestää sotaharjoituksen Taiwanin lähistöllä sulkien meriliikenteen saaren pohjoisosan satamiin ja ampuen useita ohjuksia Taiwanin lähivesille. Yhdysvallat vastasi tähän lähettämällä kaksi lentotukialusosastoa alueelle.⁹²

---

⁹⁰ Sama, s. 23 - 24.

⁹¹ Sama, s. 24 - 25.

⁹² Jakobson (2004), s. 18 - 20.

Taiwanin vallanvaihto vuonna 2000 Kuomintang-puolueelta itsenäisyyteen suopeammin suhtautuvalle Demokraattiselle edistyspuolueelle (DPP) oli takaisku Kiinan hallinnolle. DPP:n näkemysten mukaan Taiwan on itsenäinen valtio, jonka suvereniteetti on ehdoton. Puolueen mukaan Kiinan tulkinnat "yhden Kiinan" periaatteesta eivät koske Taiwania lainkaan.⁹³

Taipei suhtautuu kielteisesti Pekingin esittämään yhdistymismuotoon "yksi Kiina, kaksi järjestelmää". DPP:n johdon mukaan Taiwan ei voi hyväksyä edellä mainittua mallia siitä syystä, että se alistaa Taiwanin Kiinan keskushallinnon alaisuuteen. Tämä alistus asettaisi saaren epäluotettavan hallinnon alaisuuteen, jonka toimista ei olisi tulevaisuudessa mitään takeita. Taiwanilaisten mielestä heidän ei kannata hyväksyä sellaista yhdistymissuunnitelmaa, joka ei tuo saarelaisille mitään lisäarvoa. Sen sijaan tällaisen sopimuksen myötä Taiwan menettäisi jo saavutetun asemansa käytännössä itsenäisenä valtiona, jonka statusta ei ole kansainvälisesti tunnustettu. Jo 1991 hyväksytyjen yhdistymistä käsittelevien periaatteiden mukaan Taiwanin ja Kiinan yhdistyminen vaatisi demokratian merkittävää vahvistumista Manner-Kiinan puolella.⁹⁴

Kommunismin ideologian rapistuminen Neuvostoliiton hajoamisen myötä ja edellä kuvatun demokratiaprosessin vuoksi Kiinan hallinnolta poistui 1990-luvun vaihteessa sen ideologinen vastustaja Taiwaninsalmen toiselta puolen. Kuomintang-puolue oli kommunisteille arkkivihollinen, jonka varjolla oli helppo lietsoa mantereella kansallisen yhtenäisyyden ideologiaa. Demokratiakehityksen myötä Taiwanin hallinto on hylännyt tavoitteensa mantereen takaisinvaltaamiseksi ja jättänyt Pekingin yksin ylläpitämään teatraalista näytöstään kansallisesta yhdistymisestä. Taiwanin demokratisoitumisen ja sukupolven vaihtumisen myötä saarella on alkanut kehittymään oma taiwanilainen identiteetti, jonka takia alueen väestö ei katso enää olevansa täysin samaa kansaa mannerkiinalaisten kanssa.⁹⁵

Taiwanin demokratisoituminen on johtanut myös hallinnon muuttumiseen entistä läpinäkyvämmäksi. Kylmän sodan aikana Taiwaninsalmen molemmin puolin hallinto oli varsin salamyhkäistä, ja hallintojen väliset salaiset sopimukset eivät olleet poissuljettuja. Demokratian myötä tällainen salamyhkäisyys on pikku hiljaa

---

⁹³ Sama, s. 21.

⁹⁴ Sama, s. 39, 41.

⁹⁵ Sama, s. 23 - 24; Yu, s. 29; Wachman, s. 27 - 28.

poistumassa Taiwanista, ja varsinkin vaalien yhteydessä saarella käydään hyvin vilkasta ja avointa keskustelua tulevaisuudesta. Edellä mainittujen muutosten johdosta 1990-luvun alusta lähtien Peking on kiristänyt Taiwan-politiikkaansa ja mainitsee yhä useammin voimankäytön viimeisenä mahdollisuutena estää saaren itsenäistyminen. Tätä kommunistit perustelevat reaktiona Taipeiin itsenäistymissuunnitelmiin.⁹⁶

5.2 Yhdysvaltojen poliittiset intressit Taiwanin suhteen

5.2.1 Yhdysvaltojen sitoutuminen Taiwanin tukemiseen

Yhdysvallat tuki Chiang Kai-shekin johtamaa Kiinan tasavaltaa Kiinan sisällissodassa ja jatkoi sen tukemista Kuomintangin paettua Taiwanin saarelle sisällissodan päätteeksi. Kahden vuosikymmenen ajan amerikkalaiset tunnustivat Kiinan tasavallan koko Kiinan viralliseksi edustajaksi maailmassa. Kiinan sisällissotaan liittyvää historiallista lähtökohtaa tarkastellaan jäljempänä Taiwanin geostrategisen merkityksen käsittelyn yhteydessä alaluvussa 6.2.1.

Kiinan virallinen edustus YK:ssa vaihdettiin päätöslauselmalla vuonna 1971 Kiinan tasavallasta Kiinan kansantasavaltaan. Tätä vaihtoa seuranneina vuosina suurin osa maailman valtioista tunnusti kommunistisen puolueen koko Kiinan virallisena edustajana kansainvälisessä yhteisössä. Yhdysvallat muodosti diplomaattisuhteet kommunistiseen Kiinaan ja katkaisi samalla virallisen kanssakäymisensä Kiinan tasavallan kanssa vuonna 1979. Diplomaattisuhteiden katkaiseminen ei kuitenkaan johtanut yhteistyön loppumiseen Washingtonin ja Taipeiin välillä, sillä huhtikuussa 1979 Yhdysvalloissa säädettiin laki (Taiwan Relations Act, myöhemmin TRA), jonka tarkoituksena oli luoda perusteet Yhdysvaltojen ja Taiwanin kansainvälisille suhteille. Lain mukaan Yhdysvallat:

- Ylläpitää ystävällismielisiä taloudellisia ja kulttuurisia suhteita Taiwanin kanssa.
- Julistaa alueen rauhanomaisen kehityksen olevan tärkeää Yhdysvalloille.
- Haluaa Taiwanin tilanteen ratkaisun olevan rauhanomainen.
- Näkee muun kuin rauhanomaisen ratkaisun Taiwanin kysymykseen muodostavan vakavan uhan Yhdysvaltojen kansalliselle turvallisuudelle.
- Toimittaa Taiwaniin puolustuksellista sotamateriaalia.

⁹⁶ Yu, s. 29; Wachman, s. 27 - 28.

- Pitää oikeutenaan vastustaa kaikenlaisia voima- ja painostustoimia, jotka kohdistuvat Taiwanin kansaan tai sosiaaliseen järjestelmään.⁹⁷

TRA:n lisäksi Yhdysvaltojen ja Taiwanin suhteelle perusteita määrittävät Yhdysvaltojen ja kommunistisen Kiinan kolme yhteistä julkilausumaa vuosien 1972 ja 1982 välillä. Kaksi vuosikymmentä Korean sodan jälkeen kansainvälisen ympäristön muuttuminen tarjosi valtioille mahdollisuuden keskusteluyhteyden avaamiseen. Ensimmäisen julkilausuman (Shanghai Communiqué) mukaan Yhdysvallat ilmoitti tiedostavansa, että kommunistisen puolueen ja Taipeiin välillä vallitsee yhteisymmärrys yhden Kiinan olemassaolosta. Vuosikymmenen aikana Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteet lämpenivät edelleen Neuvostoliiton uhkan kasvaessa. Vuoden 1978 aikana Yhdysvaltain Presidentti Jimmy Carter päätti olla myymättä hävittäjäkoneita Taiwanille ilmeisenä tarkoituksenaan suhteiden lämmittäminen kommunistiseen Kiinaan. Vuoden lopussa maat sopivat diplomaattisuhteiden perustamisesta. Toisessa julkilausumassa (The Normalization Communiqué) valtionpäämiehet toistivat edellisen julkilausuman pitävän edelleen paikkansa, ja amerikkalaiset julistivat lisäksi olevansa vakuuttuneita kiinalaisten kyvystä ratkaista Taiwanin tilanne omin voimin sekä rauhanomaisin keinoin.⁹⁸

Vuonna 1979 annettuun lakiin (TRA) suhtauduttiin ristiriitaisesti Kiinan hallinnossa. Kommunistisen Kiinan johtaja Deng Xiaoping ja hänen kannattajansa lähettivät nootin Yhdysvalloille, jossa lakia pidettiin "epätyydyttävänä". Dengin vastustajien leirissä sen sijaan reagoitiin huomattavasti voimallisemmin amerikkalaisten toimiin, jotka heidän mukaansa vaaransivat merkittävästi maiden väliset suhteet. Amerikkalaiset pitivät Xiaopingia vastustajiaan parempana vaihtoehtona Kiinan johtoon, minkä vuoksi suhteiden lämmittäminen Kiinan johtoon oli paikallaan. Lisäksi kasvava Neuvostoliiton uhka ajoi Yhdysvallat muodostamaan tiiviimmät suhteet Kiinan kommunistisen puolueen johtoon. Elokuussa 1982 Ronald Reaganin hallinto allekirjoitti Deng Xiaopingin edustajien kanssa kolmannen maiden yhteisen julkilausuman (Shanghai II Communiqué), jossa Yhdysvallat lupasi olla myymättä

⁹⁷ Chang, James C.P.: U.S. Policy Toward Taiwan, Weatherhead Center for International Affairs - Harvard University, Boston 2001, s. 3 - 4; International Crisis Group: Taiwan Strait I - What's Left of "One China"?, ICG Asia Report No. 53, Peking/Taipei/Washington/Bryssel 2003, s. 24; Taiwan Relations Act 10.4.1979, § 3301, luettu 8.2.2009.

⁹⁸ Chang, s. 2 - 3; International Crisis Group (2003a), s. 24 - 25; Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China 28.2.1972 ja 1.1.1979, luettu 8.2.2009.

Taiwanille enempää aseita kuin mitä se oli myynyt Kiinan kansantasavallan diplomaattisen tunnustuksen jälkeen. Lisäksi asemyynnit Taiwaniin luvattiin lopettaa kokonaan tulevaisuudessa (määrittämättä tarkkaa ajankohtaa).⁹⁹

Shanghaiin neuvottelujen aikaan Washingtonin kongressissa heräsi epäilyjä Yhdysvaltain hallinnon tekemiä myönnytyksiä kohtaan. Hallintoa arvosteltiin TRA:n vastaisesta toiminnasta lupautuessaan vähentämään aseiden vientiä Taiwaniin. Rauhoitellakseen päättäjiä sekä Taipeiissa että Washingtonissa Reaganin hallinto antoi kuukausi ennen Kiinan ja Yhdysvaltojen kolmatta julkilausumaa kuudeksi sitoumukseksi (Six Assurances) nimetyn lupauksen, jonka mukaan Yhdysvallat:

- Ei aikoi asettaa lopettamispäivämäärää aseiden myynnille Taiwaniin.
- Ei muuttaisi TRA:n ehtoja.
- Ei lupautuisi konsultoimaan kommunistista Kiinaa ennen asekauppoja Taiwanin kanssa.
- Ei toimisi neuvottelujen välittäjänä Taiwanin tilanteessa.
- Ei muuttaisi kantaansa, jonka mukaan Taiwanin tilanteen ratkaisu kuului kiinalaisille, eikä painostaisi Taipeiita neuvotteluihin.
- Ei tunnustaisi virallisesti Kiinan määräysvaltaa Taiwanin alueeseen.¹⁰⁰

Vuoden 1982 ristiriitaisen dialogin seurauksena Yhdysvaltojen suhtautuminen Taiwaniin ei muuttunut juuri mitenkään. Asevientien määrä säilyi samalla tasolla pysyen kuitenkin Kiinan ja Yhdysvaltojen välisen julkilausuman asettamien raamien sisällä. Neuvostoliiton hajoaminen ja Tienanmenin aukion tapahtumat 1990-luvun vaihteessa muuttivat amerikkalaisten asennoitumista Kiinaa kohtaan. Kylmän sodan aikaisen vastustajan poistumisen vuoksi Yhdysvaltojen ei tarvinnut enää suhtautua niin liennyttävästi Kiinan kommunistista hallintoa kohtaan. Washingtonin kasvaneen tuen Taipeiille todisti mm. 150 F-16 hävittäjän myyminen Taiwanille. Vuosien 1995 ja 1996 ohjuskriisin jälkimainingeissa Yhdysvaltain hallinto päättyi kuitenkin ottamaan tiukemman suhtautumisen taiwanilaisten itsenäisyyspyrkimyksiin. Shanghaiin vierailunsa yhteydessä kesällä 1998 presidentti Clinton antoi julkilausuman, jonka mukaan amerikkalaiset:

- Eivät aja kahden Kiinan politiikkaa.
- Vastustavat Taiwanin itsenäisyyttä.

⁹⁹ Chang, s. 5 - 6. International Crisis Group (2003a), s. 25; Joint Communique of the United States of America and the People's Republic of China 17.4.1982, luettu 8.2.2009.

¹⁰⁰ Chang, s. 6 - 7; the "Six Assurances" to Taiwan 14.7.1982, luettu 8.2.2009.

- Eivät hyväksy Taiwanin jäsenyyttä itsenäisille valtioille tarkoitetuissa järjestöissä, kuten YK:ssa.¹⁰¹

2000-luvulle tultaessa Yhdysvaltain hallinnon politiikka on jatkunut edeltäjiensä viitoittamalla kaksinaamisella tiellä. Yhdysvallat pysyy kannassaan, jonka mukaan Taiwan kuuluu Kiinaan, ja tilanteen ratkaisu on kiinalaisten välinen asia. Taiwanin itsenäistymispyrkimykseen Washington suhtautuu edelleen jyrkän kielteisellä tavalla. TRA:n velvoitteet kuitenkin sitovat amerikkalaiset tiiviiseen kanssakäymiseen taiwanilaisten kanssa. Taipeiin ja Washingtonin välinen sotilaallinen yhteistyö on lisääntynyt merkittävästi vuosituhanteen vaihteen jälkeen. Presidentti Bush hyväksyi vuonna 2001 laajan Taiwanin myytävän asepaketin, jonka hyväksyntä Taipeiin lainsäädäntöelimissä on tosin pitkittynyt vuosilla. Asepaketti sisältää mm. kahdeksan uutta dieselkäyttöistä sukellusvenettä neljä käytöstä poistettua hävittäjäalusta. Lisäksi asevoimien välinen kanssakäyminen on lisääntynyt uudella vuosituhannella merkittävästi.¹⁰²

5.2.2 Poliittiset voimat sitoutumisen taustalla

Yhdysvaltojen ulkopoliittikka perustui toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliiton ja kommunismin vastaiseen taisteluun maailmanlaajuisesti. Trumanin doktriinin mukaan amerikkalaiset auttoivat kaikkia valtioita, jotka taistelivat kommunismin leviämistä vastaan, tai jotka olivat sosialististen maiden uhkaamia. Tämä ulkopoliittinen periaate johti Yhdysvallat Korean ja Vietnamin sotiin.¹⁰³ Sitä voidaan myös pitää perusteena amerikkalaisten Taiwanille antamalle tuelle toisen maailmansodan jälkeen.

Amerikkalaiseen ajatteluun on Yhdysvaltojen perustamisesta lähtien liittynyt käsitys omasta ainutlaatuisuudesta, jonka vuoksi sen tehtävänä on demokratian ja vapauden levittäminen maailmassa. Demokratian levitystehtävä on ollut osa amerikkalaisten strategiaa jo kahden vuosisadan ajan. Yhdysvaltain kansallisen turvallisuuden strategiasta vuodelta 2006 heijastuu hyvin tämä perustavanlaatuinen lähtökohta, jonka mukaan amerikkalainen hallinto pyrkii toimimaan. Strategian mukaan demokratian levittäminen ja tyrannien vastustaminen ovat amerikkalaisten tärkeimpiä tehtäviä. Lagerstamin mukaan demokratian levittämisen ihanne sekoittuu usein

¹⁰¹ Chang, s. 7 - 8, 15; International Crisis Group (2003a), s. 25 - 26.

¹⁰² International Crisis Group (2003a), s. 26 - 28.

¹⁰³ Lagerstam, Kaarle: Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikka kylmän sodan jälkeen, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisusarja 2 N:o 24, Helsinki 2003, s. 12.

taloudellisten ja sotilaallisten päämäärien ajamisen kanssa.¹⁰⁴ Yhdysvaltojen antama tuki Taiwanille sopii hyvin kansallisen turvallisuuden strategiaan, sillä viime vuosikymmenien aikana saarelle on kehittynyt yksi Aasian kehittyneimmistä demokratioista. Kommunistisen Kiinan uhatessa Taiwanin demokratiaa, sen tukematta jättäminen sotisi radikaalisti amerikkalaisten tärkeimpiä arvoja vastaan.¹⁰⁵

Kylmän sodan vastakkainasettelun päättyminen ja demokratioiden tukemisen nostaminen ulkopoliittikan johtoajatuksiksi eivät merkitse patoamispolitiikan poistumista Yhdysvaltojen keinovalikoimasta. Vaikka Washingtonin ja Pekingin väliset suhteet ovatkin lämmenneet vuosituhaten alun jälkeen, näkevät amerikkalaiset edelleen Kiinan kasvun uhkaavan sen alueellista hegemoniaa¹⁰⁶ Kaakkois-Aasiassa. Lagerstamin mukaan Yhdysvaltojen ulkopoliittikan yhtenä osana on sekä Clintonin että nuoremman Bushin presidenttikausien aikana ollut muiden suurvaltojen patoaminen, jonka tavoitteena on estää amerikkalaisten valta-asemaa uhkaavien lisävoimavarojen hankkiminen.¹⁰⁷ Yhdysvaltojen Taiwanille antaman tuen tarkoitus on eräiden arvioiden mukaan yritys padota Kiinan vaikutusvaltaa sen noustessa voimakkaaksi alueelliseksi toimijaksi.¹⁰⁸

Yhdysvaltojen Taiwan-politiikan muotoutumiseen on vuosien saatossa vaikuttanut amerikkalaisen päätöksenteon monimuotoisuus politiikan taustalla. Kiinan sisällissodan jälkeen amerikkalaisten keskuudessa käytiin vilkasta keskustelua siitä, kuka menetti Kiinan kommunisteille. Tämän väittelyn seurauksena syntyi ns. "China Lobby", Taiwanin etua ajavien konservatiivien joukko, jonka mielestä Taipeiille oli annettava riittävä sotilaallinen tuki sen taistellessa kommunisteja vastaan. Kyseisellä painostusryhmällä on ollut suuri vaikutus Yhdysvaltain kongressiin, joka onkin muokannut lainsäädäntöä Taiwan-myönteiseen suuntaan. Yhdysvaltain presidentit ovat sen sijaan useimmiten olleet halukkaampia tekemään yhteistyötä kommunistisen Kiinan kanssa ja ovat olleet valmiita tekemään uhrauksia tämän

---

¹⁰⁴ Sama, s. 3, 12; The White House: The National Security Strategy of the United States of America, Washington 2006, s. 1.

¹⁰⁵ International Crisis Group: Taiwan Strait II - The Risk of War, ICG Asia Report No. 54, Peking/Taipei/Washington/Bryssel 2003.

¹⁰⁶ Hegemonilla tarkoitetaan ylivoimaisen vallan omaavaa valtiota, joka kykenee määrittämään valtioiden kanssakäymiselle sääntöjä ja valvomaan niitä; Lintonen, s. 43.

¹⁰⁷ International Crisis Group (2003b), s. 41; Lagerstam, s. 15.

¹⁰⁸ International Crisis Group (2003a), s. 26.

yhteistyön eteen. Tällä vastakkainasettelulla Yhdysvaltain hallinnossa on ollut oma vaikutuksensa amerikkalaisten kaksimielisen Taiwan-politiikan muotoutumiseen.¹⁰⁹

5.2.3 Vakuudet liittolaisille

Yhdysvallat joutui 1990-luvun puolivälissä arvioimaan toisen maailmansodan jälkeen rakentamaansa liittolaisjärjestelmää Itä-Aasiassa. Syinä tähän olivat Pohjois-Korean sanoutuminen irti ydinsulkusopimuksesta, Kiinan asevoimien voimakas kehittyminen ja ohjusharjoitusten järjestäminen Taiwaninsalmessa. Laajan arvioinnin tuloksena amerikkalaiset päättivät säilyttää voimakkaasti eteen työnnetyn joukkorakenteensa mm. pitämällä joukkonsa Etelä-Korean alueella. Lisäksi Washington päätti vahvistaa vuonna 1951 solmittuja sotilaallisia yhteistyösopimuksia Japanin ja Filippiinien kanssa. Japanin kanssa Yhdysvaltojen hallinto solmi vuonna 1996 kolme sopimusta, jotka selkeyttivät ja syvensivät maiden välistä yhteistyötä mahdollisissa kriisitilanteissa Japanin lähialueilla. Nämä yhteistyösopimukset koskivat ennen kaikkea Yhdysvaltojen mahdollisuutta tukeutua japanilaisiin tukikohtiin, mikäli sen pitäisi siirtää joukkojaan alueelle.¹¹⁰

Japanin ja Kiinan väliset jännittyneet suhteet ovat lähtöisin 1900-luvun alun japanilaisesta imperialismista ja sen vaikutuksista Kiinaan. Tämän lisäksi valtioilla on edelleen erimielisyyksiä Itä-Kiinan meren saarista, luonnonvaroista ja talousvyöhykkeistä. Japani on myös kehittyneenä talousmahtina hyvin riippuvainen meriyhteyksistä, joista tärkeimmät kulkevat Taiwanin saaren lähialueilla. Alueen joutuminen Kiinan haltuun saattaisi muodostaa uhan näille meriyhteyksille¹¹¹ ja tätä kautta Japanin taloudelliselle kehitykselle. Rahmanin mukaan japanilaisten analyytikkojen strategisessa ajattelussa Kiinaa pidetään ensisijaisena uhkana ja tämän myötä Taiwania erityisenä kiinnostuksen kohteena. Taiwan kiinnostaa

¹⁰⁹ Landis, Tai-Yin: The Interagency Process Behind US Policy on Taiwan, National War College, Washington 2002, s. 3, 12 - 13.

¹¹⁰ International Crisis Group (2003b), s. 36 - 37.

¹¹¹ McVadonin mukaan Kiinan muodostamaa uhkaa Japanin ja Korean meriyhteyksien turvallisuudelle on liioiteltu. Kiina ei ole osoittanut olevansa halukas häiritsemään kansainvälistä meriliikennettä. Halutessaan Kiina onnistuisi tekemään sitä jo nykyisessä tilanteessa; McVadon, Eric A.: The US-China Strategic Dance - Solo or Together - Clashing or Cooperating, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008, s. 110.

japanilaisia myös vahvojen kulttuuristen ja taloudellisten siteiden vuoksi, ja Tokiossa halutaan tukea alueen toista merkittävää demokratiaa.¹¹²

Filippiinien kanssa Yhdysvallat alkoi lämmittää 1990-luvun alussa viilentyneitä suhteitaan Kiinan ohjusharjoitusten jälkeen. Alueen merkityksellisyys selittyy sen läheisyydellä Taiwaniin. Filippiinien pohjoisosien tukikohdista amerikkalaiskoneet pystyisivät ulottamaan ilmaoperaationsa Formosan salmen puoliväliin ilman ilmatankkauksia. Vuosikymmenen loppuun mennessä maat pääsivät sopimukseen, joka takaa amerikkalaisille laivasto-osastoille huoltotukea ja pääsyn Filippiinien kaupallisiin satamiin. Yhdysvaltojen laivaston joukkojen kuukausittain tapahtuva rotaatio alueella vastaa käytännössä sitä, että amerikkalaisilla joukoilla on pysyvä läsnäolo alueella ilman kiinteää tukikohtaa.¹¹³

Yhdysvallat on sitoutunut voimakkaasti Itä-Aasian alueeseen tekemiensä puolustusyhteistyösopimusten vuoksi. Nämä muodostavat amerikkalaisille myös eräänlaisen velvollisuuden Taiwanin puolustamiseksi mahdollista Kiinan hyökkäystä vastaan. Mikäli Washington ei asettuisi kriisitilanteessa tukemaan Taipeita, olisi se osoitus myös alueen muille liittolaisille amerikkalaisten vakaumuksen puutteesta maiden tukemiseen mahdollisessa kriisissä. Taiwanin tilanteen sotilaallinen ratkaisu Kiinan hyväksi voisi aiheuttaa dominoefektin liittolaissuhteissa, mikä muuttaisi Kaakkois-Aasian geopoliittista rakennetta pysyvästi.¹¹⁴

---

¹¹² Rahman, Chris: Defending Taiwan and Why It Matters, Naval War College Review, syksy 2001 Vol. LIV No. 4, s. 78 - 81.

¹¹³ International Crisis Group (2003b), s. 39 - 40.

¹¹⁴ Rahman, s. 71 - 72, 82, 86 - 87.

6 SOTILAALLINEN KILPAILU

Clausewitziläisen ajattelun mukaan sota on politiikan jatkamista toisin keinoin.¹¹⁵ Tämä itsessään velvoittaa tarkastelemaan sotilaallisia merkityksiä politiikan tekemisen yhtenä osa-alueena. Uuden geopolitiikan mukaan taloudellisena alkanut kilpailu saattaa laajentua poliittiseksi ja lopulta sotilaalliseksi kilpailuksi. Taiwanin tilanteen poliittisen luonteen ja kylmän sodan perintönä muodostuneen sotilaallisen vastakkainasettelun vuoksi on merkityksellistä tutkia, mikä on saaren sotilaallinen tärkeys Kiinalle ja Yhdysvalloille. Tutkielman kuudennessa luvussa käsitellään Kiinan strategista ajattelua aluksi yleisellä tasolla, josta siirrytään sotilasstrategian tarkasteluun. Lisäksi selvitetään, millaisia merellisiä suuntautumisia maan asevoimien kehityksellä on. Tämän jälkeen Taiwanin saareen liittyvä maantiede nostetaan tutkimuksen kohteeksi käsiteltäessä sen geostrategista merkitystä. Luvun loppupuolella tutkitaan, mitä tavoitteita Yhdysvaltojen asevoimilla on Taiwanin tilanteessa. Yhtenä luvun tavoitteena on myös tutkia, mikä on amerikkalaisten suunnitteleman ohjuspuolustusjärjestelmän vaikutus kiinalaiseen ydinasepelotteeseen. Tämän vuoksi on selvitettävä, mistä tekijöistä niin Kiinan pelote kuin amerikkalaisten ohjuspuolustus koostuvat.

6.1 Taiwanin sotilaallinen merkitys Kiinalle

6.1.1 Kiinan "Grand Strategy"

Kiinalaisen maailmankatsomuksen mukaan maa on ollut "maailman keskipiste" tuhansien vuosien ajan. Tähän käsitykseen pohjautuen muut maailman kansat Kiinan ulkopuolella nähtiin toisarvoisina barbaarijoukkoina. Kiinalaisten näkemys oman kansansa ylivertauudesta ei ollut ennen 1800-lukua täysin tuulesta temmattu. Taloudellisin termein mitattuna Kiinassa on tuotettu tuhansien vuosien ajan yli neljännes maailman bruttokansantuotteen arvosta vuosittain. Aiemmin tutkimuksessa esille nousseen nöyryytyksen vuosisadan ansiosta tämä osuus putosi dramaattisesti ollen vuonna 2004 vain 13 prosentin luokkaa. Kiinan johdon tavoitteena on ollut Deng

---

¹¹⁵ Visuri, s. 37.

Xiaopingin ajoista lähtien valtakunnan suuruuden palauttaminen oikeutetulle paikalleen.¹¹⁶

Xiaopingin alulle laittaman strategian perusteella Kiinan suuruuden palauttaminen onnistuisi pitkäjänteisellä rauhanomaisella kasvulla, jonka edistämisen edellytyksenä olisi turvallinen kansainvälinen ympäristö. Kiinan johtajat ovat kuvanneet kuluvan vuosisadan kahta ensimmäistä vuosikymmentä ajankohtana, jonka aikana maalla olisi mahdollisuus saattaa loppuun rauhanomainen kasvu ollakseen varteenotettava alueellinen ja kansainvälinen vaikuttaja. Rauhanomaisen kasvun tavoite on muokannut kiinalaista strategista ajattelua. Länsimaisen ajattelun mukaan strategioita suunnitellaan halutun loppuasetelman ja siihen käytettävän keinovalikoiman avulla. Kiinalaiset sen sijaan keskittyvät valtion kokonaisvaltaisen voiman kasvattamiseen. Tämä voiman kasvattaminen johtaa lopulta nöyryyden vuosisadan vaikutuksen kumoamiseen.¹¹⁷

Kokonaisvaltaisen voiman kasvattamisen tueksi julkaistiin 2003 rauhanomaisen kasvun strategia. Strategian mukaan Kiina toimii taloudellisesti aktiivisesti globalisoituneessa maailmassa, kehittää maan talousjärjestelmää ja instituutioita omien lähtökohtiensa mukaan, sekä välttää voiman käyttöä ja hegemonian tavoittelua kasvunsa saavuttamiseksi. Rauhanomaisen kasvun julistamisen tarkoituksena ei ole kertoa julkisesti, mitä maan hallinto oikeasti haluaa, vaan se on tarkoitettu rauhoittamaan ulkovaltoja ja Kiinan naapureita. Julistuksen tavoitteena on vakuuttaa muut valtiot siitä, että Kiina on vastuullinen maailmanpolitiikan toimija eikä aiheuta uhkaa naapureilleen. Hallinnon todellisena tavoitteena on kasvattaa valtion kokonaisvaltaista voimaa tarvittaessa hyvinkin pitkällä aikajänteellä. Deng Xiaoping julisti 1978, että Kiina tarvitsisi ainakin seitsemän vuosikymmentä ollakseen riittävän vahva kestämään todellisia haasteita, kuten maailmanlaajuisia sota. Pekingin tavoitteista suurvalta-aseman saavuttamisen jälkeen ei liene käsitystä edes kommunistisen puolueen johdolla, mutta lähitulevaisuudessa sen voidaan olettaa sitoutuvan vakaasti rauhanomaisen kasvun strategiaansa.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Tsang, Steve: China's Grand Strategy and its Rise, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008, s. 46 - 47.

¹¹⁷ Tsang, s. 47; Yhdysvaltojen puolustusministeriö: Annual Report to Congress - Military Power of the People's Republic of China 2008, s. 8 - 9.

¹¹⁸ Tsang, s. 49 - 51.

Kiinan kommunistinen puolue käyttää Tsangin mukaan kansainvälisten suhteidensa hoidossa menetelmää, jonka mukaan valtio kohdistaa huomionsa yhteen vastustajaan kerrallaan. Tämän ensisijaisen vastustajan lyöminen johtaa seuraavan päävastustajan etsintään, ja kaavan toistumisen seurauksena lopulta kaikki politiikan osapuolet ovat kommunistiselle puolueelle ystävällismielisiä tai sen johdon alaisuudessa. Tällaisen menetelmän vuoksi Kiinan ulkopoliittikka kohdistuu yhteen kohteeseen kerrallaan. Nykypäivän maailmassa kommunistisen puolueen päävastustajaksi voidaan helposti identifioida Taiwan ja sen tukija Yhdysvallat. Tsangin esittämän metodologian mukaan Kiinan johto on kohdistanut huomionsa Taiwanin tilanteen ratkaisuun eikä kykene kohdistamaan toimiaan tehokkaasti maailmanpolitiikan muihin kysymyksiin ennen tilanteen onnistunutta ratkaisua.¹¹⁹

Edellä esitettyä tukee myös Yun näkemys, jonka mukaan Kiinalla on ollut yli puolen vuosisadan ajan pakkomielle valtion lopullisesta yhdistymisestä. Yun mukaan Pekingin strateginen ajattelu on kuitenkin muuttunut kokonaisvaltaisempaan suuntaan viime aikoina. Tämä on seurausta nopean talouskasvun mukanaan tuomasta huolesta mm. energian riittävyydestä ja siihen liittyvästä merellisten yhteyksien (Sea Lanes of Communication, SLOC) turvaamisesta. Kiinan energiaturvallisuuden kannalta oleelliset meriyhteydet näkyvät liitteessä 3. Uuden ajatustavan mukaan Kiinan hallinnon tulisi luopua yksisilmäisestä, vain Taiwaniin katsovasta, strategisesta ajattelusta ja kiinnittää huomiotaan enemmän Japanin sekä Yhdysvaltojen muodostamaan uhkaan maan energiaturvallisuudelle. Toisaalta Taiwanin muodostamasta monimutkaisesta ongelmasta on muodostunut Kiinalle "kivi kenkään", joka estää sitä siirtämästä huomiotaan toisaalle. Tämän johdosta Kiinan johto onkin ollut halukas ratkaisemaan Taiwanin tilanteen mahdollisimman nopeasti voidakseen keskittyä muihin ongelmiin.¹²⁰

6.1.2 Sotilasstrategian kehitys ja sen vaikutus asevoimien kehitykseen

Kiinan sotilasstrategian perusteeksi muodostui toisen maailmansodan jälkeen ns. "kansan sota", jonka mukaan valtion alueelle tunkeutunut vihollinen lyötäisiin aktiivisella sissisodalla syvällä Kiinan alueen sisällä. 1970-luvun lopulla huomattiin, että syvällä valtion rajojen sisällä tapahtuvan puolustuksen vuoksi vihollinen ehtisi tuhoamaan suuren osan maan infrastruktuurista ennen hyökkääjän pysäyttämistä.

---

¹¹⁹ Sama, s. 51 - 52, 55.

¹²⁰ Yu, s. 19 - 21.

Doktriinin peruseriaatteeksi muodostui "aktiivinen ulostyönnetty puolustus", jonka perusteella hyökkäävää vihollista alettiin torjua määrätietoisesti jo valtion rajoilta. 1980-luvulla uhkakuvien todettiin muuttuneen siten, että laajamittainen sodankäynti Kiinaa vastaan ei olisi enää todennäköinen. Sotilasstrategiassa alettiin painottaa "rajoitetun sodankäyntikyvyn" merkitystä. Tällainen rajoitettu sota käytäisiin Kiinan rajaseuduilla ja siihen liittyen asevoimien tulisi kyetä valvomaan maarajojensa lisäksi niin merialueensa kuin ilmatilansa. Tässä vaiheessa voidaan sanoa Kiinan siirtyneen mannermaisesta ajattelusta merelliseen suuntaan.¹²¹

Persianlahden sota vuonna 1991 sai Kiinan johdon huomaamaan, kuinka paljon asevoimien kehitys oli Yhdysvaltoja jäljessä. "rajoitetun sodankäynnin" strategian mukaan asevoimat eivät kävisi sotaa teknologisesti yliverstaista, vaan pikemminkin keskivertoteknologiaa käyttävää vihollista vastaan. Pekingin päättäjät huomasivat tarpeen kehittää asevoimia voimakkaasti teknologisesti edistyneempään suuntaan. Sodankäynnin periaatteeksi muodostui "rajoitettu sodankäynti korkean teknologian olosuhteissa", jonka mukaan asevoimien toiminta perustuu korkean teknologian käyttöön ja voimanprojisointikykyyn alueellisella tasolla. Uuden doktriinin mukaan operaatiokykyä tuli kehittää toimintaan Kiinan kaakkoisella rannikkoalueella, Etelä-Kiinan merellä sekä Intian vastaisella rajalla.¹²²

Vuoden 1996 ohjuskriisi osoitti Pekingille, että Yhdysvaltojen johto on tosissaan Taiwanin puolustamisen suhteen. Vuosikymmenen alussa asevoimien kehityksen perustaksi oli asetettu useita mahdollisia operaatioalueita Kiinan rajaseuduilla. Ohjuskriisin myötä asevoimien kehityksen painopiste muuttui yksinomaan varautumiseen mahdolliseen kriisiin Taiwanin salmessa ja Yhdysvaltojen sotilaalliseen väliintuloon kriisissä. Yangin mukaan suurin osa Kiinan sotilaallista kehitystä seuraavista asiantuntijoista on yhtä mieltä siitä, että viimeisen vuosikymmenen aikana PLA:n kehitys on tähdännyt vain yhteen tavoitteeseen,

---

¹²¹ Harju-Seppänen, Mika: China's Military Reform Doctrine and its Operationalization, teoksessa Huld, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huld, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008, s. 313; Harju-Seppänen (2006), s. 76, 78 - 79.

¹²² Harju-Seppänen (2008), s. 314 - 315; Harju-Seppänen (2006), 80 - 81.

kykyyn pakottaa Taiwan yhdistymiseen tai ainakin estää sen itsenäistymispyrkimykset.¹²³

Vuosituhanen vaihteessa käyty Kosovon sota osoitti ilmapommitusten suuren merkityksen nykyaikaisessa sodankäynnissä. Pekingin arvion mukaan kyseessä oli ensimmäinen pelkän ilmasodankäynnin avulla voitettu sota. Kosovon kokemukset osoittivat Kiinan asevoimien olevan edelleen ilmasotaan liittyvän teknologian osalta huomattavasti länsimaita jäljessä, mikä johti PLA:n kehityksen painopisteen muuttumiseen. Vuosituhannen vaihteen jälkeen asevoimien kehityksen tarkoituksena on ollut kehittää kyky lyödä Taiwanin puolustuskyky nopealla iskulla tärkeimpiin sotilaskohteisiin ja johtamisjärjestelmiin. Ballististen ohjusten määrän kasvattaminen lähes 1000 kappaleeseen Taiwanin vastaisella rannikolla kertoo sotilasstrategian painopisteen muutoksesta ilmaiskua suosivaan suuntaan. Ohjusten lisäämisen tarkoituksena saattaa olla myös Yhdysvaltojen väliintulon vaikeuttaminen, mikäli Kiina hyökkäisi Taiwaniin.¹²⁴

Ohjusiskukyvyn kehittämisen lisäksi Kiina käyttää huomattavia panostuksia sukellusvenelaivastonsa modernisointiin ja kasvattamiseen. Yhdysvaltojen puolustusministeriön raportin mukaan tällä pyritään lisäämään kykyä meren herruuden kiistämiseen sekä Yhdysvaltojen laivaston pääsyn estämiseen Taiwanin lähialueelle. Tkacikin mukaan Kiinan sukellusvenelaivasto muodostaa lähitulevaisuudessa huomattavan uhkan Yhdysvalloille, mikäli amerikkalaiset eivät lisää hyökkäyssukellusveneiden tuotantoa suunnitellusta määrästä.¹²⁵

Kiinan asevoimien voimanprojisointikykyä on kehitetty viimeisen kahden vuosikymmenen aikana Taiwanin tilannetta silmälläpitäen. Harju-Seppäsen mukaan Taiwanin puolustus perustuu kolmeen pilariin; maantieteeseen, ilmapuolustukseen ja

¹²³ Harju-Seppänen (2008), s. 315; Yang, Andrew N.D.: Military of the People's Republic of China - Strategy and Implementation, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008, s. 385.

¹²⁴ Cheung, Tai Ming: China's Military Transformation, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008, s. 368 - 369; Harju-Seppänen (2008), s. 316 - 317; Harju-Seppänen (2006), 81 - 82.

¹²⁵ Cheung, s. 369; Tkacik, John J. Jr: China's Submarine Challenge, The Heritage Foundation WebMemo #1001 1.3.2006, luettu 31.1.2009; Yhdysvaltojen puolustusministeriö, s. 22 - 23.

Yhdysvaltojen tukeen. Maantieteellisen esteen – Taiwaninsalmen – ylittämistä varten Kiinan maihinnousukykyä on kehitetty viime vuosina, mutta se ei ole vielä riittävä operaation toteuttamiseen. Ilmapuolustuksen lamauttamista varten asevoimat ovat kehittäneet ohjusjärjestelmiään, ja Yhdysvaltojen alueelle pääsyn estämiseksi sukellusvenelaivaston kehitys on ollut huomattavaa.¹²⁶ Fisherin mukaan hyökkäys Taiwaniin toteutettaisiin kaikkien puolustushaarojen yhteisoperaationa, jonka ensimmäisessä vaiheessa saaren ilmapuolustus lamautettaisiin laajoilla ohjusiskuilla. Tämän jälkeen laivastojoukkoja käyttämällä luotaisiin edellytykset maihinnousuun valtaamalla riittävän suuri satama, ja lopulta saari otettaisiin haltuun maajoukkojen suorittamalla maihinnousulla. Saaren nopea valtaus olisi edellytys operaation onnistumiselle, sillä tällöin Yhdysvallat ei välttämättä ehtisi tehdä tarvittavia järjestelyjä Taiwanin puolustamiseksi.¹²⁷

6.1.3 Merelliset ambitiot

Kiinan asevoimien strategisessa ajattelussa alettiin 1980-luvulla painottaa merellistä suuntautumista. Tämän seurauksena kansanarmeijan laivastossa (People's Liberation Army Navy, PLAN) hylättiin voimassa ollut strategia aktiivisesta puolustuksesta rannikkoalueilla ja avarrettiin näkökulmaa paljon laajemmaksi. Merellisten ambitioiden lähtökohtina oli ymmärrys merialueiden valvonnan tärkeydestä maan taloudelliselle kasvulle. Kiinan läheisyydessä olevilla merialueilla havaittiin sijaitsevan tärkeitä luonnonvaroja sekä meriliikenteen solmukohtia, joiden valvonta olisi kansallisen turvallisuuden kannalta ensiarvoista. Tämän lisäksi maan talouskasvun kannalta oleelliset alueet sijaitsivat rannikkoalueilla. Kiinan hallinnon merelliset ambitiot sekä historialliset seikat ovat johtaneet aluekiistoihin, kuten useiden Kaakkois-Aasian valtioiden kanssa Spratly- ja Paracel-saarilla Etelä-Kiinan merellä¹²⁸, sekä Japanin kanssa Diaoyu-saarilla Taiwanin luoteispuolella.¹²⁹

Kiinan nykyaikaisen merellisen strategian isänä voidaan pitää kenraali Liu Huaqingia, joka toimi PLAN:n johdossa ja keskussotilaskomitean varapuheenjohtajana vuosien

¹²⁶ Harju-Seppänen (2006), s. 116 - 117.

¹²⁷ Fisher, Richard D. Jr: China's Military Modernization - Building for Regional and Global Reach, Praeger Security International, Westport 2008, s.124 - 125.

¹²⁸ Katso liite 2.

¹²⁹ Cole, Bernard D.: The PLA Navy and "Active Defense", teoksessa Flanagan, Stephen J. - Marti Michael E. (toim.): The People's Liberation Army and China in Transition, University Press of the Pacific, Honolulu 2003, s. 129; Rahman, s. 72 - 73

1982 ja 1997 välillä. Liu muodosti konseptin, jonka mukaan maan laivastoa olisi kehitettävä kolmiportaisen ajattelumallin mukaan perustuen ns. tärkeisiin saariketjuihin. Liitteessä 4 näkyy tärkeiden saariketjujen sijainti. Strategisen konseptin mukaan ensimmäinen saariketju (first island chain) ulottuu Kuriilien saarilta Japanin ja Taiwanin kautta Etelä-Kiinan merelle. Colen mukaan tämän alueen sisälle jää niin kutsuttu "ruskean veden" alue¹³⁰, joka pitää sisällään Kiinan kannalta tärkeimmät rannikon läheisyydessä olevat liikennöinti- ja talousalueet. Ensimmäisen saariketjun sisäpuolelle jäävät myös edellä mainitut kiistellyt saariryhmät. Toinen saariketju (second island chain) ulottuu taas Kuriilien saarilta suoraan etelään, Mariaanien saarille, päättyen lopulta Indonesian rannikolle. Laivaston kehittämisessä nämä saariketjut näkyisivät siten, että ensimmäisessä vaiheessa luotaisiin toiminta- ja valvontakyky ensimmäisen saariketjun alueelle, ja myöhemmin nämä kyvyt ulotettaisiin toiselle saariketjulle saakka.¹³¹

PLAN:n kehittämisen viimeisenä ja kunnianhimoisimpana vaiheena olisi ns. "Blue Water Navy":n – avomerilaivaston – kehittäminen vuoteen 2050 mennessä.¹³² Tällainen globaaliin voimanprojisointikykyyn tähtäävä laivasto luotaisiin joko rakentamalla lentotukialusosastoja tai mannertenvälisen ohjusten laukaisukykyyn omaavia ydinsukellusveneitä. Kiina on hankkinut käytöstä poistettuja lentotukialuksia muilta valtioilta ja kehittää sukellusvenelaivastoaan, mutta kauaskantoiseen voimanprojisointikykyyn sillä ei todennäköisesti tule olemaan kykyä vielä useaan vuosikymmeneen. Yangin mukaan uskottava toimintakyky voidaan asettaa kyseenalaiseksi myös ensimmäisen ja toisen saariketjun alueella, sillä merellisen alueen valvontakyky vaatii kykyä muodostaa reaaliaikaista tilannekuvaa. Tällaiseen kattavaan satelliitti- ja ilmavalvontaan Kiinalla ei ole vielä kykyä.¹³³

Kiinan nykyaikaisen merellisen strategian merkityksestä voidaan olla montaa mieltä. Onko kenraali Huaqingin konseptin tarkoituksena todella tähdätä PLAN:n kehittämiseen saariketjujen mallin mukaisesti, vai pyritäänkö sillä vain tekemään uskottavaa politiikkaa asevoimien johdon sisällä laivaston vaikutusvallan

¹³⁰ Ruskean veden alue ylettyy 200 mpk:n etäisyydelle rannikosta. Avomerilaivastosta käytetään vastaavasti termiä Blue Water Navy; Cole, s. 133.

¹³¹ Cole, s. 129 - 130.

¹³² Vrt. Harju-Seppänen (2008) s. 325, jonka mukaan kolmas kehitysvaihe tähtää toimintakykyyn ns. kolmannen saariketjun alueella, joka ulottuisi Tyynenmeren poikki Aleuteilta Etelämantereelle.

¹³³ Cole, s. 130; Yang, s. 390 - 391.

lisäämiseksi? Tähän ei luonnollisesti ole varmaa vastausta, mutta asevoimien viimeaikaisen kehityksen perusteella voidaan ainakin sanoa, että Kiina on voimakkaasti panostamassa laivastonsa kehittämiseen. Lyhyellä aikavälillä kehityksen tarkoituksena on edellä esitetyn mukaisesti valmistautuminen kriisiin Taiwaninsalmessa, mutta tässä luvussa esitettyä merellistä konseptia ja sen mukaista laivaston kehitystä ei voida pitkän tähtäimen tarkastelussa sulkea pois.¹³⁴

6.1.4 Kiinan strateginen ydinasepelote

Kiinan kansanarmeijan käytössä oleva ydinasepelote koostuu Yhdysvaltain puolustusministeriön raportin mukaan arviolta 130 - 160 ydinohjuksesta.¹³⁵ Ydinasepelote käsittää kaikki kolme laukaisualustaa – maa, meri, ilma – muodostaen ydinasetriadin. Asevoimilla arvioidaan olevan n. 100 kpl maalla olevasta ohjussiilosta tai liikutettavan ajoneuvon päältä laukaistavaa ohjusta. Ohjusmalleja on yhteensä kuusi, joiden kantamat vaihtelevat 1750 ja 13000 kilometrin välillä (siilosta laukaistavat: DF-3A 3000km, DF-4 5400km, DF-5A 13000km; ajoneuvolta laukaistavat DF-21 1750km, DF-31 7200km, DF-31A 11200km). Näistä ohjuksista kehitysvaiheessa olevia ovat ajoneuvolta laukaistavat DF-31 ja DF-31A, joita ei ole vielä käytössä kuin muutamia kappaleita. Nämä tulevat korvaamaan 35 vuotta käytössä olleet DF-3A:t, jotka ovat poistuvaa kalustoa.¹³⁶ Kiinan ydinohjusten kantamia on havainnollistettu liitteissä 5 ja 6.

Kiinan kansanarmeijan sukellusvenelaivastolla on tällä hetkellä käytössään Xia-luokan sukellusvene, joka pystyy kuljettamaan ja laukaistamaan JL-1 ydinohjuksia (kantama 1700km). Alusluokan käyttöönottoon on oletettu liittyneen useita ongelmia, sillä aluksia ei ole tehty vuodesta 1985 lähtien kuin kaksi, joista toisen kohtalosta ei ole varmuutta. Käytössä oleva alus ei ole Yhdysvaltain laivaston lähteiden mukaan tehnyt historiansa aikana ainuttakaan pidempää partiointimatkaa. Kiinan kansanarmeijan laivasto on päättäväisesti kehittänyt uutta Jin-luokan ydinsukellusvenettä, jolla olisi kyky laukaista uusia JL-2 ydinohjuksia (kantama 8000km). Uuden ydinsukellusveneen oletetaan olevan käytössä vuoteen 2010

¹³⁴ Cole, 136 - 137.

¹³⁵ Tällä määrällä tarkoitetaan strategisia ydinohjuksia, joiden kantamat ovat yli 1000 kilometriä. Pommikoneista pudotettavat ydinpommit eivät sisälly lukuun.

¹³⁶ Christensen, Hans M. – Norris, Robert S: Chinese Nuclear Forces 2006, Bulletin of The Atomic Scientists, Vol. 62 N:o 3, Chicago 2006, s. 60 - 61; Yhdysvaltojen puolustusministeriö, s. 24 - 25, 56.

mennessä, ja niitä tehtäen lähitulevaisuudessa yhteensä viisi kappaletta. Jokaisessa sukellusveneessä tulee olemaan arvioiden mukaan 10 - 12 ohjusta.¹³⁷

Asevoimien ilmakomponentilla on ollut kyky pudottaa ydinpommeja lentokoneista 1960-luvulta lähtien. Ydinkokeissa tuolloin käytettyjä H-6 pommikoneita on edelleen käytössä n. 100 kappaletta, mutta niille ei uskota olevan suunniteltu pääsääntöisesti ydinlatauksen pudotustehtäviä. Sen sijaan niitä on käytetty 1990-luvulta lähtien risteilyohjusten laukaisualustana.¹³⁸

Strategisten ydinohjusten lisäksi Kiinan asevoimat on kehittänyt voimakkaasti kykyä vaikuttaa lyhyen kantaman konventionaalisilla risteily- ja ballistisilla ohjuksilla. Ohjusjoukkoihin on kehitetty mm. amerikkalaisen Tomahawk-risteilyohjusten vastinetta, jolla voitaisiin tehdä tarkkuusiskuja maa- ja merimaaleja kohtaan. Lyhyen kantaman ballistisia ohjuksia kansanarmeijalla oli Yhdysvaltojen puolustusministeriön mukaan käytössä loppuvuonna 2007 990 - 1070 kappaletta, joista suurin osa oli sijoitettu Taiwanin vastaiselle rannikolle. Lyhyen kantaman ohjusjoukkojen kehittämällä Kiina pyrkinee saamaan strategisia kykyjä, joilla ei ole ydinaseiden käyttöön liittyviä moraalisia rajoitteita.¹³⁹

Kiina on virallisesti pidättäytynyt ydinaseen ensikäytöstä aina siitä lähtien, kun se kehitti ensimmäisen ydinpomminsa vuonna 1964. Ydinatedoktriinissa pyrittiin aina 1980-luvulle asti luomaan muita ydinasevaltioita vastaan minimipelote, jonka mukaan hyökkääjän ydinaseiskuun vastattaisiin omalla – pehmeisiin kohteisiin kohdistuvalla – iskulla. Kansanarmeijan ydinatedoktriini näyttäisi nykyään olevan sekoitus minimipelotetta ja rajoitettua pelotetta, joka edellyttää vastaiskukykyä sotilaallisiin kohteisiin. Alueellisella tasolla rajoitettu pelote näyttäisi olevan jo saavutettu, mutta maailmanlaajuisesti ollaan vielä minimipelotteen tasolla.¹⁴⁰

Ensisijaisena maaliinsaattojärjestelmänä asevoimat kehittää maasta, sukellusveneestä ja lentokoneesta laukaistavia ohjuksia. Pommikoneiden käyttö ei ole nykyään kovinkaan todennäköistä niiden huonon ilmatorjunnan läpäisykyvyn

¹³⁷ Christensen – Norris, s. 61; Harju-Seppänen (2006), s. 123; Yhdysvaltojen puolustusministeriö s. 25, 56.

¹³⁸ Christensen – Norris, s. 61.

¹³⁹ Christensen – Norris, s. 62; Harju-Seppänen (2006), s. 125; Yhdysvaltojen puolustusministeriö, s. 24.

¹⁴⁰ Harju-Seppänen (2008), s. 317.

vuoksi. Yhdysvaltojen alueelle yltäviä ydinohjuksia Kiinalla uskotaan tällä hetkellä olevan maksimissaan 40 kpl, mikäli mukaan ei lasketa ydinsukellusvenettä. Länsimaisten arvioiden mukaan Kiinan ensisijainen tavoite ydinaseiden kehityksessä on muodostaa pelote, joka pitää muut suurvallat alueellisen konfliktin ulkopuolella. Kiinan hallinnossa on erään sotilaslähteen mukaan nykyään sisäisiä paineita muuttaa ydinasedoktriiniaan ensi-iskun sallivaksi, jotta rajoitettu pelote voidaan ylläpitää alueellisesti.¹⁴¹

6.2 Taiwanin geostrateginen merkitys

6.2.1 Geostrategisen kilpailun historiallinen tausta

Yhdysvaltojen tuki Taiwanissa valtaa pitävälle Kiinan tasavallalle juontaa juurensa Kiinan sisällissodan aikoihin. Amerikkalaiset tukivat voimakkaasti Kuomintang-puoluetta sen taistellessa vallasta kommunistisen puolueen kanssa. Syynä avunantoon oli Washingtonin toisen maailmansodan jälkeistä politiikkaa hallinnut taistelu kommunismia vastaan ympäri maapalloa. Chiang Kai-shekin pako sisällissodan päätteeksi Taiwaniin sai amerikkalaiset arvioimaan saaren strategista merkitystä liittyen kokonaisvaltaiseen taisteluun Kremlin-johtoisia kommunisteja vastaan. Pohdittaessa turvavyöhykkeen perustamista Tyynelle valtamerelle Taiwanin havaittiin sijaitsevan merkittävällä paikalla, mikäli jouduttaisiin sotaan Manner-Kiinassa valtaa pitävien kanssa. Saari toimisi hyvänä tukikohtana joukkojen keskittämiseen alueelle, ilmaoperaatioiden suorittamiseen sekä alueen meriliikenteen valvontaan. Amerikkalaiset ymmärsivät myös, että mikäli Taiwan joutuisi kommunistien haltuun, niin sodan aikana saarelta pystyttäisiin kontrolloimaan suurta osaa Kaakkois-Aasian tärkeimmistä merialueista.¹⁴²

Yhdysvaltojen tavoitteena Kiinan sisällissodan jälkeen ei kuitenkaan ollut Taiwanin alueen haltuun otto tai sotilastukikohtien perustaminen alueelle, vaan Kiinan tasavallan hallintoa pyrittiin tukemaan kommunismin vastaisessa toiminnassa pääosin taloudellisesti. Korean sota syttyi pian Kiinan sisällissodan päättymisen jälkeen vuonna 1950 Pohjois-Korean hyökättyä Etelä-Koreaan. Yhdistyneet kansakunnat päätti lähteä Yhdysvaltojen johdolla puolustamaan Etelä-Koreaa

¹⁴¹ Harju-Seppänen (2006), s. 126 - 127; Harju-Seppänen (2008), s. 317; Yhdysvaltojen puolustusministeriö, s. 56.

¹⁴² Sama, 101 - 102.

kommunistien hyökkäykseltä. Korean sotaan liittyen Yhdysvaltain presidentti Harry S. Truman päätti lähettää laivasto-osaston Taiwaninsalmeen eristääkseen saaren Korean sodasta ja estääkseen kommunistien mahdollisen hyökkäyksen saarelle sodan luoman hämmennyksen turvin. Kommunistisen puolueen johto tulkitsi amerikkalaisten osoittaneen selvästi tavoitteensa olevan Kiinan sisäisiin asioihin puuttuminen ja mahdollisesti Taiwanin valtaaminen.¹⁴³

Kiinan johdon strategista ajattelua hallitsi jo tuolloin käsitys nöyryytyksen vuosisadan tapahtumista, eritoten Japanin aggressioista Kiinaa kohtaan. Japanin hyökkäys Kiinaan alkoi vuonna 1894 Korean niemimaan valtauksella. Sodan seurauksena Kiina menetti niin Manchurian kuin Taiwanin Japanille, joka myöhemmin käytti Taiwania toisessa maailmansodassa Kiinan vastaisissa sotatoimissaan hyökkäyksien tukialueena. Korean sodan aikana kommunistisen puolueen johto yhdisti Korean tapahtumat Taiwanin tilanteeseen, ja päätteli Yhdysvaltojen olevan Japanin tavoin havittelemassa hegemoniaa niin Korean niemimaalla kuin Taiwanin saarella. Tähän lähtökohtaan perustuu toisen maailmansodan jälkeinen vastakkainasettelu kommunistisen Kiinan ja "imperialistisen Amerikan" välillä. Yhdysvallat pyrkii ylläpitämään toisen maailmansodan jälkeistä hegemoniaansa alueella, ja Taiwan on yksi alue, jossa Kiina pyrkii tätä vastustamaan¹⁴⁴

6.2.2 Taiwanin käyttö sotilaallisiin tarkoituksiin

Taiwanin tilannetta käsiteltäessä useimmiten huomio kiinnitetään Kiinan sisällissodan aikaisiin traumoihin ja käsityksiin kansan identiteeteistä ja kommunistisen puolueen oikeutuksesta valtaan. Taiwanin merkityksen kokonaisvaltaisen käsittelyn vuoksi on pohdittava myös saaren merkitystä maantieteen kautta. Usein sanotaan, että maantiede on menettänyt merkityksensä teknologian kehityksen myötä. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä maantieteelliset alueet ovat olleet aina valtion voiman perusteita. Sotilaallinen voiman käyttö on nykyäänkin sidottu alueisiin, vaikka etäisyyksien sanotaan lyhentyneen teknologian kehityksen myötä. Taiwanin merkitystä maantieteellisenä alueena voidaan kuvata Kiinan kansanarmeijan sotilasakatemian everstin Luo Yuanin sanoin

¹⁴³ Tsang, s. 53; Wachman, 106 - 107.

¹⁴⁴ Wachman, s. 67, 111 - 112.

*"Vain Taiwanin itäpuoliset merialueet takaavat Kiinalle pääsyn Tyynen valtameren strategisille merialueille. Kiinan merellisen strategian kehitys vaarantuu huomattavasti, mikäli Taiwan on vieraan vallan hallinnassa. Toisaalta Taiwanin ja Kiinan yhdistyminen johtaisi Kiinan merellisen strategian nopeaan kasvuun ja kukoistukseen Tyynellä valtamerellä."*¹⁴⁵

Tutkimuksen alussa käsiteltyä Taiwanin liittyvää historiallista viitekehystä tarkasteltaessa huomataan, että saari on ollut joko sotilaallisesti tai taloudellisesti usean hallinnon alaisuudessa. Saari on ollut Hollannin, Espanjan, Ranskan, Iso-Britannian, Ming-hallinnon kannattajien, Qing-dynastian, Japanin, Kiinan tasavallan ja sen myötä myös Yhdysvaltojen vaikutuspiirissä. Taiwan on ollut kiistanalaisessa asemassa joidenkin osapuolien välillä jo 1600-luvulta saakka. Tämän historiakehyksen vuoksi on merkityksellistä ymmärtää saaren asemaa myös muilla perusteilla kuin poliittisena kamppailuna, joka sai alkunsa vuonna 1949.¹⁴⁶

Qing-dynastian aikana Kiinan valtakuntaa laajennettiin voimakkaasti kommunistisen Kiinan nykyisille rajoille. Tämän laajennuksen tarkoituksena oli muodostaa valtakunnan ydinalueen ympärille vyöhyke, jonka tarkoituksena oli toimia puskurina ulkopuolista uhkaa vastaan. Taiwan oli osa tätä puskurivyöhykettä aina 1800-luvun lopulle, jolloin siitä tuli osa Japanin keisarikuntaa. Taiwanin strateginen merkitys Japanin ambitiolle toisen maailmansodan aikana oli huomattava. Esimerkiksi vuoden 1937 hyökkäys Shanghaihin toteutettiin pitkälti Taiwanista nousseiden lentokoneiden tukemana. Myös amerikkalaiset sodanajan suunnittelijat ymmärsivät saaren merkityksen kirjoittaen

*"Vihollismielisen laivastovallan käsissä Formosa muodostaa vakavan uhkan Kaakkois-Aasian ja Oseanian valtioiden rauhanomaiselle kehitykselle vaarantaen samalla meidän kansallisen hyvinvointimme, joka on riippuvainen kanssakäymisestä näiden valtioiden kanssa."*¹⁴⁷

Wachmanin mukaan Kiinan kansanarmeijan johto on huomannut, että historiallisesti Taiwan on muodostanut aina vakavan uhkan valtion turvallisuudelle ollessaan vieraan vallan hallinnan alaisuudessa. Tämä korostui ns. nöyryytyksen vuosisadan aikana, jolloin saarta käytettiin toistuvasti sillanpääasemana Kiinan vastaisissa

¹⁴⁵ Sama, s. 29 - 30, 42.

¹⁴⁶ Sama, s. 34 - 35.

¹⁴⁷ Sama, s. 35 - 36.

taloudellisissa tai sotilaallisissa toimissa. Taiwanin takaisinvaltaamisesta on muodostunut strateginen välttämättömyys, joka määrittää Kiinan merellisen kehityksen mahdollisuudet tulevaisuudessa.¹⁴⁸

Taiwanin sotilaallisesta merkityksestä puhuttaessa käytetään hyvin usein termiä "uppoamaton lentotukialus". Eräiden kirjoitusten mukaan Taiwan muodostaa yhdessä Hainanin ja Zhoushan saarien kanssa Kiinan merellisen puolustusketjun, jonka avulla valtion puolustusta voidaan ulottaa satojen meripeninkulmien etäisyydelle rannikosta. Fisherin mukaan valloitettuaan Taiwanin, Kiinan kansanarmeija tekisi saaresta välittömästi eteentyönnetyn sotilastukikohdan, jonne sijoitettaisiin huomattava määrä ballistisia ohjuksia sekä meri- ja ilmavoimien kalustoa. Taiwanista käsin Kiinan asevoimat pystyisivät ulottamaan sotilaallista vaikutustaan koko Itä-Kiinan meren alueelle, mukaan lukien Yhdysvaltojen sotilastukikohtiin Japanissa ja Guamilla.¹⁴⁹

Kiinan merellisen puolustuksen kannalta Taiwan muodostaa PLAN:ille maantieteellisen haasteen. Laivaston sukellusveneiden kannalta Taiwanin etelä- ja pohjoispuolella olevat kapeikot ovat ainoita meriteitä Tyynelle valtamerelle. Lisäksi Taiwanin itäpuolisen merialueen valvonta on tutkatekniikan kannalta mahdotonta saaren korkeiden vuorien muodostaman katveen vuoksi. Mikäli Taiwan olisi Kiinan kansantasavallan hallinnassa, nämä ongelmat poistuisivat edellisessä kappaleessa mainitun eteentyönnetyn tukikohdan ansiosta. Laivaston sukellusveneiden ei tarvitsisi valtamerelle päästäkseen suorittaa pitkää purjehdusta Hainanin tai Jianggezhuangin tukikohdista, vaan Tyynen valtameren syvänmeren partioalueet olisivat välittömästi saavutettavissa Taiwanin itärannikolta. Laivaston tilannekuvan muodostaminen saaren itäpuolelta helpottuisi myös huomattavasti tutka- ja ilmavalvonnan ansiosta.¹⁵⁰

Monet PLAN:n strategikat kuvailevat Taiwania porttina Tyynelle valtamerelle. Taiwanin saattaminen kommunistisen hallinnon alaisuuteen mahdollistaisi Kiinan pohjoisen ja eteläisen laivastojen yhdistymisen Tyynenmeren laivastoksi. Asevoimien tutkijoiden mukaan Taiwanin ollessa vihamielisen hallinnon alaisuudessa Kiinan merellinen puolustus rajoittuu rannikkoseuduille, ja kunnollisen puolustuksen vaatimaa syvyyttä ei pystytä luomaan.¹⁵¹ Yhdysvaltojen kannalta katsottuna Taiwanin

---

¹⁴⁸ Sama, s. 34 - 35.

¹⁴⁹ Fisher, s. 43, 125; Wachman, s. 136 - 137, 143.

¹⁵⁰ Wachman, s. 147 - 149.

¹⁵¹ Sama, s. 145.

alueen saaminen omaan sotilaalliseen käyttöön toisi luonnollisesti samat eteentyönnetyn tukikohdan edut kuin Kiinan kansanarmeijalle. Tämä ei ole ollut kuitenkaan amerikkalaisten politiikan lähtökohta. Washingtonin pyrkimyksenä on ollut estää Kiinaa saavuttamasta edellä mainittuja hyötyjä.

6.3 Taiwanin sotilaallinen merkitys Yhdysvalloille

6.3.1 Yhdysvaltojen sotilaalliset tavoitteet Taiwanin tilanteessa

Yhdysvaltojen sotilaallisena tavoitteena ei ole Taiwanin haltuunotto. Tämä ei ole tarpeellista tilanteessa, jossa saaren hallinto on amerikkalaisten liittolainen. Sen sijaan Yhdysvaltojen hallinnon tavoitteena on kiistää kommunistiselta Kiinalta Taiwanin haltuunotto, jotta sen asevoimat eivät pystyisi hyödyntämään saaren ympäristöä sotilaallisiin tarkoituksiin. Yhdysvallat näkee Kiinan ensisijassa mahdollisena strategisena kilpakumppanina, joka Taiwania hallitessaan muuttaisi Kaakkois-Aasian voimatasapainoa.¹⁵²

Amerikkalaiset ovat diplomaattisuhteiden katkaisun jälkeen pyrkineet vahvistamaan Taiwanin puolustuskykyä riittävän hyvän neuvotteluaseman takaamiseksi saaren hallinnolle.¹⁵³ Yhdysvallat on TRA:n velvoitteiden mukaisesti toimittanut Taiwanin puolustuksellista materiaalia viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajan. Määrällisenä esimerkkinä voidaan pitää kahdeksan vuoden jaksoa vuosien 1999 ja 2006 välillä, jolloin amerikkalaiset toimittivat Taiwanin kokonaisuudessaan 10 miljardin dollarin arvosta sotamateriaalia.¹⁵⁴ Yhdysvaltojen sotilaallinen tuki Taiwanin koostui vuosittuuhannen vaihteeseen saakka pitkälti pelkästään asevienneistä. Washingtonissa alettiin kuitenkin ymmärtää, että Taiwan ei pystyisi ylläpitämään pitkään uskottavaa puolustusta ilman kattavampaa puolustusyhteistyötä. George W. Bushin presidenttikaudella amerikkalaiset ovat syventäneet sotilaallista suhdettaan Taiwanin sallimalla sotilashenkilöiden virkamatkat saarelle ja lisäämällä huomattavasti koulutuksellista – "pehmeää" – sotilaallista tukea Taiwanin asevoimille.

---

¹⁵² Rahman, s. 82.

¹⁵³ International Crisis Group (2003b), s. 30.

¹⁵⁴ Kan, s. 2.

Nykyään Taiwanin ja Yhdysvaltojen suhdetta voidaankin kuvailla asekauppojen sijaan sotilasliiton omaisena yhteistyönä.¹⁵⁵

Yhdysvallat on osoittanut haluavansa ylläpitää voimakkaan sotilaallisen läsnäolonsa Itä-Aasian alueella. Alueen valtioiden kanssa tehtyjen sotilaallisten yhteistyösopimusten lisäksi amerikkalaiset ovat muokanneet joukkorakennettaan Kiinan lähialueilla. Merijalkaväen joukkojen siirtämisellä Etelä-Koreasta ja Japanista Guamin saarelle on pyritty vastaamaan PLA:n maihinnousujoukkojen kehittämiseen Taiwanin lähialueilla. Yhdysvaltojen laivaston lentotukialusosastojen harjoittelussa on 2000-luvun alussa myös selkeästi painotettu Taiwanin tilanteeseen liittyvää yhteistoimintaa.¹⁵⁶

Yhdysvaltojen Kiinaa vastaan muodostamaa pelotevaikutusta pidetään usein liian itsestäänselvyytenä. Kylmän sodan aikainen sotilaallisen voiman läsnäoloon perustuva pelote ei enää välttämättä ole riittävä Taiwanin tilanteessa. Halutessaan toimia Taiwania vastaan Kiinalla on monia muitakin vaihtoehtoja kuin laajamittainen sotilaallinen hyökkäys. Amerikkalaisten kyky toimia esim. PLA:n suorittamia informaatio-operaatioita tai Taiwaninsalmen pienten saarten valtausoperaatioita vastaan voidaan helposti kyseenalaistaa. Tällaisten epäsymmetrisempien uhkien vuoksi Yhdysvaltojen on jatkettava pelotepolitiikkansa ja joukkorakenteensa muokkaamista vastaamaan juuri Taiwanin tilanteen tarpeita.¹⁵⁷

6.3.2 Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä

Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä juontaa juurensa natsien aloittamaan ohjusteknologian kehitykseen toisen maailmansodan lopussa. Kylmän sodan kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kehittivät rinta rinnan niin mannertenvälisiä ydinohjusjärjestelmiä kuin näitä vastaan tarkoitettuja ohjuspuolustusjärjestelmiäkin. Ohjusten torjuntaan tarkoitettuja järjestelmiä alettiin pitää asevarustelua kiihdyttävänä tekijänä, sillä niiden kehittäminen johti väistämättä vastapuolen ydinasearsenaalin kasvattamiseen. 1960-luvun lopulla valtiot aloittivat neuvottelut (Strategic Arms Limitation Talks, SALT), joiden tuloksena vuonna 1972 allekirjoitettiin mannertenvälisen ohjusten määrää rajoittava SALT I -sopimus sekä ohjustorjuntajärjestelmien kehittämistä rajoittava ABM-sopimus (Anti-Ballistic Missile

¹⁵⁵ International Crisis Group (2003b), s. 31 - 32; Rahman, s. 83.

¹⁵⁶ Ikegami, s. 264 - 265; International Crisis Group (2003b), s. 33; Rahman, s. 84 - 85.

¹⁵⁷ International Crisis Group (2003b), s. 34 - 35; Rahman, s. 83 - 84.

Treaty). Jälkimmäisen tavoitteena oli rajoittaa molempien maiden ohjustorjuntaan tarkoitettujen järjestelmien laajuus niin pieneksi, ettei siitä olisi uhkaa vastapuolen ydinasepelotteelle.¹⁵⁸

Yhdysvallat joutui pian ABM-sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen lakkauttamaan oman Safeguard-ohjustorjuntajärjestelmänsä johtuen sen ohjusten ydinlatausten käytön ongelmallisuudesta. 1970-luvulta lähtien asevoimien kehitystyö on tähdännyt Hit-and-Kill -periaatteella toimivien torjuntaohjusten valmistamiseen.¹⁵⁹ 1980-luvulle tultaessa amerikkalaiset arvioivat Neuvostoliitolla olevan kyky lamauttaa ensi-iskulla Yhdysvaltojen strategiset joukot siten, etteivät ne pystyisi suorittamaan vastaiskua. Tämä huoli johti Strategic Defence Initiative -ohjelman (SDI) perustamiseen vuonna 1984. Ohjelman tarkoituksena oli kehittää kyky torjua mannertenvälisiä ydinohjuksia ja näin suojella omaa vastaiskukykyä. SDI-ohjelmaa voidaan pitää nykyisen ohjuspuolustusjärjestelmän alkusysäyksenä. Sen nimeä on muutettu useasti vuosien aikana. Nykyään viraston nimi on Missile Defence Agency (MDA).¹⁶⁰

Ohjusteknologian leviäminen maailmalla osoitti 1990-luvulle tultaessa tarpeen jatkaa ohjuspuolustusjärjestelmien kehittämistä edelleen. Irak aiheutti Persianlahden sodassa merkittävää tuhoa ampumalla Scud-ohjuksiaan Saudi-Arabiassa ja Israelissa olleisiin tukikohtiin. Amerikkalaisten miestappioiden seurauksena SDI:n ja sen seuraajien kehityksen painopiste siirtyi alueellisten ohjuspuolustusjärjestelmiin (Theater Missile Defence, TMD). Nykyinen ohjuspuolustusjärjestelmä voidaankin jakaa mannertenvälisen ydinohjusten torjuntaan tarkoitettuun kotimaan puolustukseen (National Missile Defence, NMD) sekä ulkomailla olevia joukkoja ja liittolaisia vastaan suunnattujen lyhyemmän kantaman ohjusten alueelliseen torjuntaan (TMD). Kotimaan puolustuksessa torjuntaan käytetään maalta laukaistavia ohjuksia (Ground Based Midcourse Defence, GMD), jotka torjuvat mannertenvälisen ohjuksen sen ollessa lentoratansa keskivaiheessa avaruudessa. Alueellisessa puolustusjärjestelmässä käytetään useita päällekkäisiä asejärjestelmiä. NMD:n ja

¹⁵⁸ Carroll, Joseph Patrick: Joint Theater Missile Defence in Taiwan - Protecting United States Interests and Friends, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth 2004, s. 4; Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto: Ballistic Missile Defense - a Brief History, MDA Historian's Office, luettu 27.2.2009.

¹⁵⁹ Hit-and-Kill -menetelmässä torjuntaohjus ei pidä sisällään räjähdyslatausta, vaan se tuhoaa kohteensa omalla liike-energiallaan törmätessään siihen. Nykyään kaikki amerikkalaisten ohjustorjuntajärjestelmien ohjukset käyttävät tätä periaatetta.

¹⁶⁰ Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto (a).

TMD:n kehitystarpeet sekä tavoite kehittää kokonaisvaltainen ohjuspuolustusjärjestelmä johtivat Yhdysvaltojen yksipuoliseen irtisanoutumiseen ABM-sopimuksesta vuonna 2002.¹⁶¹

Yhdysvaltojen alueellisen ohjuspuolustusjärjestelmän (TMD) tärkeimmät asejärjestelmät ovat maalle sijoitettavat THAAD- (Terminal High Altitude Area Defence) ja Patriot (Patriot Advanced Capabilities-3, PAC-3) -järjestelmät sekä Yhdysvaltojen laivaston Aegis-ilmatorjunta-aluksiin sijoitettu ohjustorjuntajärjestelmä (Navy Theater Wide, NTW). THAAD -järjestelmä on tarkoitettu keskimatkan ballististen ohjusten torjuntaan niiden ollessa lentoprofiilinsa keskivaiheessa avaruudessa. Järjestelmän kehitys aloitettiin 1990-luvun puolivälissä, ja sen ensimmäinen yksikkö otettiin käyttöön toukokuussa 2008.¹⁶² PAC-3 -järjestelmä on THAAD:ia täydentävä järjestelmä, joka tuhoaa ohjukset lentoradan loppuvaiheessa niiden palattua ilmakehään. Patriot-järjestelmän ensimmäinen versio oli käytössä jo Persianlahden sodassa, ja sitä pidetäänkin ohjustorjunnan kehittyneimpänä järjestelmänä.¹⁶³ Aegis-aluksiin alettiin suunnitella ohjustorjuntakykyä vuosituhannen vaihteessa. NTW-järjestelmää kehitettäessä on pyritty luomaan kyky vaikuttaa kaikkiin ilmakehän ulkopuolella lentäviin ballistisiin ohjuksiin. Lyhyen kantaman ballistisiin ohjuksiin järjestelmällä ei voida vaikuttaa.¹⁶⁴ Ohjuspuolustusjärjestelmän vaikutusmahdollisuuksia havainnollistetaan liitteessä 7.

Yhdysvaltojen ja Japanin liittolaissuhteen lämpeneminen 1990-lopulla johti vuonna 1998 yhteistyösopimukseen alueellisen ohjuspuolustusjärjestelmän kehittämisessä. Joitakin päiviä tämän jälkeen Yhdysvaltojen kongressi julkaisi puolustuslain hyväksymisen yhteydessä raportin, jossa maan puolustusministeriötä kehoitettiin tutkimaan alueellisen ohjuspuolustusjärjestelmän kehittämistä Itä-Aasian liittolaisten – Japani, Etelä-Korea, Taiwan – suojelemiseksi. Kiinan johto ilmoitti uuden lainsäädännön aiheuttavan suuren vaaran Taiwanin alueen vakaudelle. Changin mukaan Peking tulkitsee Yhdysvaltojen ja Taiwanin yhteisen ohjuspuolustushankkeen merkitsevän toteutuessaan liittolaissuhteen muodostumista

---

¹⁶¹ Carroll, s. 4 - 5; Chang, s. 28; Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto (a).

¹⁶² Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto: Missile Defence Agency News Release 28.5.2008, luettu 27.2.2009.

¹⁶³ Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto: Missile Defence Agency Fact Sheet PATRIOT Advanced Capability-3, luettu 27.2.2009.

¹⁶⁴ Carroll, s. 62; Chang, s. 31; Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto (a).

Taiwanin, Yhdysvaltojen ja Japanin välille. Amerikkalaisten suunnitelmat ohjuspuolustusyhteistyöstä alueelle aiheutti Kiinan asevoimissa voimakkaan reaktion. PLA:n sijoittamien ballististen ohjusten määrää on lisätty Taiwanin vastaisella rannikolla 1990-luvun lopun n. 200:sta nykyiseen yli tuhanteen ohjukseen.¹⁶⁵

Yhdysvallat eivät ole vielä myyneet merkittäviä ohjuspuolustusjärjestelmiä Taiwaniin.¹⁶⁶ Taipeiin lainsäädäntöelimessä on käyty kiivasta keskustelua 2000-luvun alusta asti PAC-3 -järjestelmän ohjusten ostamisesta amerikkalaisilta. Vuosikymmenen lopun lähestyessä näyttäisi siltä, että Taiwan olisi vihdoin ostamassa uuden ohjusjärjestelmän yksiköitä.¹⁶⁷ Eräiden amerikkalaisten tutkimusten mukaan Yhdysvaltojen tulisi reagoida Kiinan ballististen ohjusten lisäykseen Taiwaninsalmen vastarannalla toimittamalla parhaita mahdollisia ohjuspuolustusjärjestelmän osia Taiwaniin. Carrollin mukaan amerikkalaisten tulisi lisäksi toimittaa Taiwanin asevoimille hyökkäyksellisiä ohjuksia, joilla luotaisiin rajoitettu vastaiskukyky kiinalaisiin sotilaskohteisiin. Näillä toimenpiteillä voitaisiin ylläpitää tasapainotila Taiwanin alueella. Tutkimusten mukaan Yhdysvaltojen ei tulisi kuitenkaan harjoittaa Taiwanin kanssa yhtä tiivistä yhteistoimintaa ohjuspuolustusjärjestelmän rakentamisen suhteen kuin Japanin kanssa, sillä se saattaisi johtaa kriisiin Kiinan kanssa.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ Chang, s. 28 - 29.

¹⁶⁶ Taiwan on kylläkin ostanut vuonna 2004 kaksi suurta ennakovaroitustutkaa, joita voidaan käyttää ohjuspuolustusjärjestelmän tukemiseen; Kan, s. 58.

¹⁶⁷ Kan, s. 15 - 17.

¹⁶⁸ Carroll, s. 58 - 60, 62 - 63; Chang, s. 30 - 32.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman seitsemännen luvun tarkoituksena on koota tutkimuksessa havaitut tärkeimmät johtopäätökset yhdeksi kokonaisuudeksi. Luvun aluksi käsitellään kaikkia tutkimuksen empiriaosan kappaleita yksitellen, minkä jälkeen esitetään vastaus tutkimustehtävään.

7.1 Yhteenveto

7.1.1 Taiwanin historia

Taiwan on ollut historiansa aikana useiden eri hallintojen alaisuudessa. Kiinalaisten hallitsijoiden lisäksi saarella ovat pitäneet valtaa eurooppalaiset ja japanilaiset siirtomaaisännät. Yhdysvallat ei ole koskaan hallinnut saarta, mutta Taiwanin voidaan katsoa olleen vahvasti sen vaikutuspiirissä koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan. Siitä ajasta, jonka Taiwan on ollut Manner-Kiinassa valtaa pitäneiden hallinnoimana, voidaan olla montaa mieltä. Karkeasti tulkittaessa voidaan väittää saaren olleen tiukasti Manner-Kiinan hallinnassa vain lyhyinä ajanjaksoina vuosina 1885 - 1895 ja 1945 - 1949. Laajemmin tulkittuna Taiwan on ollut Kiinan dynastioiden hallinnoima vuosisatoja ennen hollantilaisten saapumista ja heidän lähtönsä jälkeen.

Kiinalainen hallinto on pitänyt valtaa Taiwanissa suurimman osan hollantilaishallinnon jälkeisestä historiasta. Ainoastaan Japanin hallitessa saarta siirtomaanaan 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla, oli saari jonkun muun kansan käsissä. Taiwania on käytetty useaan otteeseen tukialueena Manner-Kiinan hallitsijan vastaisessa taistelussa. 1600-luvulla Koxiga suunnitteli mannermaan valtaamista manchuralaisilta. 1600- ja 1800- luvuilla eurooppalaiset käyttivät saarta kaupankäynnin tukikohtana tai kiristivät mantereen hallitsijaa sen avulla. Toisen maailmansodan aikana saarella oli tärkeä strateginen merkitys Japanin sotatoimissa Kiinaa vastaan. Kiinan kansantasavallan pakeneminen Taiwaniin aloitti vastakkainasettelun, joka on jatkunut tähän päivään saakka. Huomionarvoista on, että KMT:n virallisena tavoitteena aina 1990-luvulle saakka oli Manner-Kiinan takaisin valtaaminen kommunistiselta puolueelta.

7.1.2 Taloudellinen kilpailu

Kiinan ja Taiwanin välinen kaupankäynti on lähtenyt 2000-luvulla voimakkaaseen kasvuun. Tähän on suurelta osin vaikuttanut molempien hyväksyminen maailman kauppajärjestön jäseniksi vuonna 2002. Lisääntynyt kaupankäynti tekee alueiden talouksista koko ajan enemmän keskinäisriippuvaisia, jolla saattaa olla tulevaisuudessa kaksi eri merkitystä. Vapaan markkinatalouden kannattajien mukaan talouselämän, ja tämän myötä yhteiskuntien yhteen nivoutuminen, johtaa pitkällä aikavälillä maiden hallintojen kiistan rauhanomaiseen ratkaisuun. Skeptisemmät pelkäävät keskinäisriippuvuuden kasvun tarjoavan kommunistiselle puolueelle laajemmat mahdollisuudet Taipeiin painostukseen. Esimerkkejä tällaisesta painostuksesta on jo nähty. Taiwan on Kiinasta taloudellisesti paljon riippuvaisempi kuin Kiina Taiwanista. Tämä saattaa johtaa Pekingissä harhaanjohtaviin päätelmiin saaren talouselämän merkityksellisyydestä voimankäytöstä päätettäessä. On muistettava, että Taiwan on Kiinan tärkeimpiä vientimarkkinoita, ja sen markkinoiden hyödyntäminen luo Kiinalle paljon mahdollisuuksia. Sodan seuraukset olisivat Kiinan taloudelle merkittävät.

Yhdysvallat oli Taiwanin merkittävin kauppakumppani kylmän sodan aikaisina vuosina, jolloin amerikkalaiset hyötyivät saaren alhaisista työvoimakustannuksista hallintojen läheisen yhteistyön ansiosta. Taiwanin ja Kiinan kauppasuhteiden kehittyminen sekä amerikkalaisen talouden taantuma ovat kuitenkin 2000-luvulle tultaessa lähes pysäyttäneet alueiden välisen kaupankäynnin kasvun. Taiwanin voidaan nähdä merkitsevän vain vähän amerikkalaiselle talouselämälle kaupankäynnin volyyymia tarkasteltaessa. Amerikkalainen yritysmaailma on kuitenkin voimakkaasti edelleen sitoutunut Taiwaniin pääomasijoitusten muodossa. Taiwan on myös merkittävä asiakas Yhdysvaltojen aseiteollisuudelle, vaikka aseviennin osuus onkin maiden välisestä kokonaiskaupankäynnistä vain murto-osa.

7.1.3 Poliittinen kilpailu

Kiinan hallinto perustelee oikeutustaan Taiwanin hallintaan historiallisilla seikoilla sekä Yhdistyneiden kansakuntien päätöksellä vuodelta 1971. Kiistanalaisen tilanteen syntymisestä Peking syyttää Kiinan sisällissotaa, mutta muistuttaa amerikkalaisten suuresta roolista tilanteen pitkittäjänä. Kommunistisen puolueen johto on julkilausumillaan halunnut osoittaa olevansa rauhantahtoinen esittäessään Taiwanille suopeita yhdistymisen ehtoja ensimmäisen kerran jo 1970-luvulla. Kiinan esittämiä

ehtoja voidaan kuitenkin pitää kaksinaamaisina, sillä se on toistuvasti ilmaissut pidättävänsä itsellään oikeuden käyttää sotilaallista voimaa Taiwania vastaan, mikäli Taipei hakee itselleen liian innokkaasti kansainvälistä tunnustusta. Kiinan hallinto on ilmoittanut tukevansa alueiden välisen taloudellisen ja sosiaalisen keskinäisriippuvuuden lisäämistä. Taloudellisen keskinäisriippuvuuden käsittelyn yhteydessä kuitenkin huomattiin, että tällaisella politiikalla saattaa olla piilotettuja tarkoitusperiä. Uudelle vuosituhannele siirtymisen myötä Peking on alkanut suhtautumaan positiivisemmin asevientä Taiwaniin harjoittavaa Yhdysvaltoja kohtaan. Samalla kuitenkin kommunistinen puolue on ollut aiempaa määrätietoisempi pitäytyessään sotilaallisen voimankäytön mahdollisuudessa saarta kohtaan.

Kommunistisen puolueen vallassaolon oikeutus perustuu 1970-luvulla aloitetun taloudellisen uudistuksen ja sen tuoman hyvinvoinnin kasvun turvaamiseen. Toisena hallinnon vallassa pysymiseen vaikuttavana seikkana pidetään Taiwanin tilanteen onnistunutta ratkaisua Kiinan kannalta. Peking on sitouttanut olemassaolonsa oikeutuksen tiiviisti Kiinan sisällissodan ja nöyryytyksen vuosisadan aikaisten haavojen parantamiseen. Taiwanin tilanteen nostamisella elämän ja kuoleman kysymykseksi saattaa olla myös toisenlaisia tarkoitusperiä. Saaren merkityksellisyyden korostaminen on viime vuosikymmenien aikana osoittautunut hyväksi keinoksi kääntää huomio pois maan sisäpoliittisista ongelmista, kuten talouskasvun hyötyjen epätasaisesta jakaantumisesta. Kovan linjan vetäminen saa tukea Pekingin historiallisesta käyttäytymisestä. Kiinan poliittisella johdolla on ollut usein taipumusta ratkaista rajakiistansa voimakeinoin.

Kiinan Taiwan-politiikan muotoutumiseen vaikuttavat myös hallinnon sisäiset valtataistelut sekä asevoimien rooli poliittisessa johdossa. Kommunistisen puolueen ja asevoimien johtamisrakenteet sekä vallan vaihtumisen käytännöt ovat vuosien saatossa saaneet maan johtajat parantamaan omaa sisäpoliittista asemaansa kiristämällä omaa suhtautumistaan Taiwanin tilanteeseen. Voidaan jopa väittää, että hallinnon sisällä käydään välillä nokittelua siitä, kuka ottaa jyrkimmän kannan Taipeiin hallintoa kohtaan.

Taiwanin ja Kiinan välillä vallitsi pitkään yhteisymmärrys saaren asemasta osana Kiinaa. Taiwanin demokratiakehityksen seurauksena saaren hallinto on kuitenkin viime vuosikymmeninä irrottautunut tällaisesta politiikasta ja alkanut ajaa Taiwanin itsenäisyyttä. Taipeiin mukaan Kiinan yhdistyminen toteutuu tulevaisuudessa ainoastaan sillä edellytyksellä, että Manner-Kiinassa tapahtuu merkittävää

demokratisoitumista. Kylmän sodan maailmanlaajuinen vastakkainasettelu oli hedelmällinen ylläpitämään teatraalista näytöstä sisällissodan päättymättömyydestä Taiwaninsalmessa. Maailmanjärjestyksen muuttuminen ja Taiwanin demokratiapyrkimykset ovat jättäneet kommunistisen puolueen yksin ideologisen yhdistymishaaveensa kanssa. Peking käyttää Taiwanin demokratisoitumista poliittisena aseenaan perustellessaan voiman käytön uhkaamisen lisäämistä.

Kommunistisen Kiinan virallisen tunnustamisen yhteydessä Yhdysvallat varmisti sitoutumisensa Taiwanin tukemiseen omalla lainsäädännöllään. Neuvostoliiton vastainen taistelu kylmässä sodassa johti amerikkalaisten liennyttävään politiikkaan Pekingiä kohtaan, mutta samalla vanhaa liittolaista Taiwaninsalmen toisella puolella ei haluttu unohtaa. Kylmän sodan päättymisen seurauksena Yhdysvaltojen suhtautuminen kommunistiseen puolueeseen muuttui jyrkemmäksi, mikä johti Taiwanille annetun sotilaallisen tuen lisääntymiseen. Taiwanin demokratiakehityksestä kipinän saanut ohjuskriisi viime vuosikymmenen puolivälissä sai amerikkalaiset kuitenkin toteamaan julkisesti vastustuksensa saaren itsenäistymispyrkimyksille. Tällä vuosikymmenellä Yhdysvallat on jatkanut moniselitteistä Taiwan politiikkaansa. Toisaalta se virallisesti kannattaa Kiinan yhdistymistä rauhanomaisin keinoin, mutta samalla se tukee voimakkaasti Taiwania sotilaallisesti kiihdyttäen asevarustelua saaren lähialueella.

Yhdysvaltojen Taiwan-politiikka perustuu toisen maailmansodan jälkeiseen doktriiniin sosialististen voimien patoamisesta maailmanlaajuisesti. Kylmän sodan päättyminen ei poistanut tätä menetelmää amerikkalaisen politiikan keinovalikoimasta. Yhdysvaltain johto on jatkanut tähän päivään saakka amerikkalaisten maailmanlaajuista ja alueellista johtoasemaa uhkaavien voimien patoamista. Taiwanin tukeminen Kiinan vaikutusvallan rajoittamiseksi sopii hyvin tällaiseen politiikkaan. Amerikkalaisen päätöksentekoprosessin taustalla vaikuttavat myös voimakkaat Taiwania tukevat tahot. Yhdysvaltain kongressi on näiden tahojen vaikutuksesta puolustanut vuosien saatossa Taipeiin oikeuksia luomalla Washingtonin korkeinta johtoa rajoittavaa lainsäädäntöä. Kongressin toimenpiteet ovat pitäneet huolen amerikkalaisten voimakkaasta tuesta Taiwanille, vaikka vallassa olevan presidentin hallinto olisikin halunnut suhtautua asiaan maltillisemmin.

Itä-Aasian alue on Yhdysvalloille tärkeä liittolaissuhteiden vuoksi. Toisen maailmansodan jälkeen muodostettua liittolaisjärjestelmää päätettiin vahvistaa 1990-luvun puolivälissä Kiinan uhiteltua Taiwaninsalmessa ja Pohjois-Korean jatkettua

ohjusteknologian kehittämistä. Amerikkalaisten tuki Taiwanille on elintärkeää liittolaissuhteiden kannalta. Saaren tukematta jättäminen saattaisi merkitä koko järjestelmän rappeutumista, ja aiheuttaa pysyvän muutoksen alueen geopoliittiseen rakenteeseen.

7.1.4 Sotilaallinen kilpailu

Kiinan politiikkaa hallitsevan rauhanomaisen kasvun ajatus on lähtöisin Deng Xiaopingin ajoista 1970-luvun lopulta. Poliittisen ohjenuoran perusajatuksena on Kiinaa kohdanneen nöyryytyksen vuosisadan vaikutusten kumoaminen ja valtakunnan suuruuden palauttaminen kasvattamalla valtion kokonaisvaltaista voimaa. Strategia on hyvin pitkäjänteinen, sillä sen mukaan maa pääsee tavoitteeseensa vasta kuluvan vuosisadan puolivälissä. Tavoitteista maan suuruuden palauttamisen jälkeen ei liene selvyttä edes puolueen tämänhetkisellä johdolla, mutta hallinnon voidaan olettaa olevan sitoutunut rauhanomaiseen toimintaan pitkällä aikavälillä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Peking käyttää kansainvälisten suhteiden hoidossa taktiikkaa, jonka mukaan hallinnon suurin huomio kiinnitetään yhteen asiaan kerrallaan. Kiinan sitoutuminen Taipeiin ja Washingtonin kanssa taisteluun rajoittaa sen kykyä keskittyä maailmanpolitiikan muihin tärkeisiin asioihin, kuten energiaturvallisuuteen. Jatkaakseen voimakasta kasvuaan hallinnon olisi näin ollen ratkaistava Taiwanin tilanne pikaisesti.

Kiinan hallinnon politiikan keskittymistä Taiwanin tilanteeseen tukee myös asevoimien doktriinin kehitys. Toisen maailmansodan jälkeisistä laajamittaiseen maasodankäyntiin painopisteen luoneista asevoimista on hiljalleen pyritty kehittämään merisotaan ja maihinnousuun kykenevät teknologisesti kehittyneet asevoimat. Suuri osa länsimaisista asiantuntijoista on yhtä mieltä siitä, että vuoden 1996 jälkeen Kiinan asevoimien kehitys on keskittynyt suurilta osin varautumiseen sotaan Taiwaninsalmessa. Merkittävimpänä esimerkkinä Taiwanin vastaisesta suunnittelusta on strategisten ohjusjoukkojen ballististen ohjusten määrän voimakas kasvattaminen Kiinan kaakkoisrannikolla viimeisten kymmenen vuoden aikana. Kiinan kansanarmeijan laivaston kehitykselle on asetettu kehitystavoitteita, jotka perustuvat erään vaikutusvaltaisen kenraalin ajatuksiin kahdesta saariketjusta. Huimimmat visiot ennustavat Kiinan kehittävän maailmanlaajuiseen voimanprojisointikykyyn pystyvää laivastoa, mutta nämä puheet saattava olla tarkoitettu nostamaan laivaston profiilia omien asevoimien keskuudessa.

Sekä kiinalaiset että amerikkalaiset ovat korostaneet Taiwanin sotilaallista merkitystä poliittisen tärkeyden lisäksi. Taiwania on historiansa aikana käytetty mannerkiinalaisten toimesta puskurialueena Kiinan ydinalueen reunalla. Saaren oltua vieraan vallan hallussa sitä on sen sijaan käytetty Kiinan vastaisissa sotilaallisissa ja taloudellisissa toimissa. Kiinan asevoimien sisällä Taiwanin takaisinvaltaaminen on nostettu merkitykselliseksi tekijäksi asevoimien merellisen kehityksen kannalta. Kiinalaisten sotilaiden mukaan vieraan vallan hallussa oleva Taiwan estää laivaston merellisen kehityksen, kun taas Kiinan kansantasavallan hallussa se toimisi ponnahduslautana asevoimien kehitykselle Tyynenmeren suuntaan. Maantieteellisesti saari toisi Kiinan hallussa laivastolle hyötyjä mm. merialueen valvonnan ja sukellusveneiden toimintavapauden kannalta. Saarta on myös kuvattu uppoamattomana lentotukialuksena, jolta pystytään hallitsemaan suurta osaa Kaakkois-Aasian tärkeimmistä merialueista.

Yhdysvaltojen sotilaalliset suunnittelijat totesivat viime vuosisadalla, että vihamielisen hallinnon alaisuudessa Taiwan muodostaisi vakavan uhkan Kaakkois-Aasian valtioille ja sitä kautta myös Yhdysvalloille. Amerikkalaisten sotilaallisena tavoitteena Taiwanin tilanteessa on kiistää kommunistiselta Kiinalta saaren haltuunotto, jotta tällaisen uhkan realisoitumiselle ei anneta edes mahdollisuutta. Yhdysvallat ovat viime vuosina muuttaneet kylmän sodan aikaista joukkorakennettaan ja asevoimien harjoitustoimintaa alueella, jotta ne voisivat vastata paremmin Kiinan muodostamaan uhkaan Taiwanin tilanteeseen liittyen.

Kiinan strateginen ydinasepelote koostuu 130 - 160 ohjuksesta, joilla kyetään muodostamaan maailmanlaajuinen minimipelote muita ydinasevaltoja vastaan. Alueellisella tasolla asevoimilla uskotaan olevan jo kyky rajoitettuun pelotteeseen. Ydinaseista ohjussiiloihin sijoitetuista n. 100 kappaleesta 40 yltää Yhdysvaltoihin asti. Ydinaseita kuljettamaan pystyvän Xia-luokan sukellusveneen ei uskota olevan toimintakuntoinen. PLA pyrkii kehittämään liikuteltavan kaluston päältä laukaistavaa ohjuskalustoa sekä uutta ydinsukellusveneluokkaa, jonka oletetaan olevan käyttökunnossa vuonna 2010. Ydinaseiden lisäksi asevoimat on lisännyt merkittävästi konventionaalisten ballististen ohjusten määrää. Tällä Kiina pyrkii luomaan strategisia kykyjä, joilla ei ole ydinaseiden käyttöön liittyviä moraalisia rajoitteita.

Yhdysvallat on kehittänyt nykyaikaista ohjuspuolustusjärjestelmäänsä vuodesta 1984 lähtien. Amerikkalaisten tavoitteena on luoda kattava suoja kaikkia ballistisia- ja

risteilyohjuksia vastaan. Suunnittelu lähti liikkeelle kotimaan puolustuksen tarpeista mannertenvälisiä ohjuksia vastaan, mutta 1990-luvun alun kokemukset osoittivat tarpeen kehittää alueellisia järjestelmiä lyhyemmän kantaman ohjuksia vastaan. Yhdysvallat on viimeisen kymmenen vuoden ajan kehittänyt alueellista ohjuspuolustusjärjestelmää tiiviissä yhteistyössä Itä-Aasian liittolaistensa kanssa. Järjestelmä on suunnattu Pohjois-Korean mahdollisesti kehittämiä ohjuksia vastaan, mutta se soveltuu myös hyvin Taiwanin puolustamiseen Kiinan lyhyen kantaman ohjuksilta. Yhdysvallat on ollut halukas myymään ohjuspuolustusjärjestelmän osia Taiwaniin. Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan viitteitä siitä, että se kehittäisi Taiwanin asevoimien kanssa yhteistä järjestelmää.

Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän voidaan operatiivisen valmiuden saavuttamisen jälkeen pitää vakavana uhkana Kiinan ydinaseiden muodostamalle minimipelotteelle, mikäli PLAN ei kykene kehittämään voimanprojisointikykyyn pystyvää ydinsukellusvenettä. Japanin kanssa yhteistyössä kehitetty alueellinen järjestelmä uhkaa tulevaisuudessa myös Kiinan rajoitettua alueellista pelotetta. Kiinan strategisten ohjusjoukkojen ballististen ohjusten lisäystä voidaan pitää reaktiona amerikkalaisten kymmenen vuotta sitten julkaisemaan suunnitelmaan alueellisesta ohjuspuolustusjärjestelmästä liittolaistensa suojaksi.

7.2 Johtopäätökset

Taiwanin historiaa tarkasteltaessa havaittiin, että saarella on hollantilaisten kauppaimperiumin ajoista lähtien ollut erikoislaatuinen asema Kiinan mantereeseen edustalla. Taiwanin voidaan katsoa kuuluneen Kiinaan suurimman osan historiastaan, mutta se ei ole kuitenkaan juuri koskaan ollut Manner-Kiinan tosiasiallisesti hallinnoima. Saaren historialliseen taustaan verrattaessa kommunistisen Kiinan nykyinen perustelu hallintansa oikeutuksesta kuulostaa vähintäänkin kyseenalaiselta. Toisaalta Taiwanilla asuvat kiinalaiset ovat vielä muutama vuosi sitten olleet vakaasti itsekkin sitä mieltä, että saari on kiinteä osa Kiinaa.

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, mikä on Taiwanin asema Yhdysvaltojen ja Kiinan välisessä geopoliittisessa kilpailussa. Tutkimuksen perustaksi muotoutuneen teoreettisen näkökulman perusteella käsiteltävä aihepiiri jaettiin taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen merkityksellisyyden tarkasteluihin. Taulukon 3 avulla

havainnollistetaan tutkimuksen teon aikana havaittua osa-alueiden merkityksellisyyttä Yhdysvalloille ja Kiinalle.

		TÄRKEYS			
		hyvin pieni	pieni	suuri	hyvin suuri
TALOUELLINEN KILPAILU	Kiina		X		
	USA	X			
POLIITTINEN KILPAILU	Kiina				X
	USA				X
SOTILAALLINEN KILPAILU	Kiina			X	
	USA		X		

Taulukko 3 Taiwanin tärkeys Yhdysvalloille ja Kiinalle

Taloudellista kilpailua käsittelevän luvun perusteella voidaan sanoa, että Taiwanin ja Kiinan taloudellinen keskinäisriippuvuus kasvaa koko ajan. Tutkielmassa havaittiin, että tällä hetkellä Kiinan talous ei ole merkittävän riippuvainen saaresta taloudellisesti. Yhdysvaltojen talouteen Taiwanilla huomattiin olevan häviävän pieni merkitys, ja kaupankäynnin määrän todettiin vähentyvän vuosi vuodelta yhä enemmän. Amerikkalaiset vievät paljon aseteollisuuden tuotteita Taiwaniin, ja kyseiselle teollisuudenalalle kaupankäynti Taipeiin kanssa onkin merkityksellistä. Aseviennit käsittävät kuitenkin vain murto-osan Yhdysvaltojen ja Taiwanin kaupankäynnistä, joten niitä on pidettävä enemmän poliittisena kuin taloudellisena asiana.

Tutkimuksessa havaittiin lisäksi, että Kiinan hallinto on retoriikallaan ja lainsäädännöllään sitouttanut itsensä tiukasti Taiwanin tilanteeseen. Se on antanut kansainvälisen yhteisön ymmärtää, että Kiinan yhdistyminen on sille elämän ja kuoleman kysymys. Taiwan on maan sisäpolitiikan kannalta merkittävä, sillä sen avulla voidaan kiinnittää kansalaisten huomio pois muista epäkohdista, kuten taloudellisen kasvun epätasaisesta jakaantumisesta ja ihmisoikeustilanteesta. Kommunistisen puolueen johto joutuu ylläpitämään kovaa linjaa Taiwania kohtaan myös pitääkseen suuressa mielipidevaikuttajan roolissa olevat asevoimat tyytyväisinä.

Yhdysvaltojen poliittista sitoutumista tutkittaessa havaittiin, että kylmän sodan aikainen patoamispolitiikan perinne jatkuu amerikkalaisten ulkopolitiikassa tänäkin

päivänä. Kiinan nousu Yhdysvaltojen hegemonian vastustajaksi halutaan estää, ja Taiwan on luonnollinen paikka, missä tätä politiikkaa voidaan harjoittaa. Yhdysvallat on Kiinan tavoin sitouttanut itsensä Taiwanin tilanteeseen säätämällä lainsäädäntöä, joka velvoittaa maan johdon avustamaan aktiivisesti Taipeita. Taiwanin tukemisen havaittiin olevan myös erittäin tärkeää amerikkalaisille liittolaisjärjestelmän ja sitä kautta alueellisen valta-aseman puolustamiseksi.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Taiwanin saari on Kiinan asevoimille sotilaallisesti tärkeä. Saaren alueen saaminen sotilaalliseen käyttöön antaisi Kiinalle mahdollisuuden lisätä sotilaallista vaikutusvaltaansa alueella. Saaren hallinta poistaisi joitakin maantieteellisiä esteitä, ja sen avulla Kiinan puolustukseen saataisiin lisää syvyyttä. Yhdysvaltojen kannalta saari ei nykyään ole kovinkaan merkittävässä asemassa sotilaalliselta kannalta. Asejärjestelmien kehittymisen myötä amerikkalaiset pystyvät projisoimaan voimaa alueelle tukikohdistaan Guamilta ja Japanista. Yhdysvalloille saaren hallinnan kiistäminen on ennemminkin poliittisesti tärkeää.

Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän havaittiin muodostavan uhkan Kiinan ydinasepelotteelle. Kiina on reagoinut amerikkalaisten suunnitelmiin lisäämällä konventionaalisten ohjustensa määrää Taiwaninsalmen alueella. Yhdysvallat ei kuitenkaan näytä suunnittelevan laajempaa yhteistyötä Taiwanin kanssa ohjuspuolustuksen suhteen. Se ei tarvitse saaren alueita käyttöönsä kyetäkseen rakentamaan tehokkaan järjestelmän omien joukkojensa suojaamiseksi.

Taiwanin aseman voidaan katsoa tämän tutkimuksen perusteella olevan merkityksellinen Kiinan ja Yhdysvaltojen poliittisen kilpailun vuoksi. Taloudelliset tekijät eivät riitä perustelemaan vastakkainasettelua Formosan salmessa, ja sotilaallisia perusteitakin voidaan pitää monilta osin vanhentuneina. Yhdysvaltojen ja Kiinan hallinnot ovat retoriikallaan ja lainsäädännöllään sitouttaneet itsensä niin voimakkaasti vastakkaisiin asemiin Taiwanin kysymyksen suhteen, että saaren nykyisen aseman muuttaminen suuntaan tai toiseen tuntuu jo lähtökohtaisestikin mahdottomalta ajatukselta.

7.3 Pohdinta

Uuden geopolitiikan teoria lähtee siitä perusolettamuksesta, että maailman valtiot ja niihin rinnastettavat poliittiset yhteisöt – kuten Euroopan unioni – kilpailevat maailman

epätasaisesti jakaantuneista resursseista ensisijaisesti taloudellisin keinoin. Tällainen taloudellisena alkanut kilpailu saattaa johtaa poliittisiin ristiriitoihin, jotka voivat pahimmassa tapauksessa kärjistyä sotilaallisiksi konflikteiksi.

Taiwanin tilannetta voidaan pitää eräänlaisena uuden geopolitiikan käänteisilmiönä. Kiinan sisällissota loppui käytännössä vuonna 1949, jonka jälkeen kiista on jatkunut tunteikkaana poliittisena kiistana aina tähän päivään saakka. Kiinan ja Taiwanin taloudellisen yhteistyön lisääntyminen 1990-luvulta lähtien on muodostanut keskinäisriippuvuutta näiden kahden kiinalaisen kansan välille. Hyvin luontevasti voidaan odottaa taloudellisen kanssakäymisen lisääntyvän tulevaisuudessa kaupankäynnin esteiden poistamisen myötä. Johtaako lisääntynyt taloudellinen yhteistyö lopulta rauhaan Taiwaninsalmessa? Kenties uuden geopolitiikan teorian sovellettu muoto voisi toimia myös rauhantutkimuksessa.

Tutkimusaiheena Taiwan on mielenkiintoinen, koska siinä kietoutuu useat maailmanpolitiikan historialliset tapahtumat yhteen. Se on ikään kuin elävä kylmän sodan muistomerkki nykyaikaisessa maailmassa. Tutkimuksessa havaittiin, että taiwanilaiset eivät tule hyväksymään yhdistymistä Kiinaan ennen kuin maassa toteutetaan poliittisia uudistuksia. Yhtenä mielenkiintoisena jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla taloudellisen keskinäisriippuvuuden vaikutuksien tutkiminen kommunistisen Kiinan demokratiakehitykselle.

LÄHTEET

1. JULKAISTUT LÄHTEET

Carroll, Joseph Patrick: Joint Theater Missile Defence in Taiwan - Protecting United States Interests and Friends, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth 2004.

Chang, James C.P.: U.S. Policy Toward Taiwan, Weatherhead Center for International Affairs - Harvard University, Boston 2001.

Cheung, Tai Ming: China's Military Transformation, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008.

Christensen, Hans M. – Norris, Robert S.: Chinese Nuclear Forces 2006, Bulletin of The Atomic Scientists, Vol. 62 N:o 3, Chicago 2006.

Cole, Bernard D.: The PLA Navy and "Active Defense", teoksessa Flanagan, Stephen J. – Marti Michael E. (toim.): The People's Liberation Army and China in Transition, University Press of the Pacific, Honolulu 2003.

Dumbaugh, Kerry: Taiwan - Recent Developments and US Policy Choices, CRS Report to Congress - Library of Congress, Washington 2006.

Fisher, Richard D. Jr.: China's Military Modernization - Building for Regional and Global Reach, Praeger Security International, Westport 2008.

Government Information Office: The Story of Taiwan, Linking Publishing Co., Ltd., Taipei 2000.

Hakala, Matti (toim.): Kodin suuri tietosanakirja, Weilin+Göös, Espoo 1978.

Harju-Seppänen, Mika: China's Military Reform Doctrine and its Operationalization, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008.

Harju-Seppänen, Mika: Kiinan ulkopoliitikka, puolustuspolitiikka sekä sotilasstrategia, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisusarja 2 No 33, Helsinki 2006.

Harle, Vilho – Moision Sami: Muuttuva geopolitiikka, teoksessa Harle, Vilho – Moision Sami (toim.): Muuttuva geopolitiikka, Gaudeamus kirja, Tampere 2003.

Hirsjärvi, Sinikka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Jyväskylä 2004.

Huang, Jing: Economic and Political Costs, teoksessa Tsang, Steve (toim.): If China Attacks Taiwan, Routledge, Lontoo ja New York 2006.

Ikegami, Masako: The Risk of Cross-Strait Conflict and the Role of the European Union in Conflict Prevention, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008.

International Crisis Group: Taiwan Strait I – What's Left of "One China"?, ICG Asia Report No. 53, Peking/Taipei/Washington/Bryssel 2003.

International Crisis Group: Taiwan Strait II – The Risk of War, ICG Asia Report No. 54, Peking/Taipei/Washington/Bryssel 2003.

International Crisis Group: Taiwan Strait III – Chance of Peace, ICG Asia Report No. 55, Peking/Taipei/Washington/Bryssel 2003.

Jakobson, Linda – Hu, Angang – Shen, Mingming: China's Transforming Society and Foreign Policy, Upi-raportti 11/2005, Ulkopoliittinen Instituutti 2005.

Jakobson, Linda: Taiwanin kiistanalainen asema, tulevaisuudennäkymät ja niiden vaikutukset EU-Kiina-suhteisiin, Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki 2004.

Kan, Shirley: Taiwan - Major US Arms Sales Since 1990, CRS Report to Congress - Library of Congress, Washington 2008.

Lach, Donald F. – Van Kley, Edwin J: Asia in the Making of Europe, Vol. 3 - A century of advance, book 4 - East Asia, University of Chicago Press, Chicago 1998.

Lagerstam, Kaarle: Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikka kylmän sodan jälkeen, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisusarja 2 N:o 24, Helsinki 2003.

Landis, Tai-Yin: The Interagency Process Behind US Policy on Taiwan, National War College, Washington 2002.

Lintonen, Raimo: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisusarja 1 No 9, Helsinki 1996.

McVadon, Eric A.: The US-China Strategic dance - Solo or Together - Clashing or Cooperating, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008.

Moisio, Sami: Geopolitiikan viisi olemusta, teoksessa Harle, Vilho – Moisio, Sami (toim.): Muuttuva geopolitiikka, Gaudeamus kirja, Tampere 2003.

Morrison, Wayne M: Taiwan's Accession to WTO and its Economic Relations with the United States and China, CRS Report to Congress - Library of Congress, Washington 2003.

Rahman, Chris: Defending Taiwan and Why It Matters, Naval War College Review syksy 2001 Vol. LIV No. 4.

Russett, Bruce – Starr, Harvey – Kinsella, David: World Politics, The Menu for Choice, 7 th Edition, Wadsworth/Thomson Learning, Belmont CA, Yhdysvallat 2004.

The White House: The National Security Strategy of the United States of America, Washington 2006.

Tsang, Steve: China's Grand Strategy and its Rise, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008.

Tuomi, Osmo: Uusi geopolitiikka, Ulkopoliittisen instituutin julkaisusarja nro 4, Gaudeamus, Tampere 1996.

Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, WSOY, Juva 1997.

Vuoristo, Kai-Veikko: Poliittinen maantiede, WSOY, Porvoo 1997.

Wachman, Alan: Why Taiwan? Geostrategic Rationales for China's Territorial Integrity, Stanford University Press, Stanford, California 2007.

World Trade Organization: Trade Profiles 2006, WTO Publications, Geneve 2006.

World Trade Organization: Trade Profiles 2007, WTO Publications, Geneve 2007.

World Trade Organization: Trade Profiles 2008, WTO Publications, Geneve 2008.

Yang, Andrew N.D.: Military of the People's Republic of China-Strategy and Implementation, teoksessa Huldt, Bo – Kerttunen, Mika – Wallander, Bo – Ikegami, Masako – Huldt, Susanna: Strategic Yearbook 2007 - China Rising, The Swedish National Defence College, Vällingby 2008.

Yhdysvaltojen puolustusministeriö: Annual Report to Congress - Military Power of the People's Republic of China 2008.

Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Foreign relations of the United States diplomatic papers, The Conferences at Cairo and Tehran, 1943, Government Printing Office, Washington 1943.

Yu, Maochun: Political and Military Factors Determining China's Use of Force, teoksessa Tsang, Steve (toim.): If China Attacks Taiwan, Routledge, Lontoo ja New York 2006.

2. MUUT LÄHTEET

2.1 Internetissä julkaistut lähteet

American Institute in Taiwan: Taiwan's Economy and U.S.-Taiwan Economic Relations, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.ait.org.tw/en/economics/>](http://www.ait.org.tw/en/economics/), siinä muodossa kuin esiintyi 28.2.2009.

Anti-Secession Law, National People's Congress, Peking 2005. Saatavilla [www-osoitteesta <http://www.gwytb.gov.cn:8088/detail.asp?table=OneCP&title=One-China%20Principle&m_id=28>](http://www.gwytb.gov.cn:8088/detail.asp?table=OneCP&title=One-China%20Principle&m_id=28), siinä muodossa kuin esiintyi 26.1.2009.

Burghardt Raymond: The State of U.S.-Taiwan Economic Relations, Official Texts OT-0903E, American Institute in Taiwan, Taipei 2009. Saatavilla [www-osoitteesta <http://www.ait.org.tw/en/news/officialtext/viewer.aspx?id=2009022001>](http://www.ait.org.tw/en/news/officialtext/viewer.aspx?id=2009022001), siinä muodossa kuin esiintyi 28.2.2009

Campbell, William: Formosa Under the Dutch, Kegan Paul - Trench - Trubner & Co. Ltd., Lontoo 1903. Saatavilla [www-osoitteesta <http://e-asia.uoregon.edu/zeasia/etaiwan_c.htm>](http://e-asia.uoregon.edu/zeasia/etaiwan_c.htm), sähköinen tiedosto tutkijan hallussa.

Chang, Michael: Review - Taiwan Documents Project, George Mason University, elokuu 2003, saatavilla [www-osoitteesta <http://chnm.gmu.edu/worldhistorysources/r/141/whm.html>](http://chnm.gmu.edu/worldhistorysources/r/141/whm.html) luettu 20.1.2009.

China Internet Information Center: Taiwan info, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.china.org.cn/english/7891.htm>](http://www.china.org.cn/english/7891.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 28.11.2008.

Formosan Association for Public Affairs: Taiwan's History - An Overview, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.fapa.org/generalinfo/Taiwan%27s_history.htm>](http://www.fapa.org/generalinfo/Taiwan%27s_history.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 15.12.2008.

Government Information Office: Taiwan Yearbook 2007, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/>](http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/), siinä muodossa kuin esiintyi 28.11.2008.

Government Information Office: Taiwan Yearbook 2008, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/>](http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/), siinä muodossa kuin esiintyi 19.1.2009.

Information Office: China's National Defence in 2008, State Council of the People's Republic of China, Peking 2009, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7060059.htm>](http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7060059.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 26.1.2009.

Pan, Esther – Lee, Yuokyung: China-Taiwan Relations, Council on Foreign Relations Backgrounder, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.cfr.org/publication.html?id=9223>](http://www.cfr.org/publication.html?id=9223), siinä muodossa kuin esiintyi 28.2.2009.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka Anna: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere 2006, saatavilla osoitteesta <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html> siinä muodossa kuin esiintyi 3.3.2009.

Taipein Suomen-edustusto: Naruwán - pieni matkaopas Taiwaniin, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taipeioffice.fi/Suomi/Yleistietoa/Naruwan/Naruwan_Etusivu.htm>](http://www.taipeioffice.fi/Suomi/Yleistietoa/Naruwan/Naruwan_Etusivu.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 28.11.2008.

Taiwan Affairs Office & Information Office: The One-China Principle and the Taiwan Issue, State Council of the People's Republic of China, Peking 2000. Saatavilla [www-osoitteesta <http://www.gwytb.gov.cn:8088/detail.asp?table=WhitePaper&title=White%20Papers%20On%20Taiwan%20Issue&m_id=4>](http://www.gwytb.gov.cn:8088/detail.asp?table=WhitePaper&title=White%20Papers%20On%20Taiwan%20Issue&m_id=4), sähköinen tiedosto tutkijan hallussa.

Taiwan Affairs Office & Information Office: The Taiwan Question and Reunification of China, State Council of the People's Republic of China, Peking 1993. Saatavilla [www-osoitteesta <http://www.china.org.cn/e-white/taiwan/index.htm>](http://www.china.org.cn/e-white/taiwan/index.htm), sähköinen tiedosto tutkijan hallussa.

Theobald, Uli: Chinese History - the Republic of China (1911 - 1949), saatavilla [www-osoitteesta <http://www.chinaknowledge.de/History/Rep/rep.html>](http://www.chinaknowledge.de/History/Rep/rep.html), siinä muodossa kuin esiintyi 15.12.2008.

Tkacik, John J. Jr.: China's Submarine Challenge, The Heritage Foundation WebMemo #1001 1.3.2006, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/wm1001.cfm>](http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/wm1001.cfm), siinä muodossa kuin esiintyi 31.1.2009.

Yhdistyneet kansakunnat: YK:n peruskirja 24.10.1945, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.un.org/aboutun/charter/index.shtml>](http://www.un.org/aboutun/charter/index.shtml), siinä muodossa kuin esiintyi 19.12.2008.

Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous: Päätöslauselma 2758 25.10.1971, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.un.org/documents/ga/res/26/ares26.htm>](http://www.un.org/documents/ga/res/26/ares26.htm), sähköinen tiedosto tutkijan hallussa.

Yhdysvaltojen ulkoministeriö: Background Note, Taiwan, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm>](http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 28.11.2008.

Xinying, Li: Pawn or "Chess Player" What Taiwan Stands For, Heartland - Eurasian Review of Geopolitics 2/2001, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.eheartland.com/_lib/_docs/2001_02c_China_America_Love_Fear.pdf>](http://www.eheartland.com/_lib/_docs/2001_02c_China_America_Love_Fear.pdf), sähköinen tiedosto tutkijan hallussa.

2.2 Taiwan Documents Project (www.taiwandocuments.org)

Japanin antautumisasiakirjat: Japan Instrument of Surrender 2.9.1945, Surrender Order of the Imperial General Headquarters of Japan 2.9.1945, saatavilla osoitteesta http://www.taiwandocuments.org/doc_japan.htm, siinä muodossa kuin esiintyi 19.12.2008.

Joint Communique of the United States of America and the People's Republic of China 28.2.1972, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/communique01.htm>](http://www.taiwandocuments.org/communique01.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 8.2.2009.

Joint Communique of the United States of America and the People's Republic of China 1.1.1979, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/communique02.htm>](http://www.taiwandocuments.org/communique02.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 8.2.2009.

Joint Communique of the United States of America and the People's Republic of China 14.4.1982, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/communique03.htm>](http://www.taiwandocuments.org/communique03.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 8.2.2009.

Potsdamin konferenssi 17.7. - 2.8.1945: Protocol of the Proceedings 1.8.1945, Annex II, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/potsdam.htm>](http://www.taiwandocuments.org/potsdam.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 19.12.2008.

San Franciscon rauhansopimus 8.9.1951, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/sanfrancisco01.htm>](http://www.taiwandocuments.org/sanfrancisco01.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 19.12.2008.

Shimonosekin rauhansopimus 17.4.1895, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/shimonoseki01.htm#note1>](http://www.taiwandocuments.org/shimonoseki01.htm#note1), siinä muodossa kuin esiintyi 19.12.2008.

Taipein rauhansopimus 28.4.1952, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/taipei01.htm>](http://www.taiwandocuments.org/taipei01.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 19.12.2008.

Taiwan Relations Act 10.4.1979, § 3301, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/tra01.htm>](http://www.taiwandocuments.org/tra01.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 8.2.2009.

The "Six Assurances" to Taiwan 14.7.1982, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.taiwandocuments.org/assurances.htm>](http://www.taiwandocuments.org/assurances.htm), siinä muodossa kuin esiintyi 8.2.2009.

2.3. Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto (Missile Defence Agency, www.mda.mil)

(a) Ballistic Missile Defense - a Brief History, MDA Historian's Office, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.mda.mil/mdalink/html/briefhis.html>](http://www.mda.mil/mdalink/html/briefhis.html), siinä muodossa kuin esiintyi 27.2.2009.

(b) Missile Defence Agency Fact Sheet PATRIOT Advanced Capability-3, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.mda.mil/mdalink/pdf/pac3meads.pdf>](http://www.mda.mil/mdalink/pdf/pac3meads.pdf), siinä muodossa kuin esiintyi 27.2.2009.

(c) Missile Defence Agency News Release 28.5.2008, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.mda.mil/mdalink/pdf/08news0012.pdf>](http://www.mda.mil/mdalink/pdf/08news0012.pdf), siinä muodossa kuin esiintyi 27.2.2009

LIITTEET

- LIITE 1 Taiwanin ja Itä-Aasian alueen kartat
- LIITE 2 Kiinan rajakiistat Intian vastaisella rajalla ja Etelä-Kiinan merellä
- LIITE 3 Kiinalle tärkeät meriyhteydet (sea lanes of communication, SLOC's)
- LIITE 4 Kiinan nykyaikaisen merellisen strategian mukaiset tärkeät saariketjut
- LIITE 5 Kiinan keskipitkän matkan ja mannertenvälisten ballististen ohjusten kantamat
- LIITE 6 Kiinan lyhyen matkan ja keskimatkan ballististen ohjusten kantamat
- LIITE 7 Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän tärkeimpien asejärjestelmien vaikutusmahdollisuudet

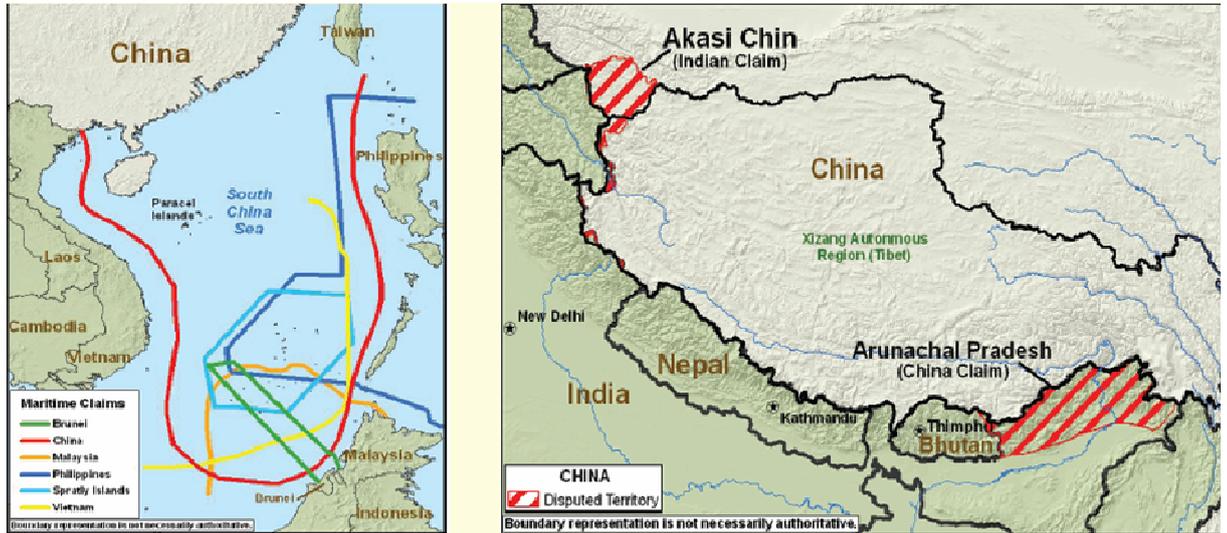
TAIWANIN JA ITÄ-AASIAN ALUEEN KARTAT

Lähde: Yhdysvaltojen keskustiedustelupalvelu, saatavilla osoitteesta
<<http://www.lib.utexas.edu/maps/asia.html>>.

KIINAN RAJAKIISTAT INTIAN VASTAISELLA RAJALLA JA ETELÄ-KIINAN MERELLÄ

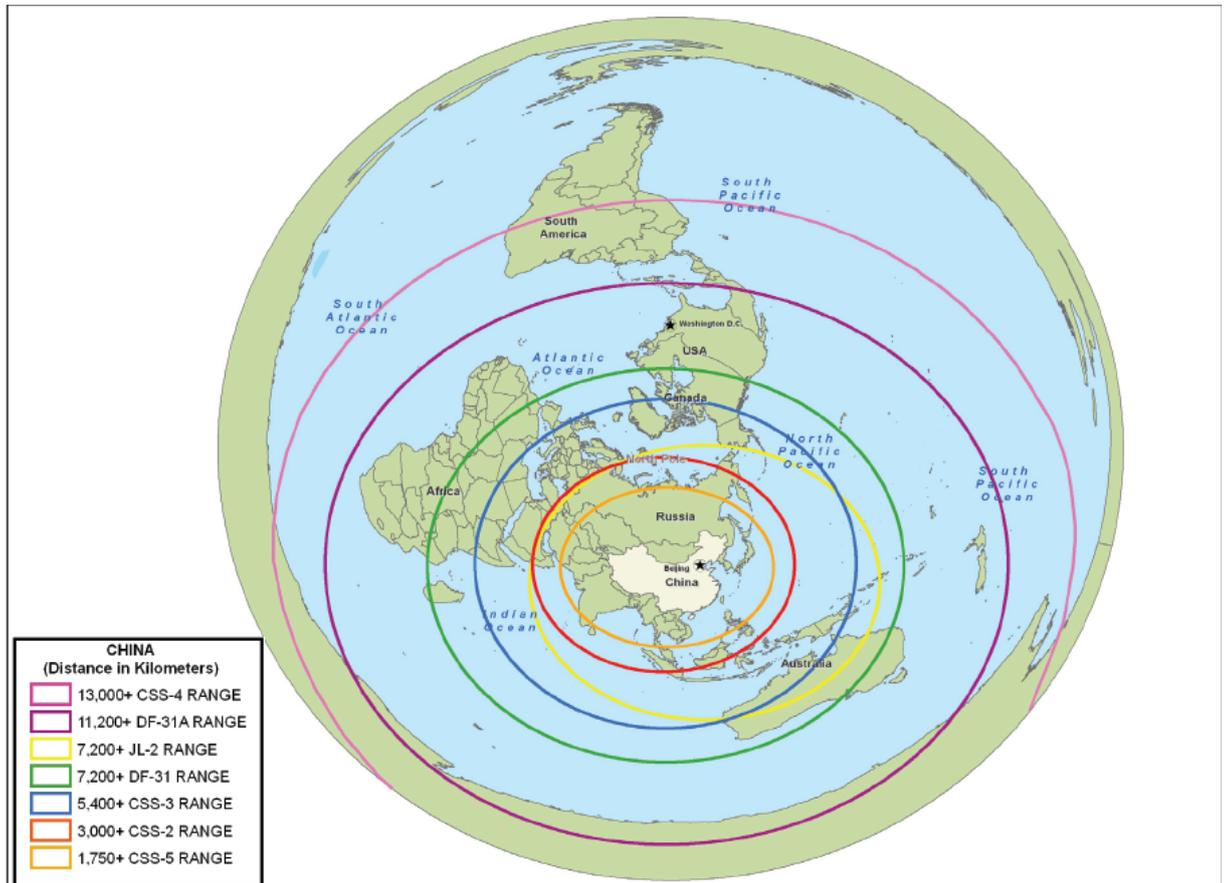
Lähde: Yhdysvaltojen puolustusministeriö: Annual Report to Congress - Military Power of the People's Republic of China 2008, s. 11.

KIINAN NYKYAIKAISEN MERELLISEN STRATEGIAN MUKAISET TÄRKEÄT SAARIKETJUT

Lähde: Yhdysvaltojen puolustusministeriö: Annual Report to Congress - Military Power of the People's Republic of China 2008, s. 25.

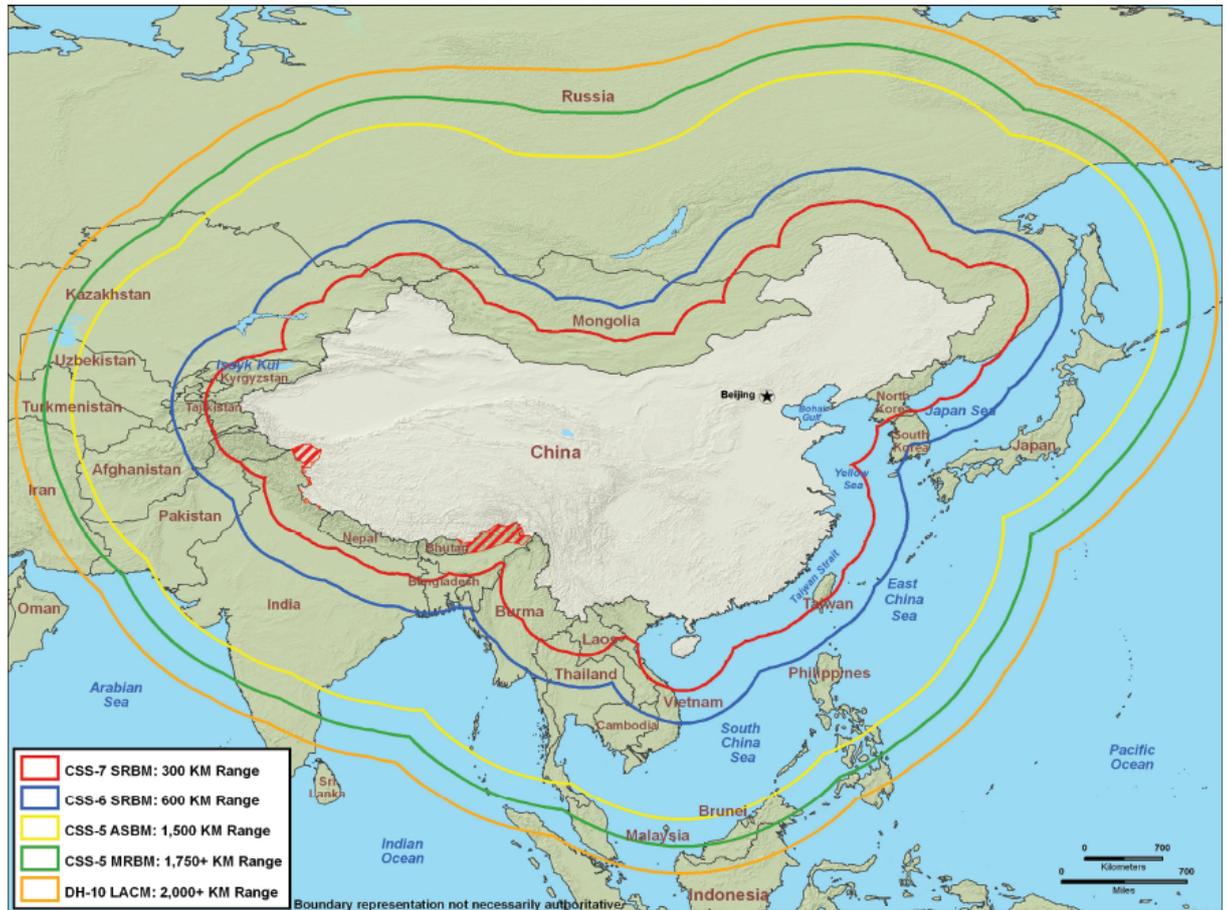
KIINAN KESKIPITKÄN MATKAN JA MANNERTENVÄLISTEN BALLISTISTEN OHJUSTEN KANTAMAT

Keskipitkän matkan ballistiset ohjukset = 3000 - 5500 km.

Mannertenväliset ohjukset = > 5500 km

Lähde: Yhdysvaltojen puolustusministeriö: Annual Report to Congress - Military Power of the People's Republic of China 2008, s. 26.

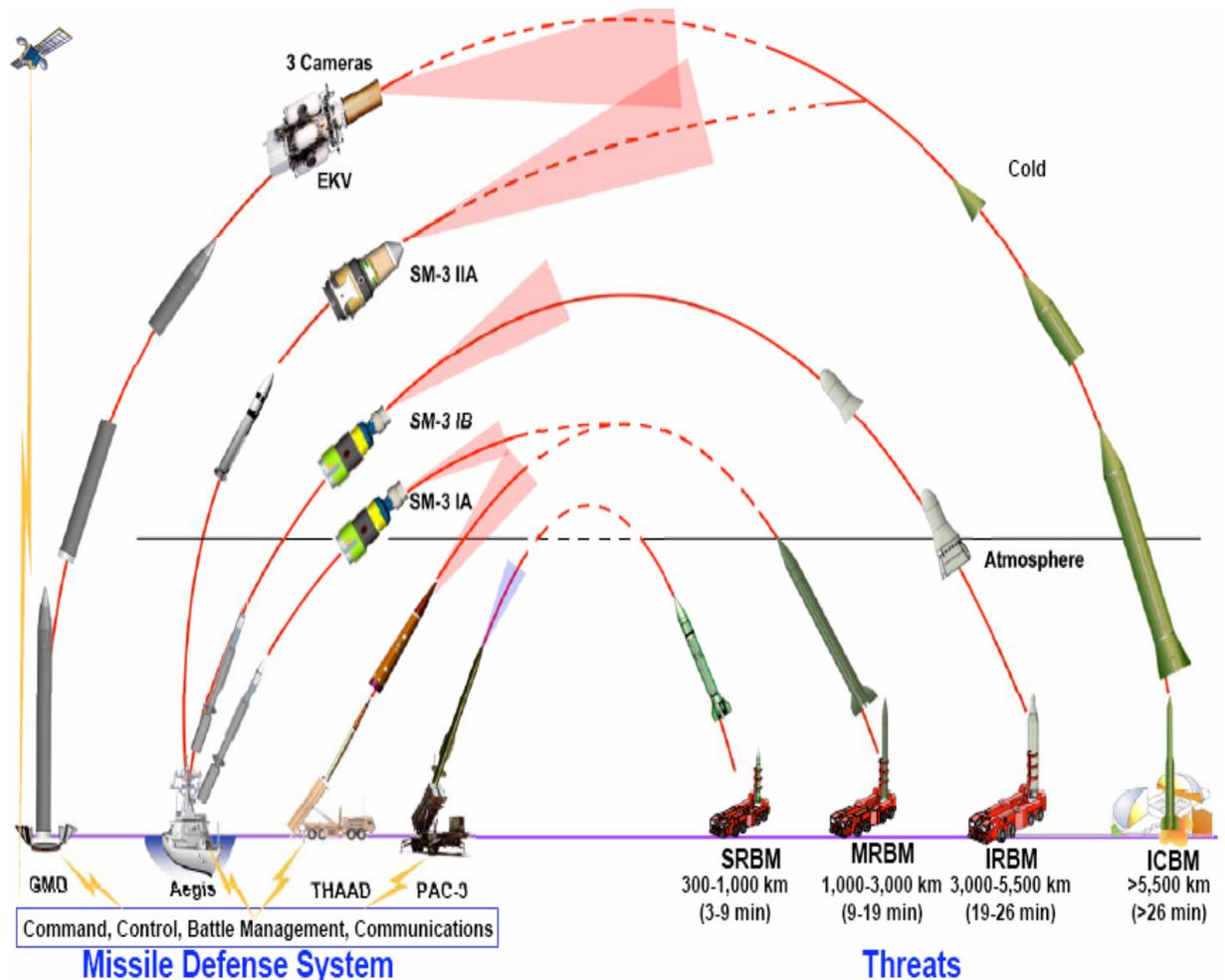
KIINAN LYHYEN MATKAN JA KESKIMATKAN BALLISTISTEN OHJUSTEN KANTAMAT

Lyhyen matkan ballistiset ohjukset = 300 - 1000 km.

Keskimatkan ballistiset ohjukset = 1000 - 3000 km.

Lähde: Yhdysvaltojen puolustusministeriö: Annual Report to Congress - Military Power of the People's Republic of China 2008, s. 30.

YHDYSVALTOJEN OHJUSPUOLUSTUSJÄRJESTELMÄN TÄRKEIMPIEN ASEJÄRJESTELMIEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET

SRBM = Short-range ballistic missile (lyhyen matkan ballistinen ohjus)

MRBM = Medium-range ballistic missile (keskimatkan ballistinen ohjus)

IRBM = Intermediate-range ballistic missile (keskipitkän matkan ballistinen ohjus)

ICBM = Intercontinental ballistic missile (mannertenvälinen ballistinen ohjus)

Lähde: Yhdysvaltojen ohjuspuolustusvirasto: Ballistic Missile Defence Program Briefing, Yhdysvaltojen puolustusministeriö, helmikuu 2009, saatavilla [www-osoitteesta <http://www.mda.mil/mdalink/pdf/thirdsite.pdf>](http://www.mda.mil/mdalink/pdf/thirdsite.pdf), sähköinen tiedosto tutkijan hallussa, s. 6.